

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Универзитет „Св.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ во Скопје
Правен Факултет „Јустинијан Први“ во Скопје
Насока: Меѓународно право

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Наслов на темата: „Родово заснованото насилство врз жените и меѓународното право за правата на човекот“
“Gender-based Violence against Women and International Human Rights Law”

Студент:
М-р. Љуљјета Цемаили
Бр. на индекс: 100/117

Ментор:
Проф. д-р Елена Михајлова Стратилати

Скопје, 2023

СОДРЖИНА

КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ	4
Вовед	6
Глава I - Родово заснованото насилство и човековите права	9
1.1.Човековите права и жените.....	10
1.2.Родово заснованото насилство како повреда на човековите права	13
1.3.Еволуција на „родово заснованото насилство“	16
1.4.Форми на родово-засновано насилство	19
Глава II - Меѓународната правна регулатива за заштита на жените од родово засновано насилство	28
2.1.Обединетите нации и заштитата на жените од родово засновано насилство	29
2.1.1 Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените – CEDAW	35
2.1.2 Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените	48
2.1.3 Факултативен протокол кон Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените	51
2.1.4 Вклучување на принципите на Конвенцијата во националните уставни	64
2.2 Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (Конвенција од Палермо)	70
2.3 Комисијата за статусот на жената и Фондот за население на Обединетите нации – УНФПА	76
2.3.1 Комисија за статусот на жената ((CSW)	76
2.3.2 Фонд за население на Обединетите нации (УНФПА).....	80
Глава III – Европската правна регулатива за заштита на жените од родово засновано насилство	85
3.1.Советот на Европа и заштитата на жените од родово засновано насилство	85
3.1.1. Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство - Истанбулска конвенција	88
3.1.2. Конвенција за акција против трговија со луѓе на Советот на Европа	97
3.1.3. Препораката Rec (2002) 5 на Комитетот на министри за заштита од насилството врз жените	100
3.1.4. Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (2007).....	113
3.1.5. Европскиот суд за човекови права и неговата јуриспруденција	115
3.2. Европската унија и заштитата на жените од родово засновано насилство	126
3.2.1. Договорите и директивите на Европската унија	127
3.2.2. Органите и телата на Европската унија	131

3.2.3. Програми „Дафне“ и „Програма за права, еднаквост и државјанство 2014-2020“	143
4. Сумиран осврт врз меѓународното право за правата на човекот и неговите моментални слабости како и потенцијал за заштита на жените од родово засновано насилство	146
4.1.Краток преглед на развојот на насилството врз жените како меѓународно прашање	148
4.2.Нова Конвенција за родово засновано насилство-понудени оправдувања и критики	153
4.3.Толкување на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените – CEDAW	157
4.4.Потенцијалните предности и можните недостатоци од создавање на нова Конвенција	165
Глава IV-НАЦИОНАЛНАТА ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА ЗАШТИТА ОД РОДОВО-ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО	171
1. Правната рамка и политики на Република Северна Македонија за заштита од родово засновано насилство	171
2. Национални механизми за унапредување на родовата еднаквост во Република Северна Македонија	180
3. Усогласеност на националната правна и стратешка рамка со меѓународните документи и политики	182
ЗАКЛУЧОК	186
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	193

КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ

ЕУ-Европска Унија

СЕ-Советот на Европа

ОН-Обединетите нации

GBVAW – родово базирано насилство врз жените

ЦЕДАВ (CEDAW)- Комитетот за елиминација на дискриминација врз жените

УНФПА- Комисијата за статусот на жената и Фондот за население на Обединетите нации

СЗО -Светската здравствена организација

ДЕВАВ - Декларацијата за елиминација на сите форми на насилство врз жените

УНДЕСА - Комисијата на Обединетите нации за економски и социјални прашања

МРЦ - Милениумските развојни цели

САНВИО - Комитетот за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство

ГРЕВИО - Група експерти за акција против насилство врз жени и семејно насилство

ГРЕТА (GRETA) - Група на експерти за акција против трговијата со луѓе

(ДЕУ) - Договорот за Европската унија

ТФЕУ - Договорот за функционирање на Европската унија

ЕПО - Европскиот налог за заштита

ЕИГЕ - Европскиот институт за родова еднаквост

СРС - Конвенцијата за правата на детето

СШВ - Комисијата за статусот на жените

ЕСЛАС- Конференција за интеграција на жените во економскиот и социјалниот развој на Латинска Америка и Карибите

ИАСВ - Интерамериканска комисија на жени

ОАД - Организацијата на американски држави

СЕНСЕЛ - Центарот за правни услуги на жените

СЛАДЕМ - Латиноамериканскиот комитет за одбрана на правата на жените

СЗО - Светската здравствена организација

ЦЕПАМ - Националниот женски оддел и Еквадорскиот центар за унапредување и акција на жените

SERNAM - Националната женска служба
МТСП - Министерството за труд и социјална политика
НПУПЕУ - Националната програма за усвојување на правото на ЕУ
ЗСЗД – Закон за спречување и заштита од дискриминација
ЗЕМЖМ – Закон за еднакви можности на жените и мажите
НАП – Национален акциски план
УДЧП – Универзална декларација за човекови права
КЕМЖМ - Комисија за еднакви можности на жените и мажите
ЕМ – Еднакви можности
UN Women - Тело на ООН за родова еднаквост и зајакнување на жените
УНХЦР - Канцеларијата на Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации
СЕМ - Секторот за еднакви можности
КЕМ - Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на Република
Македонија
ГИ - Индексот за родова нееднаквост (Gender inequality index)
КЗ -Кривичниот законик
ЗИС - Законот за извршување на санкции
ЗСО - Законот за средно образование
ЗВО - Законот за високо образование
ЗЗГФ - Законот за здруженијата на граѓани и фондации
ЗПП - Законот за политички партии
ЗВР - Законот за внатрешни работи
ЗЛИ - Законот за локални избори
ЗН - Законот за наследување
ЗС - Законот за семејство
ЗК - Законот за културата
ДЗС - Државниот завод за статистика
ЕцтХР - Европскиот суд за човекови права

ВОВЕД

Човековите права им припаѓаат на сите човечки суштества без оглед на нивното национално или етничко потекло, пол, род, боја на кожа, религија, возраст, попреченост, сексуална ориентација, родов идентитет, јазик или кој било друг статус. Човековите права се меѓуповрзани, меѓузависни и неделиви. Тие се универзални и се гарантираат со закон, конвенции, обичајно и меѓународно право, со општи принципи и со други извори на меѓународното право. Принципот на универзалност на човековите права е основа на меѓународното право за човековите права. Овој принцип, кој за прв пат посочен во Универзалната декларација на човекови права во 1948 година е содржан во повеќе меѓународни конвенции, декларации и резолуции за човекови права. Виенската конференција за човекови права од 1993 година упати на обврската државите да ги унапредуваат и да ги заштитат сите човекови права, независно од нивните политички, економски и културни системи.

Човекот поседува одредени права, со самиот факт дека е човек. Тргувајќи од фактот дека жените се човечки суштества укажува на тоа дека и тие ги уживаат правата.

Што се однесува за правата за жените, заштита на правата на жените и семејното насилство ја имаме Конвенцијата на Совет на Европа за спречување и борба против насилството, позната како Истамбулска Конвенција.

Човековите права се еден од најголемите идеи на дваесеттиот век. По Втората светска војна, најпрво авторите на Универзалната декларација за човекови права („ Секој човек се раѓа слободен и еднаковво достоинството и правата“) а потоа и авторите на Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи ги сметаа човековите права како мерка и пат, преку кои во свет ќе се воспостави правда и безбеденост.

Родово базирано насилство се дефинира како „насилство што е насочено против личност заради полот на таа личност (вклучително и родовиот идентитет) или насилство што ги погодува жените непропорционално“.¹ Жените и девојчињата од различна возраст и потекло се најпогодени од родово базирано насилство. Родово насилството може да биде

¹ Совет на Европа (2011), Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство, член 3.

физичко, сексуално и/или психолошко, и вклучува: насилство во блиски односи; сексуално насилство (вклучително и силување, сексуален напад и малтретирање или гонење); ропство; штетни практики, како што се принудни бракови, осакатување на женските гениталии (ФГМ) и злосторства извршени во име на таканаречената „чест“; и сајбер насилство и малтретирање со употреба на нови технологии.

Насилството врз жените е форма на родово базирано насилство, кое ги погодува само жените, бидејќи е директно поврзано со нееднаквата распределба на моќта што ја одржува потчинетоста и девалвацијата на жените, но исто така ги крши основните права и слободи. Тоа е феномен ширум светот, вкоренет во економските нееднаквости и нееднаквостите на моќта меѓу половите, обичаите, традициите, верските вредности, политичката нестабилност и вооружениот конфликт. Има сериозни ефекти врз физичкото и менталното здравје на жртвите, но и врз општеството.

Според една од најсеопфатните дефиниции на ниво на ЕУ, насилството врз жените се подразбира како „сите акти на родово насилство што резултираат или веројатно ќе резултираат со физичка, сексуална, психолошка или економска штета или страдање на жените, вклучително и закани за такви дела, принуда или произволно лишување од слобода, без разлика дали се случуваат во јавниот или приватниот живот“.² Студијата ги користи двата термина бидејќи сигурно насилството врз жените всушност се заснова на пол.

Во изминатите 50 години беа започнати бројни иницијативи за искоренување на родовото насилство на меѓународно ниво и на ниво на ЕУ. Меѓутоа, кога зборуваме за институциите на Европската унија, беше потребно многу повеќе време да се најде ова прашање на нивната агенда. Како значајни, се наведуваат две причини: се сметаше дека проблемот со борбата против насилството врз жените е надвор од надлежноста на Комисијата на ЕУ, како и дека нема експлицитна правна основа за ЕУ да интервенира во врска со овој проблем. Затоа, посветеноста на ЕУ во борбата против родовото насилство е релативно неодамнешен датум во однос на активностите на другите меѓународни тела.

² Ибид.

Во текот на изминатите две децении, насилството врз жените стана сфатено како кршење на човековите права на жените, како што се: правото на живот, безбедност, достоинство, физички и морален интегритет, како и форма на родова дискриминација.³ Насилството ги лишува жените од нивната способност да уживаат основни слободи и претставува сериозна пречка за еднаквост помеѓу жените и мажите. Документите на Советот на Европа (СЕ) редовно потврдуваат дека насилството врз жените е резултат на нерамнотежа на моќ помеѓу мажите и жените и со тоа претставува голема пречка за безбедноста и демократијата.

Бројни студии денес покажуваат дека насилството врз жените е широко распространет проблем во ЕУ. Затоа, покрај се што е направено досега, неопходно е да се направи повеќе за да се заштитат жените од насилство. Еден од проблемите е што многу случаи на насилство остануваат непријавени. Поради оваа причина, ЕУ посветува поголемо внимание на собирањето податоци и нивното следење. Од друга страна, постојат големи разлики во националните законодавства за насилство врз жените во земјите во Европа. Затоа, важно е да се развие компаративна анализа за да се сугерира како прашањето за насилство врз жените е законски регулирано во ЕУ и да се потенцираат слабостите и силните страни на индивидуалните решенија.

Во исто време, студиите од ваков вид се исто така од големо значење за сите земји во процесот на пристапување во ЕУ, бидејќи јавните власти кои се придржуваат кон принципите дефинирани во меѓународните документи и документите на ЕУ и ја следат усогласеноста на работата со овие принципи, можат значително да го подобрат нивната способност да организираат и даваат висококвалитетни услуги врз основа на правата и потребите на граѓаните.

Истражувањата во овој труд даваат преглед на меѓународните правни стандарди релевантни за областа на насилство врз жени и семејно насилство, како и обврските на државите членки во нивното спроведување. Во исто време, прегледот на националното законодавство и политики дава јасна слика за моменталната ситуација во Република Северна Македонија, но исто така укажува на нивото на усогласеност со меѓународните и стандардите на ЕУ, барањата и добрите практики.

³ Видете повеќе на: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

Глава I - РОДОВО ЗАСНОВАНОТО НАСИЛСТВО И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Иако е точно дека кршењето на човековите права се врши и врз мажите, како и врз жените, нивното влијание јасно се разликува во зависност од полот на жртвата. Студиите на оваа тема покажуваат дека сите акти на агресија врз жените покажуваат некоја или друга карактеристика што дава основа за нивна класификација како родово засновано насилство. Тоа значи дека ваквото насилство е директно поврзано со нееднаквата распределба на моќта и со асиметричните односи што постојат меѓу мажите и жените во општествата, кои го втемелуваат девалвирањето на жените и нивната потчинетост на мажите. Она што го разликува овој тип на насилство од другите форми на агресија или принуда е тоа што факторот на ризик во овој случај е самиот факт да се биде жена.⁴

Родово заснованото насилство може да има многу форми и, во зависност од видот на врската што е нејзиниот контекст и видот на моќта што се применува, ова кривично дело може да спаѓа во која било од следниве категории: силување и инцест, сексуално вознемирување на работа или на училиште, сексуално насилство врз притворенички или затворенички, акти на насилство врз раселени жени, трговија со жени и семејно насилство.⁵

Тезата детално го истражува овие дела, бидејќи во последните децении родово-заснованото насилство доведе до усвојување на меѓународни документи и национални законски измени кои служат како фокусна точка за колективно дејствување на жените.

Недостатокот на потребните статистички податоци за да се обезбеди точна слика за овој феномен во генерално и во Република Северна Македонија претставува пречка за поцелосно разбирање на прашањата поврзани со родовото насилство. Иако е јасно дека се јавува многу почесто отколку што е наведено во официјалните записи, студиите на оваа тема сугерираат дека проблемот е всушност од епидемски размери. Повеќето од податоците наведени во оваа студија се извлечени од истражувачки трудови и документи подготвени од невладини организации и меѓународни тела кои ја проучувале оваа тема во последните години.

⁴ [What is gender-based violence \(GBV\)? - USA for UNFPA; Frequently asked questions: Types of violence against women and girls | UN Women – Headquarters](#)

⁵ Ibid.,

Почетните позиции презентирани овде се засноваат на неделивата природа на правата на жените, на обврската на државата да ги заштити и поддржува тие права, како и врз уверувањето дека почитувањето на човековите права е исто така суштински услов за развојот на нашето општество и целосното државјанство на сите негови членови. Се работи и за неопходноста од анализирање на темата човекови права и родово засновано насилство од перспектива што ја истакнува можноста за културни промени од структурна природа што ќе повлечат почитување на правата на жените и ќе ја доведат во прашање неизбежноста на насилството како елемент во родовите односи.

1.1.ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И ЖЕНИТЕ

Човековите права, дефинирани овде како група на етички принципи кои имаат правна димензија, произлегуваат од потребата на секој поединец да ужива во условите неопходни за пристоен живот. Овие права се структурирани низ долг процес на промени во последните два века. Иако е невозможно да се воспостави линеарна историска низа во идентификацијата на овие права, анализата на историјата на дебатите за прашањето во меѓународните тела покажува дека граѓанските и политичките права може да се сметаат за соодветни на „првата генерација“ човекови права; социјалните, економските и културните права на „втората генерација“; а правото на мир, развој и здрава животна средина и правата на народите на „третата генерација“ на права.⁶

Во овој момент, императив е да се анализира прашањето за човековите права и родовото насилство врз жените од перспектива што нуди можност за културни промени. За да се направи тоа, мора да се има предвид дека ова прашање е директно поврзано со нееднаквата распределба на моќта во општеството и затоа се потребни радикални промени во оваа област. Типот на општествена промена која бара да се зачуваат правата на жените треба да ги стави жените - со сите нивни различни начини на размислување, чувство и дејствување - како водечки актери во овој процес на промени. Нивните историски и секојдневни искуства треба да се земат предвид бидејќи дефинирањето и примената на овие права не смеат да се одвојат од секојдневниот живот на луѓето.

⁶ Види и Љубомир Д. Фрчкоски, Меѓународно право за правата на човекот, Три, Скопје, 2021

Во повеќето земји, вклучувајќи ја и нашата ова подразбира признавање на следново:

-дека почитувањето на човековите права е неопходен услов за развој и целосно остварување на државјанството, и

-дека постојат сериозни конфликти - конфликти кои треба да се решат - помеѓу поединецот и колективните права и помеѓу принципот на еднаквост и правото да се биде различен.

Иако кршењето на човековите права ги погодува и мажите и жените, нивното влијание и карактер јасно се менуваат во зависност од полот на жртвата. Понатаму, повеќето од повредите на правата на жените и дискриминацијата и злоупотребата на која се изложени жените се конкретно припишани на нивниот пол. И покрај постоењето на фактори како што се етничкото потекло, социјалната класа, сексуалните преференции, инвалидитет и политичката и верската припадност кои се фактори за виктимизација на жените, генерално кажано, секој чин на агресија извршен врз жена има некоја карактеристика или друга што го идентификува како родово засновано насилство.⁷

Родово-базирано насилство се дефинира како насилство кое ја рефлектира постоечката асиметрија во односите на моќ меѓу мажите и жените и што ја овековечува подреденоста и девалвацијата на женката наспроти мажот. Ова насилство постои во рамките на патријархатот како симболичен систем кој предизвикува низа секојдневни практики кои ги негираат нивните права на жените и ја репродуцираат постојната нерамнотежа и нееднаквост меѓу половите.

⁷ Според групата експерти за насилство врз жените на Обединетите нации, иако секој може да биде жртва на акти на насилство, полот е еден од факторите што значително ја зголемува ранливоста. Некои од факторите кои го поддржуваат тврдењето дека постои родово специфично насилство се: а) повеќето агресори се мажи, без разлика дали жртвата е маж или жена; б) насилството влијае на мажите и на жените на различни начини, бидејќи повредата или претрпената штета вообичаено се одредува според нивниот пол; в) агресорите обично се мотивирани од родови размислувања, како што е потребата за зајакнување на машката моќ и привилегии [What is gender-based violence \(GBV\)? - USA for UNFPA](#); [Frequently asked questions: Types of violence against women and girls | UN Women – Headquarters](#)

Разликата помеѓу овој вид насилство и другите форми на агресија и принуда лежи во фактот што во овој случај факторот на ризик или изворот на ранливост е самиот факт да се биде жена.⁸

Низ историјата, различни форми на насилство се манифестирале во општеството како последица на доминација на одредени сектори или групи над другите. Во овој контекст, родовото насилство е клучен социјален механизам за овековечување на подреденоста на жените, бидејќи машката хегемонија - моќта се смета за генеричко наследство на мажите - се заснова на социјалната контрола врз жените. Затоа, кршењето на човековите права на жените се директно или индиректно поврзани со родовиот систем и со главните културни вредности.⁹

Прекршувањето на правата на жените и родовото насилство не се нови проблеми; тие произлегуваат од ставови кои, до неодамна, беа општествено прифатливи и, бидејќи беа општо ограничени на сферата на приватниот живот, беа малку познати. Она што е ново е грижа за жените кои трпат физичка, сексуална или психолошка агресија во семејството, на работа или во образовните институции. Проблемот се перципира малку поинаку денес, бидејќи општеството почнува да ја доведува во прашање, на суштинско ниво, еднозначноста меѓу насилството и родовите односи, и како негативниот однос кон насилството, во која било негова манифестација во општествениот живот, станува сè пораспространет. Денес, како што веќе истакнавме погоре, формите на родово базирано насилство кои, во зависност од релационите и структурите на моќ кои функционираат, се сметаат за криминални дела вклучуваат: силување, инцест, сексуално вознемирување на работното место и во образовните институции, сексуално насилство врз притворени или затворени жени, насилство врз раселени жени и трговија со жени.

Комплексноста на односите меѓу мажите и жените и нивните причини и последици, различните форми на дискриминација, стереотипите што ги овековечуваат и кршењето на човековите права на жените не се ограничени само на проблемот со насилството. Сепак, различните димензии на социјалната нееднаквост не можат да се анализираат без да се земе предвид овој факт како драматичен израз на родовата нееднаквост и асиметрија.

⁸ [Three root causes of violence against women and how to tackle them - Development Matters \(oecd-development-matters.org\)](http://www.oecd-development-matters.org)

⁹ Ibid.,

1.2. РОДОВО ЗАСНОВАНОТО НАСИЛСТВО КАКО ПОВРЕДА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Жените ги уживаат истите права и слободи како и мажите, и автономија, според условите на Универзалната декларација за човекови права; Меѓународен пакт за граѓански и политички права; Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права; Конвенција против тортура и друго сурово, нечовечко или понижувачко постапување или казнување; и Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените. Покрај почитувањето на правата содржани во овие инструменти, во различни региони од светот и различни општества се подигаат гласови кои повикуваат на признавање на специфичните контекстуализирани права на жените. На пример, тие бараат право да бидат агенти/чинители на и корисници од развојот, во поглед на засилувањето на социјалната нееднаквост и влијанието на кризите, социјалните трошоци на политиките за структурно прилагодување и ограничувањата на социјалните политики во компензација на ефектите од економските промени. Тие, исто така, бараат право на општествено и политички учество во рамките на правична форма на развој што им дава моќ на одлучување на сите. Се бараат и репродуктивни права, при што таквите права се подразбираат дека го вклучуваат правото на жената да добие соодветна грижа за време на бременост, породување и пуерпериум, да има пристап до соодветно контролирани контрацептиви, да одлучува кога сака да има деца и колку деца да има, а особено да врши контрола над сопственото тело.¹⁰

Иако од 1970-тите жените учествуваа широко и видливо во движењето за одбрана на човековите права, тие не секогаш беа во можност да ги стават своите родови барања во центарот на таа борба. Дури кон крајот на 1980-тите, жените станаа целосно свесни за својот статус на лица кои имаат правен идентитет и почнаа да дејствуваат соодветно, доведувајќи го во прашање есенцијалистичкиот поглед на социјалните хиерархии и „нормалноста“ на нивната подреденост. Во овој контекст, нивните барања за човекови права се последица и на нивните барања за нови начини за остварување на своето државјанство и нивната желба тоа да го прават на еднаква основа во согласност со принципот дека најосновно право е „правото да има права“. Поврзувањето на прашањето

¹⁰ [Women's Rights - Amnesty International](#)

за родовото насилство со човековите права нуди нови можности за анализа и за борба за ставање крај на дискриминацијата врз жените.¹¹

Сепак, сè уште влијателен е фактот што парадигмата за човекови права беше структурирана врз претпоставката дека јавните работи го формираат контекстот за индивидуалните граѓански и политички права, што ги изоставува повредите што се случуваат во домаќинството. Така, злосторствата против жените се сметаат како такви до степен до кој може да се поврзат со ситуации опфатени во правните кодекси и договори. Поради оваа причина, жените почнаа да се борат за редефинирање и проширување на меѓународно признатите права, така што родовите односи може да се сметаат како контекст во кој се манифестира нееднаквоста. Тие, исто така, зборуваа за потребата од ново толкување на јавната и приватната сфера, а со тоа и на сферата на човековите права, а во насока на целосна реализација на човековите права на жените.¹²

Родово засновано насилство во домаќинството е флагрантно прекршување на принципите содржани во Универзалната декларација за човекови права. Меѓу другото, насилството врз жените е повреда на правото на живот, слобода и лична безбедност (член 3); на правото да не се подложува на тортура или на сурово, нечовечко или понижувачко постапување или казнување (член 5); на правото на еднаквост пред законот и на еднаква заштита според законот (член 7); на правото на правично судење (членови 8 и 10); на правото на слобода на движење (член 13) и на слободата на собирање и здружување (член 20).¹³

Исто така, почна да се препознава дека родовото насилство е кршење на правото на идентификување, бидејќи ја зајакнува и репродуцира подреденоста на жените на мажите, како и доведува до искривување на човечкото суштество; на правото на мир и збогатување на личните односи, бидејќи тоа е негативна форма на решавање спорови; на правото на заштита, бидејќи создава ситуација на незаштитеност, не само во однос на сопругот и семејството, туку и во однос на државата, која ја негира заштитата на жените, и општеството, кое негира дека проблемот постои; на правото на личен развој, бидејќи неговите жртви страдаат од форма на психолошка парализа што ги спречува да го развијат

¹¹ Ибид.,

¹² [Feminism: Public and Private Sphere | Politics | tutor2u](#); Landes, Joan B., WOMEN AND THE PUBLIC SPHERE: A Modern Perspective, *Social Analysis: The International Journal of Anthropology* [No. 15, GENDER AND SOCIAL LIFE \(August 1984\)](#), pp. 20-31 (12 pages)

¹³ Универзална декларација за правата на човекот, [udhr.pdf \(un.org\)](#)

својот креативен потенцијал; на правото на социјално и политичко учество, бидејќи ги инхибира активностите надвор од домаќинството (со исклучок на минималниот минимум на активности поврзани со традиционалните улоги), како што се учество во организации, групи или состаноци; на правото на слобода на изразување и на правото на оптимална состојба на физичко и ментално здравје.¹⁴

Во рамките на Обединетите нации се продолжува да се истакнува дека кршењето на човековите права на жените не е ограничено на дела извршени или директно допуштени од владите, туку дека владите имаат општествена и политичка одговорност за дела извршени од трети лица. Според овој критериум, државата станува де факто соучесник доколку на жените не им ја понуди потребната заштита од прекршување на нивните права или кога постапува на дискриминаторски начин не спречувајќи или казнувајќи дејствија на родово базирано насилство, а со тоа негирајќи им на жените еднакви заштита според законот. На истиот начин, неспособноста на државата да стави крај на социјалните, економските и културните услови кои ги изложуваат жените на родово базирано насилство значи дека таа е одговорна за таквото насилство, бидејќи треба активно да придонесе за искоренување на неправдите и нееднаквостите што се манифестираат самите во родовите односи. Сепак, обврската на државата да ги заштити човековите права на сите граѓани (жени и мажи), под сите околности, не го елиминира конфликтот помеѓу можноста за произволна форма на државна интервенција во приватниот живот на луѓето и контролата на сето тоа што го спречува воспоставувањето на правични семејни односи; и двете алтернативи заслужуваат внимателно да се анализираат во рамките на личните слободи.¹⁵

Бидејќи човековите права се неделиви, невозможно е да се признаат или бранат некои од тие права, но не и други. На правата на жените треба да им се посвети исто внимание како и останатите и треба да се разгледуваат заедно со оние кои се сметаат за најбитните или најважните. Интегрираниот пристап кон човековите права е единствениот

¹⁴ Луѓето кои искусуваат родово насилство може да страдаат од различни прекршувања на човековите права - на пример правото на живот, слобода од тортура и понижувачко постапување, слобода од дискриминација и право на безбедност и сигурност. Сите овие права може да се најдат во меѓународните и регионалните документи за човекови права, особено од Обединетите нации и од Советот на Европа. [Gender-based violence and human rights - Gender Matters \(coe.int\)](#)

¹⁵ Исто види и: [UNITED NATIONS WORK ON VIOLENCE AGAINST WOMEN](#)

начин да се обезбеди почитување на секое од тие права и на тој начин да се спречи нивното сведување на обични формални категории на кои им недостасува суштина.

1.3.ЕВОЛУЦИЈА НА „РОДОВО ЗАСНОВАНОТО НАСИЛСТВО“

Во текот на изминатите децении, родовото насилство се повеќе се препознава како сериозен проблем на меѓународно ниво, не само за жените туку и за постигнување еднаквост, развој и мир. Прашањето, исто така, стана приоритет и тема за феминистичката мисла за време на Декадата на Обединетите нации за жени: еднаквост, развој и мир (1976-1985), а во последниве децении владите во регионот поветуваат интензивно внимание на прашањето.¹⁶

Иако во 1979 година Генералното собрание на Обединетите нации ја усвои Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените, која ги вклучи жените во сферата на човековите права, тој инструмент не помогна само да го допре проблемот со насилството врз жените. Еден од неговите дефекти е токму немањето јасна дефиниција за родово засновано насилство. Специфичната грижа за овој проблем почна да се манифестира во 1980 година, кога Светската конференција на Декадата на Обединетите нации за жени: еднаквост, развој и мир, одржана во Копенхаген, ја усвои резолуцијата за „Претепани жени и насилство во семејството“. Исто така, параграф 288 од Најроби напредни стратегии за унапредување на жените (1985), издаден од Третата светска конференција, повикува на конкретни мерки за справување со насилството врз жените.¹⁷

Оттогаш, Обединетите нации организираа состаноци на групи експерти за насилство врз жените и презедоа чекори за да го обрнат вниманието на ова прашање на Комисијата за статусот на жените, Економскиот и социјалниот совет, Одделот за унапредување на Жените, Заводот за статистика на Обединетите нации и Комитетот за спречување и контрола на криминалот. Во 1989 година, Комитетот за елиминација на

¹⁶ Во раните фази, активностите преземени во рамките на женското движење од страна на невладините организации се спроведуваа независно од државните институции, но во 1990 година двете групи почнаа да соработуваат на проекти и програми од оваа област.

¹⁷ Види [UNITED NATIONS WORK ON VIOLENCE AGAINST WOMEN](#)

дискриминацијата врз жените препорача земјите-членки да поднесат извештај за насилството врз жените и мерките усвоени на владино ниво за негово искоренување.

На состанокот на експертската група за насилство врз жените, одржан во 1991 година, беше утврдено дека постојните инструменти не даваат должно внимание на родовото насилство и дека недостасува конкретна дефиниција за ова кривично дело. Според мислењето на групата, отсуството на јасна дефиниција ја попречува ефективната примена на меѓународните прописи за човекови права насочени кон решавање на овој проблем (Обединети нации, 1991а, б и в). Според тоа, експертската група подготви нацрт-декларација за елиминација на насилството врз жените, која беше детално анализирана од Комисијата за статусот на жените на нејзината триесет и шеста седница со цел нејзино усвојување од Генералното собрание.

Овој процес се интензивираше за време на подготовките за Светската конференција на Обединетите нации за човекови права, одржана во Виена во јуни 1993 година. Резолуциите усвоени на Светската конференција за човекови права ја нагласуваат важноста да се обезбеди дека жените се способни да уживаат највисоко можно ниво на физичко и ментално здравје во текот на нивниот живот и, за таа цел, да го признаат нивното право на пристапна и соодветна здравствена заштита, широк опсег на услуги за планирање семејство, еднаков пристап до сите образовни нивоа на еднаква основа и живот без насилство. Накратко, напредок е постигнат главно во две области: ширење на информации за насилството врз жените и кршењето на нивните човекови права и разгледување на нивните интереси и барања во инструментите на Обединетите нации за заштита и унапредување на човековите права. Од тогаш па натаму, работите се интензивираат уште повеќе. Клучните меѓународни документи во оваа област, како и универзалните и регионалните политики ќе бидат предмет на второто поглавје од оваа теза.

Па така, растечкото меѓународно признавање на проблемот се должи на поголемата свест на светско ниво за правата на жените и на работата на различни организации кои постојано потенцираат дека родово базирано насилство е приоритетно прашање за жените ширум светот. Благодарение на овие напори, беспомошната ситуација на жртвите постепено се менува и, денес, речиси сите земји имаат закони кои ги бранат жените и местата каде што можат да бараат засолниште, поддршка и помош. Владите и невладините

организации, исто така, организираат информативни и сензибилизациски кампањи но и мрежи кои помагаат да се направи проблемот за познат и нудат различни информативни и превентивни мерки.¹⁸

Медиумите, исто така, се поотворени за објавување написи кои го осудуваат родовото насилство, едиторијали во врска со ова прашање и заклучоци од студии на оваа тема. Родовото насилство повеќе не е резервирано за вестите посветени на сензационалистичките полициски извештаи. Другите делови од весниците ги носат женските гледишта, иако сè уште нема критичко размислување за одговорноста на медиумите во однос на репродукцијата и продолжувањето на насилството врз жените и доминантниот родов систем.¹⁹

Поголем интерес за проблемот покажуваат и стручни лица и студенти со различни специјализации. Академскиот свет се поинтензивно ги проучува причините, последиците и карактеристиките на родовото насилство, но фактот што сега го прави тоа е важен напредок.

И покрај тоа што јавната дебата и дијалогот за ова прашање станаа пошироко распространети и подлабоко навлегуваат во проблемот, владите сè уште се разликуваат по дефинираните политики за борба и спречување на родовото насилство во сите негови форми. Сепак, и покрај ограничувањата кои сè уште постојат, во текот на последната деценија очигледно е зголемена свеста и социјалната свест за проблемите што ги засегаат жените. Ова се рефлектира во постоењето на поголема загриженост за родово засновано насилство, особено како што веќе напоменавме на меѓународно ниво, и активностите што се спроведуваат во земјите за имплементирање на меѓународните акти и заложби.²⁰

¹⁸ Албанска мрежа за зајакнување на жените AWEN (Албанија), Центар за родова алијанса за развој GDAC (Албанија), Центар за правата на жените WRC, (Црна Гора), Фондација Обединети жени FUW Бања Лука, (Босна и Херцеговина), Мрежа на жени на Косово KWN (Косово), Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство (Северна Македонија).

¹⁹ Дополнително за врската помеѓу известувањето на медиумите и насилството врз жените види кај: [Mapping the nexus between media reporting of violence against girls | Publications | UN Women – Headquarters](#)

²⁰ [What is gender-based violence \(GBV\)? - USA for UNFPA; Frequently asked questions: Types of violence against women and girls | UN Women – Headquarters](#)

1.4. ФОРМИ НА РОДОВО-ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО

Семејно насилство врз жените

Родово засновано насилство во домаќинството или семејното насилство врз жените, како што веќе истакнавме се разбира како чин кој ја ускратува можноста на жената да ги оствари своите права, има социјални, економски и политички импликации за општеството, бидејќи репродуцира и овековечува систем на дискриминација и подреденост на повеќе од половина од светското население и претставува повреда на човековите права. Тоа го одразува и отсуството на општествено-политичка структура која се карактеризира со типот на поголема симетрија во општествените односи што би обезбедила суштинска основа за консолидација на демократијата и директно или индиректно го попречува хармоничниот развој на државите.

Главни жртви на семејно и семејно насилство обично се децата, постарите лица и жените, но истражувањата покажуваат дека најмногу жртви се жени. Меѓународните статистики покажуваат дека 2% од жртвите на акти на насилство извршени од брачен другар или партнер се мажи; 75% се жени, а 23% се случаи на реципрочно насилство. Овие податоци укажуваат на голем број на посебни карактеристики на феноменот и ја нагласуваат ранливоста на сите жени, без оглед на нивната возраст или социо-економскиот статус.²¹

Општествата покажуваат форми на насилство кои влијаат на целиот спектар на меѓучовечки односи; следствено, структурното (социјално, политичко и економско) насилство се рефлектира и во семејството и во родовите односи кои рутински се воспоставуваат на работа и на училиште. Така, насилството врз жените во домашната сфера не може да се одвои од неговиот социјален контекст, кој ги зајакнува и овековечува сексистичките концепти и дискриминаторскиот општествен поредок заснован на историското производство и репродукција на родовиот систем. Овој тип на насилство има многу причини, вклучувајќи ги и видовите на социо-културни услови што го раѓаат. Поделбата на трудот врз основа на полот, од една страна, и, од друга страна, идеолошките и културните ставови стекнати преку процесот на диференцијална социјализација и секојдневниот процес на учење преку кој стереотипните улоги и психолошки особини им

²¹ Ибид.

се припишуваат на мажите и жените и да се интегрираат во нивните сопствени идентитети создаваат услови кои придонесуваат за насилство.²² Значи, агресијата и малтретирањето не се изолирани чинови, туку се дел од интерактивен процес воден од вредности поврзани со односите на доминација и потчинување и со нееднаквоста меѓу половите.

Семејното насилство го доведува во прашање семејството како социјална институција која обезбедува сигурност, заштита и наклонетост, како и улогите и функциите кои традиционално му се доделуваат на секој негов член. Го открива и неговиот парадоксален карактер. И покрај тоа што државите го препознаваат постоењето на различни семејни структури и форми на соживот и овие структури сега се подложени на критичка анализа, семејствата во најголем дел се организирани околу моќта на машки членови на сите хиерархиски нивоа. Според тоа, таа е структурирана врз основа на силни врски на доминација и особено нееднакви односи на моќ, а сето тоа има влијание врз жените. Улогата доделена на жените во брачниот живот се заснова на потчинување, зависност и прифаќање на неоспорниот авторитет на мажот и низа норми и обрасци на однесување кои го ограничуваат развојот на жената. Во овој контекст, мажите можат да ги казнуваат жените или да ги контролираат нивните форми на изразување, мобилност и сексуалност. Насилството во домот се користи како функционален инструмент на моќ за зајакнување на машкиот авторитет и надмоќ и за наметнување на жените да ги исполнуваат обврските што општеството им ги наметнува во рамките на семејството.²³

Наодите од истражувањето укажуваат, генерално, дека родовото насилство во домот не може да се припише на индивидуални патологии или психолошки проблеми, ниту на фактори кои произлегуваат од социо-економската структура или надворешното опкружување, бидејќи агресијата и злоупотребата се јавуваат кај сите општествени слоеви.²⁴ Единствените големи разлики забележани меѓу социјалните слоеви се поврзани со преваленцата на физичко, психолошко или сексуално оштетување или повреда.

²² Улогите и карактеристиките кои културно им се доделуваат на жените ги ограничуваат нивните опции и нивната автономија и се засноваат на репресивна и симболична форма на насилство што се изразува во ограничувањата што им се наметнуваат во однос на вработувањето, социјалното учество, одлучувањето и моќта. на сите нивоа; тоа е она што е познато како „невидливо насилство“, кое вклучува објективни ситуации на агресија, било физичка, психолошка или сексуална, директно или индиректна. **Giberti, E. & Fernández, A. M. (comp.) (1989).** *La mujer y la violencia invisible [Woman and invisible violence]*.

²³ Ибид.

²⁴ Резолуцијата 1990/15 на Економско-социјалниот совет на Обединетите нации признава дека насилството врз жените во семејството и општеството продира и ги преминува сите општествени класи и култури.

Алкохолизмот, невработеноста, пренатрупаноста и други вакви проблеми не се сметаат за директни причини за насилство, туку се смета дека дејствуваат како поврзани фактори или механизми за активирање.

Насилството врз жените во домот има низа посебни карактеристики кои го разликуваат од другите видови агресија и злоупотреба; тие го вклучуваат просторот во кој се одвива, вклучените актери и множеството психолошки фактори кои влегуваат во игра, а сите тие придонесуваат за сложеноста на проблемот и може да го прикријат неговото значење и перцепција. Родовото насилство може да се анализира на различни начини во теоретска и методолошка смисла. Еден таков пристап, од дескриптивна гледна точка, се однесува на „циклусот на насилство“, кој започнува со помали агресии кои потоа се градат до кулминација, а потоа се намалуваат. Потоа следи период на покајание од страна на агресорот, по што циклусот се повторува. Оваа анализа не ги објаснува причините за насилството, ниту механизмите вклучени во неговото репродуцирање, и затоа е потребна севкупна перспектива за да се препознае родовата агресија што се рефлектира во таквите настани. Класификацијата на семејното насилство на физичко, психичко, сексуално и индиректно насилство е важен придонес на описно ниво, но покренува проблеми од концептуална гледна точка, бидејќи го отежнува ракувањето со емпириските информации врз оваа основа и го дели феноменот кој е единствен. и неделив на вештачки категории. Различните видови на родово засновано насилство пронајдени во домот се комбинираат и се испреpletуваат еден со друг, а неговата сегментација последователно имаше негативни ефекти врз обезбедувањето помош и врз дизајнот на превентивни политики и програми.²⁵

Актите на агресија врз жените во домот имаат многу негативни последици. Светската здравствена организација (СЗО) смета дека родовото семејно насилство е сериозен јавно здравствен проблем, бидејќи се идентификувани следните ефекти: *Физички повреди* (скршеници, изгореници, исеченици, модринки, рани, главоболки, привремена или трајна попреченост, сексуална злоупотреба, гинеколошки проблеми, несакана бременост, предвремено породување, спонтани абортуси, сексуално преносливи болести, пренос на ХИВ вирусот и злоупотреба на алкохол, дрога и тутун; *Психолошка повреда* (депресија, анксиозност, болка, нарушувања во исхраната, стрес, фобии, опсесии, компулсивно однесување, токсична супстанција, злоупотреба, несоница, хиперсомнија,

²⁵ [What Is Domestic Abuse? | United Nations](#)

фригидност, ниска самодоверба, сексуални дисфункции, емоционална нестабилност, намалена продуктивност и намалување на когнитивните и интелектуални капацитети и две други појави кои мора да се додадат на оваа листа имаат фатални последици: *самоубиство* и *убиство*.²⁶

Родовото насилство има особено сериозни последици за децата кои живеат во домаќинства каде што е вообичаено. Злоупотребените жени велат дека нивните деца стануваат нервозни, раздразливи и исплашени, слабо се снаоѓаат на училиште и честопати се физички малтретирани од таткото или од самите жени. Денес, децата кои се сведоци на насилство, исто така, се сметаат за „тепани деца“, бидејќи тие ги покажуваат истите психолошки симптоми како и оние кои се директни жртви на злоупотреба.²⁷ Друг фактор што треба да се земе предвид е дека децата емоционално и афективно зависат од нивните родители и дека имаат тенденција да ги имитираат улогите и однесувањето што ги набљудуваат. Затоа, подоцна може да имаат проблеми со воспоставување на афективни односи различни од оние што ги доживеале во детството. Така, децата во таквите домаќинства имаат тенденција да растат во насилни мажи и тепани жени, а исто така може да имаат поголема толеранција за социјално и политичко насилство.²⁸

Родовото насилство во домот е причина за загриженост за голем број меѓународни организации, не само поради неговите индивидуални физички и психолошки последици, туку и затоа што поставува поголеми барања за општата здравствена заштита и службите за итни случаи и има висока економска цена за земјите каде што се јавува. Извештајот за светскиот развој на Светска банка уште од 1993 година наведува дека во пазарните економии е можно директно да се одреди бројот на години живот во добро здравје што ги изгубиле жените за време на нивните репродуктивни години (15-44 години) поради прерана смрт или болест директно кои се припишуваат на проблеми предизвикани од семејно насилство или силување. Иако овие проблеми не можат да се сметаат како болести сами по себе, тие се јасно важни фактори на ризик кои ја зголемуваат инциденцата на такви феномени како повреди, депресија и фемицид.

Насилството, исто така, ги спречува жените да играат улога во одлучувањето во домаќинството, на работа и во политичката, економската и социјалната сфера, и затоа

²⁶ [What Is Domestic Abuse? | United Nations](#)

²⁷ [How Witnessing Domestic Violence Affects Children \(verywellmind.com\)](#)

²⁸ Ibid.

директно влијае на нивното учество во јавните активности и, оттука, на остварувањето на нивното државјанство.²⁹ Општествените трошоци на родово базираното насилство ја вклучуваат и неактивноста на општеството кога не презема мерки за одбрана на човековите права на жените, бидејќи општеството тогаш ги игнорира настаните што се случуваат на дневна основа и негира јавна дискусија за овие злосторства, нивното политичко значење и општествените средства за нивно исправање.³⁰

Сексуално вознемирување на работното место

Еднаквоста на можностите на мажите и жените во работната сила е загрозна со сексуалното вознемирување на жените на работното место, што претставува повреда на правото на правични и задоволителни работни услови³¹, како и на правото на сексуална слобода. Се разбира како сексуално вознемирување на работното место се подразбира секое намерно сексуално однесување во контекст на работниот однос, кое влијае на можноста за вработување, стабилноста на работата, перформансите или работните услови или атмосфера и кое е невкусно или навредливо за жртвата. Тоа повлекува уцена, закани или притисок и се манифестира директно или индиректно во дејствија кои се движат од многу суптилно однесување до отворена сексуална агресија.³²

Иако сексуалното вознемирување е многу сложен проблем што ги нарушува меѓучовечките односи и е тешко да се идентификува и ограничи, општо е прифатено дека односот на моќ помеѓу инволвираните е нееднаков и злоупотребен. Со оглед на тоа што жените генерално заземаат пониски позиции во структурата на вработувањето, тие се поранливи на оваа практика, иако има случаи кога жените ги вознемируваат мажите.

Елементите кои го овозможуваат сексуалното вознемирување се вкупната концентрација на моќ во рацете на машкиот шеф од кој зависи жената за да ја добие или задржи својата работа и кој ја одредува нејзината плата, проценка на работата,

²⁹ [Gender-Based Violence \(Violence Against Women and Girls\) \(worldbank.org\)](http://www.worldbank.org)

³⁰ Ibid.

³¹ Право утврдено во член 23 од Универзалната декларација за човекови права и во членовите 6 и 7 од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права.

³² Understanding and addressing violence against women, [WHO RHR 12.37 eng.pdf](#)

можностите за унапредување, обука и видот и степенот на тешкотија на работата што таа мора да ја работи. Постојат, исто така, фактори на ризик како што се пониското ниво на работни вештини на жените, недостатокот на социјално признавање на задачите што ги извршуваат, позависната природа на нивната работна ситуација и нивниот помал степен на автономија и моќ на одлучување. Покрај овие елементи, постои и општествено условениот недостаток на самоувереност кај жените во отпорот и известувањето за случаите на заплашување и принуда и социјализацијата што ги наведува да мислат дека заведувањето, отворено или друго, е дел од секој однос со мажите.³³

Сексуалното вознемирување не произлегува само од објективните разлики во количината на моќта на работното место, туку и од „културната моќ“ што мажите ја вршат врз жените, во согласност со доминантниот родов систем кој ги дискриминира жените преку контрола, диспозиција и употреба на нивната сексуалност и тела. Според тоа, има и случаи на сексуално вознемирување меѓу колегите или од страна на вработени од пониски рангирани жени менаџери. Во овие случаи, вознемирувањето е механизам кој се користи за да се омаловажи нивната улога на работното место, нивните професионални способности и нивните лидерски способности и да се сврти вниманието на нивната сексуалност, а во исто време да се поткопува практикувањето на моќта на авторитетот од страна на жените. Се потенцира дека вознемирувањето ја врши функцијата на „дисциплинирање“ на жените во работниот свет³⁴

И покрај неговиот негативен карактер, многу жени го поднесуваат сексуалното вознемирување и го трпат во тишина, со чувство на срам, збунетост, болка, страв да не го нарушат својот углед или од одмазда и со чувства на вина во социјално опкружување кое вообичаено ја става вината на нив, врз основа на стереотипот и митот за „искушувачката“. Иако сексуалното вознемирување се случува во сите гранки на работа, многу е поверојатно да се случи кога жените работат без договори за постојана работа и на места каде што синдикалната активност е ограничена.

Сексуалното вознемирување не е ограничено само на работното место. Овој облик на злоупотреба на овластувањата и уцена се среќава и во образовните институции, каде што се состои од наметнување на несакана сексуална активност на студентките како услов

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

Во правната сфера итно се потребни реформи во казнените закони кои користат дискриминаторски изрази како „девојки“ или „жени со добар или лош глас“ и кои предвидуваат казни кои варираат во зависност од карактеристиките на жртвата и нејзината сексуална историја; ваквите казнени закони се засноваат на субјективни критериуми и се навреда на сите принципи на еднаквост пред законот. На сличен начин, во судскиот јазик треба да се забележи симболична форма на насилство што го опишува силувањето во јавната сфера, како кривично дело против „пристојноста“, „честа“, „скромноста“ или „почитта“ кога всушност тоа претставува кривично дело против сексуалната слобода и интегритетот на поединецот.³⁶

Во овој контекст, сексуалната злоупотреба и силување на деца и адолесценти (внуки, ќерки, поќерки и сестри на силувачот) во нивните домови бараат посебно внимание; дотолку повеќе ако се има предвид дека овие злосторства, кои се класифицирани како инцест, допрва треба да бидат темелно анализирани.

Сексуалната злоупотреба и силувањето на жените, исто така, често се користат како форма на политичка одмазда, како што е документирано во случајот со диктатурите во земјите од јужниот конус и вооружените конфликти во Централна Америка и Перу. Сексуалното насилство врз политичките затворенички е една од формите на тортура што се користи за време на казните или испрашувањата и е дизајнирана да го оцрни затвореникот и сексуално и физички. Жените кои се затворени или уапсени поради други причини, освен политички, честопати стануваат жртви на сексуално насилство и, иронично, во многу случаи се напаѓани од страна на мажите кои се одговорни за нивната безбедност.³⁷

Раселените и бегалките, кои се обврзани да го напуштат местото на потекло и да се преселат на други локации, без разлика дали се во иста земја или на друго место, заслужуваат посебно внимание, со оглед на специфичните форми на насилство што ги трпат. Иако политичкото и военото насилство ги обврзува мажите и жените да ги напуштат местата на живеење, и влијае врз нив на сличен начин бидејќи и двајцата се жртви на ист вид на агресија, искуствата на мажите и жените, како и значењето и конотациите поврзани со овие искуства не можат да се гледаат како независни од родовата

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

анализа, особено имајќи го предвид прашањето за силување и малтретирањето и нападите што жените ги трпат од рацете на мажите кои се дел од истите раселени групи на население. Канцеларијата на Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР) побара да се донесат мерки за заштита на жените од насилство во засолништата и промовира формирање на надзорни комитети во бегалските кампови до кои жртвите на силување можат да се обратат за помош. На сличен начин, УНХЦР препорачува владите да ги прифатат бегалците и, во случаи кога имало внатрешно раселување, им препорачува на владите да спроведат истраги, за да се утврди степенот на родово базираното насилство што го претрпеле раселените жени во сите негови различни форми.³⁸

Сексуалниот туризам, илегалната трговија со жени и нивна експлоатација преку проституција се други форми на родово базирано насилство на кои заслужува посебно внимание, особено во светло на зголемувањето на сиромаштијата и невработеноста во земјите, кои и двете се отежнувачки фактори.³⁹

³⁸ Извршна Комитет на програмата на високиот комесар, 1991 година и FOREFEM, 1992 година <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2002/1433.pdf>

³⁹ [Rape and sexual violence: Human rights law and standards in the International Criminal Court \(amnesty.org\)](https://www.amnesty.org/en/documents/AMR/19/001/2002/)

Глава II - МЕЃУНАРОДНО ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА ЗАШТИТА НА ЖЕНИТЕ ОД РОДОВО ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО

Меѓународните и регионалните организации одиграа важна улога во промовирањето и обезбедувањето суштински промени во одбраната на основните права на жените во случаи на насилство. Тие преземаа иницијативи што имаа влијание врз подобрувањето на националните напори, како што се мониторинг активности и извршија притисок врз државите да ги усвојат националните акциони планови. Покрај тоа, меѓународните договори и конвенции можат да имаат ефект дека треба да се смени националното законодавство со цел да се криминализира или преземе дејствија против облиците на насилство врз жените.

Најдобар начин да се претстави меѓународното право во областа на насилството врз жените во нашиот контекст е преку претставување на обврските на државата на три нивоа: ниво на Обединетите нации, на Советот на Европа и на Европската унија. Сите земји членки на ОН и Советот на Европа, со своето членство, се обврзани да преземаат и применуваат норми кои се однесуваат на правата на жените и елиминирање на дискриминацијата и насилството врз жените што произлегуваат од потпишани или ратификувани документи. Исто така, сите земји се морално и политички обврзани да ги следат и да ги применуваат документите за политика или мекото право на овие организации во соодветните области. Понатаму, иако Република Северна Македонија не е членка на Европската унија, нејзиното законодавство има силно влијание врз националното законодавство и политики.

Во ова поглавје ќе направиме преглед на главните договори и тела на Организацијата на Обединетите нации, а кои се однесуваат на правата на жените и нивната заштита од дискриминација и насилство, додека во следното поглавје ќе биде даден увид во актите и политиките на Советот на Европа и Европската унија во оваа област.

2.1. ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ И ЗАШТИТАТА НА ЖЕНИТЕ ОД РОДОВО ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО

На ниво на меѓународната организација на Обединетите нации (ОН)⁴⁰, клучни актери се: Жени на ОН (UN Women)⁴¹, Комитетот за елиминација на дискриминација врз жените – CEDAW, Комисијата за статусот на жената и Фондот за население на Обединетите нации – UNFPA⁴². Покрај тоа, Светската здравствена организација (СЗО)⁴³, како посебен ентитет во рамката на ОН кој работи како координативно тело на меѓународното јавно здравје е, исто така, важен актер откако е вклучена во следењето на, обезбедување информации и програми за (здравствените аспекти) на насилството врз жените.

Документите пак на Обединетите нации се клучни за признавање на насилството врз жените како кршење на човековите права според меѓународното право и како форма на дискриминација врз жените. Покрај тоа, тие се значајни за признавање на државната одговорност за приватните акти на насилство врз жените. Документите на ОН можат да бидат од различни форми кои се движат од обврзувачки до правно необврзувачки. Како и да е, нивната важност лежи во фактот дека целиот сет на овие документи има силно влијание врз проширувањето на меѓународното право за правата на жените.

Па така, Генералното собрание на ОН беше првиот ентитет што усвои правно обврзувачки инструмент во врска со правата на жените, кој сметаше дека сите форми на

⁴⁰ Универзална меѓународна организација на влади кои соработуваат во областа на меѓународното право, глобалната безбедност, економскиот развој и социјалната еднаквост. Основана е во 1945 година од 51 земја, укинувајќи ја Лигата на народите. Видете повеќе на: <http://www.un.org/en/index.html>.

⁴¹ Жените на ОН, со официјален наслов Ентитет на ОН за родова еднаквост и зајакнување на жените, е основана како резултат на договор на земјите -членки на ОН со поддршка на глобалното женско движење со главна идеја да сторат повеќе за да можат жените да бараат за еднакви права и можности. Таа е воспоставена со резолуцијата на Генералното собрание на ОН во јули 2010 година, а нејзината работа започна на почетокот на 2011 година. Жените на ОН, како глобален шампион за родова еднаквост, работат со земјите -членки на ОН за усогласување на меѓународните стандарди за родова еднаквост и помагаат во нивната апликација. Едно од опсегот на работа со која се занимава оваа организација е прашањето за елиминирање на дискриминацијата врз жените и девојчињата.

Видете повеќе на: <http://www.unwomen.org/en/about-us>.

⁴² УНФПА, основана во 1969 година, работи на подобрување на родовата еднаквост и зајакнување на жените. Покрај промовирањето на правата на жените и девојчињата да живеат без насилство, нејзините програми нудат психо-социјална поддршка, медицински третман и помош за преживеаните од силување. УНФПА објавува и студии за родово базирано насилство. Видете повеќе на: <http://www.unfpa.org/about-us>.

⁴³ Алијансата за превенција од насилство - ВПА е мрежа од државни членови на СЗО, меѓународни агенции и граѓански организации кои се занимаваат со превенција од насилство.

Видете повеќе на: <http://www.who.int/violenceprevention/en/>.

дискриминација врз жените треба да се сметаат за незаконски. Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (CEDAW)⁴⁴ беше усвоена во 1979 година. Иако документот не се однесува директно на насилството врз жените, тој е важен инструмент кој бара од државите да обезбедат дека мажите и жените имаат право да целосно и еднакво уживање на сите човекови права и се смета за „меѓународна повелба за правата на жените“.

Со цел да се зајакне Конвенцијата како средство за обезбедување на човековите права на жените, особено во областа на насилство врз жените, во 1989 година Комитетот за елиминација на дискриминација врз жените ја издаде Општата препорака бр. 12 за насилство врз жените⁴⁵, во која се наведува дека членовите од Конвенцијата - 2, 5, 11, 12 и 16 бараат државите потписнички да дејствуваат со цел да ги заштитат жените од насилство од каков било вид што се случува во семејството, работното место или во која било друга област на општествениот живот. Веќе во 1992 година, Комитетот ја објави Општата препорака бр.19 насилство врз жените⁴⁶. Препораката јасно наведува дека семејното насилство е вклучено во Конвенцијата иако не е посебно споменато. Во Препораката се наведува дека дефиницијата за дискриминација вклучува насилство врз основа на род, што е директно насочено против жена затоа што е жена или што ги погодува жените непропорционално. Вклучува дејствија што нанесуваат физичка, ментална или сексуална штета или страдање, закани за такви дејствија, принуда и други лишувања од слобода. Оваа препорака бара државите членки да донесат специфично законодавство за насилство во семејството, вклучително и кривични санкции⁴⁷. Исто така, предлага неколку превентивни и заштитни мерки.

Светската конференција на Обединетите нации за човекови права, одржана во 1993 година во Виена и Виенска Декларација и програма за акција⁴⁸, го претстави родово базираното насилство како структурно и универзално. Декларацијата, исто така, побара

⁴⁴Генерално собрание на ОН, Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените, Резолуција 34/180 од 18 декември 1979 година. Влегување во сила на 3 септември, 1981. Види повеќе на: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm>.

⁴⁵Општа препорака број 19 насилство врз жени : <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>.

⁴⁶ Исто

⁴⁷ Видете повеќе на:

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf.

⁴⁸ Виенска декларација и програма за акција: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>.

именување на Специјален известувач за насилство врз жените и даде придонес во Декларацијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените, усвоена од Генералното собрание на ОН во декември 1993 година.

Декларацијата за елиминација на сите форми на насилство врз жените – DEVAW⁴⁹ е првиот меѓународен инструмент што се однесува исклучиво на насилство врз жените. Насилството врз жените е широко дефинирано со признавање дека може да се случи во семејството (член 3). Без оглед на тоа што се уште беше само декларација и затоа не беше правно обврзувачка, нејзините одредби се од голема важност за воспоставување конкретни обврски на земјите -членки на ОН во борбата против семејното насилство. Важноста се рефлектира во фактот дека се конкретизирани дејствијата што земјите треба да ги преземат во однос на елиминирање на насилството што се случува во семејството: соодветно кривично право, постоење национални планови за борба против насилството врз жените, за да се обезбедат услуги за поддршка на жртвите на насилство, да се обучуваат и сензибилизираат јавните службеници да работат со жртвите на насилство и да обезбедат средства од државниот буџет за борба против семејното насилство (член 4).⁵⁰

Комисијата на Обединетите нации за човекови права одлучи да назначи специјален известувач за насилство врз жените со усвојување на Резолуцијата 1994/45 за Прашањето за интегрирање на правата на жените во механизмите за човекови права на Обединетите нации и елиминирање на насилството врз жените⁵¹ во 1994 година. Мандатот на Специјалниот известувач му овозможува на известувачот да бара и прима информации за насилство врз жените, да дава препораки на локално, национално и меѓународно ниво за борба против насилството врз жените, да ги интегрира правата на жените во работата на Советот за човекови права и да продолжи да усвои сеопфатен и универзален пристап за искоренување на насилството врз жените⁵².

⁴⁹ Декларацијата за елиминација на сите форми на насилство врз жените - ДЕВАВ:

<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.

⁵⁰ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.

⁵¹ Резолуција 1994/45 Прашање за интегрирање на правата на жените во механизмите за човекови права на Обединетите нации и елиминирање на насилството врз жените: <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-hrc.htm>.

⁵² Известувачот објавува годишни извештаи за насилството врз жените. Најновиот извештај беше објавен во 2016 година. Видете повеќе на: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>.

Во септември 1995 година, ОН ја одржаа четвртата Светска конференција за жени во Пекинг, на која беа собрани околу 50 000 жени од владиниот и невладиниот сектор од целиот свет.

На конференцијата се собраа делегации од 189 земји -членки на ОН со цел да ги презентираат своите извештаи за имплементацијата на Стратегијата за унапредување на жените до 2000 година и да го договорат и да го прифатат текстот на документот Платформа за акција. Пекиншката декларација и платформа за акција – БПФА (BPFA) содржи сет од 12 стратешки цели за зајакнување на жените. Четвртото го вклучува прашањето за елиминирање на сите форми на насилство врз жените и планирани активности, односно практични мерки што треба да ги преземат државите, меѓународните и невладините организации за спречување и сузбивање на насилството врз жените⁵³. Како приоритет во областа на насилството, се препорачува да се прегледа и ревидира законодавството и да се преземат други неопходни мерки за да се воспостават соодветни механизми кои треба да обезбедат сите жени да уживаат заштита од семејно насилство и кои треба да се третираат како кривично дело казниво со закон (член 69)⁵⁴. Декларацијата во Пекинг ја покажува универзалната и специфичната природа на насилството врз жените. Исто така, смета дека стравот од насилство е постојана пречка за мобилноста на жените, што го ограничува нивниот пристап до ресурсите и основните активности. Покрај тоа, таа ги препознава пречките со кои се соочуваат жените, како што се расата, возраста, јазикот, етничката припадност, културата, религијата, попреченоста итн.

На состанокот на експертска група на темата за добри практики во законодавството за спречување и криминализирање на насилството врз жените⁵⁵ беше развиена модел рамка за законодавство за спречување насилство врз жените. Моделот ја нагласува важноста од усвојување на сеопфатен законодавен пристап заснован на човекови права за сите форми на насилство врз жените. Законодавството треба да опфаќа не само криминализација и ефективно гонење и казнување на сторителите, туку и спречување на насилство, зајакнување, поддршка и заштита на жртвите, како и создавање механизми за да се обезбеди нејзино ефективно спроведување.

⁵³ Видете повеќе на: <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/international-regulations>.

⁵⁴ Видете повеќе на: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>.

⁵⁵ Организирано од Одделот на ОН за напредок на жените - УНДАВ во соработка со Канцеларијата на ОН за дрога и криминал - УНОДЦ во 2008 година.

Во 2010 година, Комисијата на Обединетите нации за економски и социјални прашања (УНДЕСА)⁵⁶ усвои Декларација каде владите ја реafirмираа Пекиншката декларација и платформата за акција и се обврзаа дека ќе преземат понатамошни активности кон нејзино целосно спроведување. Комисијата на УНДЕСА донесе нови резолуции за прашања како што се смртноста кај мајките, економското зајакнување на жените и сложениот ентитет за родова еднаквост.

Целите на ОН за одржлив развој (СДГ) од 2015 година⁵⁷, исто така, вклучуваат референца за насилство врз жените. Целта 5 на ЦОР е да се постигне родова еднаквост и да се зајакнат сите жени и девојки. Милениумска декларација на ОН/8 милениумски развојни цели (2000-2015) беше заменета со Агенда за одржлив развој до 2030 година усвоена во септември 2015 година на 70-та сесија на Генералното собрание на Обединетите нации. Оваа Агенда содржи 17 цели за одржлив развој, исто така наречени Глобални цели, и се базира на Милениумските развојни цели (МРЦ)⁵⁸.

Глобалните цели на Агенда 2030 ќе ја завршат задачата на Милениумските цели и ќе се земе предвид дека ништо не се занемарува. Со усвојување на Агендата за одржлив развој, светските лидери ветува дека ќе изградат свет на универзално почитување на човековите права и човечкото достоинство, владеење на правото, правда, еднаквост и без дискриминација, во која се почитуваат расата, етничката припадност и културната разновидност, како што се како и светот на еднакви можности што овозможуваат целосна реализација на човечките потенцијали и придонесуваат за заеднички просперитет на светот што инвестира во нашите деца и во кое секое дете расте во средина ослободена од насилство и експлоатација, во која секоја жена и девојка уживаат целосна родова еднаквост и во која се отстранети сите правни, социјални и економски бариери за нивно зајакнување, додека светот е праведен, правичен, толерантен, отворен и социјално вклучен и се задоволуваат потребите на најранливите.

⁵⁶ Видете повеќе на: <https://www.un.org/development/desa/en/>.

⁵⁷ Видете повеќе на: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>.

⁵⁸ МЦР - осум цели за борба против сиромаштијата што светот се обврза дека ќе ги постигне до 2015 година. Милениумските развојни цели, усвоени во 2000 година, опфатија голем број прашања, вклучувајќи ја и борбата против сиромаштијата, гладот, болестите, родовата нееднаквост и обезбедувањето вода и санитарни услови за живот. Видете повеќе на: <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

Една од 17те цели, цел бр. 5, се однесува на елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените; елиминација на сите форми на насилство врз жените, вклучително и трговија со луѓе и сите форми на (сексуална) експлоатација; елиминирање на штетните практики за жените и девојчињата како што се детето, раниот и принуден брак и осакатување на женските гениталии (ФГМ).

Генералното собрание на ОН усвојува двегодишни резолуции за прашањето на насилството врз жените. Едни од поновите резолуции ги вклучуваат: Резолуцијата интензивирање на напорите за елиминирање на сите форми на насилство врз жени и трговија со жени и девојки од 2014 година⁵⁹; Резолуцијата усвоена за интензивирање на напорите за спречување и елиминирање на сите форми на насилство врз жените и девојчињата: домашно насилство од 2016 година⁶⁰; Резолуцијата за интензивирање на напорите за спречување и елиминирање на сите форми на насилство врз жени и девојки: сексуално вознемирување од 2018 година⁶¹; како и Резолуцијата за интензивирање на напорите за спречување и елиминирање на сите форми на насилство врз жените и девојчињата од 2020 година⁶².

Покрај тоа, еден од инструментите на ОН што е повеќе фокусиран на одреден вид насилство врз жените е Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал и Протоколите за тоа - Палермо, донесени во 2000 година⁶³. Конвенцијата се состои од три протоколи за прекуграничен организиран криминал, вклучувајќи го и Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе особено жени и деца. Целта на протоколот е спречување и борба против трговијата со луѓе.

⁵⁹ Резолуција Интензивирање на напорите за елиминирање на сите форми на насилство врз жени и девојки, A/RES/69/147. Видете повеќе на: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/147.

⁶⁰ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/453/27/PDF/N1645327.pdf?OpenElement>

⁶¹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/445/52/PDF/N1844552.pdf?OpenElement>

⁶² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/372/46/PDF/N2037246.pdf?OpenElement>

⁶³ Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал и протоколи до неа - Конвенција во Палермо: [http://www.coe.int/t/pace/campaign/stopviolence/Source/rec2002\(5\)_en.doc](http://www.coe.int/t/pace/campaign/stopviolence/Source/rec2002(5)_en.doc).

2.1.1. **Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените - CEDAW**

Универзалната декларација за човекови права од 1948 година го претставува првиот меѓународен инструмент во кој се детализирани правата и слободите на поединците и содржи 30 члена во кои се опфатени интегритетот на поединецот, политичките и граѓанските права (како што се слободата на мислата, изразувањето, вероисповедта, здружувањето и пристапот до политичкиот процес) и економските права (како што се правото на работа, образование, социјално осигурување и полноправно учество во општеството).⁶⁴ Одредувајќи ја Повелбата на Обединетите нации која поттикнува почит за човековите права и основни слободи за сите луѓе „без разлика на раса, пол, јазик или вера“, Декларацијата прогласува дека сите имаат право на правата и слободите што таа ги изнесува без каква било разлика, вклучувајќи ја и разликата во полот.

Од нејзиното усвојување, Обединетите нации работеа на преведување на принципите од Универзалната декларација во меѓународните договори коишто штитат конкретни права. Денес, над 60 договори третираат прашања како ропство, геноцид, хуманитарно право, спроведување на правдата, статусот на бегалци и малцинства, и човекови права.

Секој од овие договори е втемелен врз концептите на еднаквост и недискриминација содржани во Универзалната декларација, а многу од нив изрично одредуваат дека правата што тие ги утврдуваат ќе им бидат достапни на мажите и жените врз основа на еднаквост. На пример, и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, усвоени во 1966 година, одредуваат дека државите-членки на секој инструмент се обврзуваат да обезбедат еднакво право за мажите и жените да ги уживаат сите права утврдени во тие договори. Во својот член 26, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права предвидува и неусловено гарантирање на еднаквоста пред законот, при што државите-членки се обврзуваат да обезбедат нивното право да забранува секаква дискриминација и на сите

⁶⁴ <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>

лица да им гарантира еднаква и ефективна заштита од дискриминација по кој било основ, вклучувајќи и пол. Конвенцијата за правата на детето, усвоена во 1989 година, на сличен начин експлицитно образложува дека правата што таа ги содржи важат подеднакво за машките и женските деца.

Визијата на Повелбата за еднаквост и недискриминација и многуте меѓународни правни одредби коишто ги гарантираат овие вредности, се покажаа како недоволни за да обезбедат еднакво уживање на меѓународните човекови права од страна на жените. Па така, во 1967 година, меѓународната заедница ја усвои Декларацијата за елиминација на дискриминацијата врз жените, со што се изрази загриженост дека и покрај напредокот направен кај човековите права, продолжи да постои значителна дискриминација врз жените.

Необврзувачката Декларација ја постави основата за разработка и усвојување во 1979 година на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените. Конвенцијата ги спојува во единствен правно обврзувачки инструмент одредбите со кои се бара елиминација на дискриминацијата врз основа на пол при уживањето на граѓанските, политичките, економските, социјалните и културните права, и конкретни права од особено значење за жените и девојките.

„Човековите права на жените и девојчињата се неутуѓив, составен и неразделлив дел од универзалните човекови права. Еднаквото учество на жените во политичкиот, граѓанскиот, економскиот, социјалниот и културниот живот на национално, регионално и меѓународно ниво, и искоренувањето на сите форми на дискриминација врз основа на пол се приоритетни цели на меѓународната заедница.“⁶⁵

Усвојувањето на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените од Генералното собрание на ОН на 18 декември 1979 година⁶⁶ беше кулминација на децениите меѓународни напори да се заштитат и да се промовираат правата на жените во светот. Таа произлезе од иницијативи преземени во Комисијата на ОН за статусот на жените (КСЖ), тело основано во рамките на системот на Обединетите нации во 1946 година заради разгледување и давање препораки за политиките на подобрување на статусот на жените.

⁶⁵ Виенска Декларација и Програма за акција, 1993 година, став 18

⁶⁶ [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](https://www.un.org/en/convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-discrimination-against-women)

Надградувајќи се врз одредбите од Повелбата на Обединетите нации, којашто изречно ги афирмира еднаквите права на мажите и жените, и врз Универзалната декларација за човекови права којашто прогласува дека сите човекови права и слободи треба еднакво да се уживаат од мажите и жените без разлика од кој било вид, меѓу 1949 и 1962 година Комисијата подготви неколку договори вклучувајќи ги и Конвенцијата за политички права на жените (1952)⁶⁷, Конвенцијата за државјанство на мажените жени (1957)⁶⁸ и Конвенцијата за согласност на брак, минимална возраст за брак и регистрација на бракови (1962)⁶⁹ коишто ги штитеа и промовираа правата на жените во области во кои Комисијата сметаше дека овие права се особено ранливи.

Во 1965 година, Комисијата се зафати со подготовка на она што во 1967 година требаше да стане Декларација за елиминација на дискриминацијата врз жените. Оваа Декларација ги собра во еден правен инструмент меѓународните стандарди кои ги артикулираа еднаквите права на мажите и жените. Сепак, Декларацијата не беше договор. Иако имаше морална и политичка сила, таа не утврдуваше обврзувачки обврски за државите.

Во 1972 година, Комисијата за статусот на жените ја разгледа можноста да подготви договор што ќе и даде обврзувачка сила на Декларацијата. Подготовката на таков договор беше поттикната со Светскиот план за акција усвоен од Светската конференција на Меѓународната година на жените на Обединетите нации во 1975 година која бараше „конвенција за елиминација на дискриминацијата врз жените, со ефективна постапка за нејзино спроведување“. Ваквата работа беше поддржана и од Генералното собрание, коешто периодот од 1976 до 1985 година го прогласи за Декада на Обединетите нации за жените.

Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените беше усвоена од Генералното собрание во 1979 година. Во резолуцијата за усвојување на Конвенцијата, Генералното собрание изрази надеж дека таа ќе влезе во сила по кус временски период. 64 држави ја потпишаа Конвенцијата, а две ги поднесоа своите инструменти за ратификација на специјална церемонија на средина од Декадата за жените, на Светската конференција на Обединетите нации во Копенхаген 1980 година. На 3

⁶⁷ [Convention on the Political Rights of Women. \(un.org\)](#)

⁶⁸ [Convention on the Nationality of Married Women. \(un.org\)](#)

⁶⁹ [Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages | OHCHR](#)

септември 1981 година, триесет дена откако дваесеттата земја-членка ја ратификува, Конвенцијата влезе во сила, на тој начин вродувајќи плод на напорите на Обединетите нации сеопфатно да ги кодифицираат меѓународните правни стандарди за жените.

Содржина на Конвенцијата

Конвенцијата оди над гаранциите за еднаквост и еднаква заштита пред законот во постојните правни инструменти и утврдува мерки за постигнување еднаквост меѓу мажите и жените, без оглед на нивната брачна состојба, во сите аспекти на политичкиот, економско-социјалниот и културниот живот. Државите-членки имаат обврска да ја елиминираат дискриминацијата врз жените преку правни, политички и програмски мерки. Обврската важи за сите сфери од животот, како и за работи поврзани со брачните и семејните односи и вклучува обврски за преземање на сите соодветни мерки за елиминирање на дискриминацијата врз жените од страна на кое било лице, организација или претпријатие.

Преамбулата потсетува дека Повелбата на Обединетите нации и другите меѓународни договори прогласуваат дека елиминацијата на дискриминацијата врз жените и унапредувањето на нивната еднаквост со мажите се меѓу централните принципи на Обединетите нации. Таа ја потсетува меѓународната заедница дека и покрај постоењето на овие инструменти, широката дискриминација врз жените продолжува да постои и дека ова ги нарушува принципите на еднаквоста на правата и почитувањето на човечкото достоинство. Таа, исто така, подвлекува дека дискриминацијата врз жените е пречка за женското учество под еднакви услови со мажите во политичкиот, социјалниот, економскиот и културниот живот на нивните земји, го попречува растот на просперитетноста на општеството и семејството и се испречува на патот кон полн и целосен развој на земјата, благосостојбата на светот и каузата за мир. Во членовите од 1 до 6, државите-членки се согласуваат да ги преземат сите соодветни мерки за унапредување на положбата на жените. Тие земаат форма на уставни, законодавни, административни и други мерки, вклучувајќи и привремени и специјални мерки, како афирмативна акција, изменување на општествените и културните шаблони на

однесување и сузбивање на трговијата со жени и експлоатацијата на жените преку проституција.

Дефиниција на дискриминацијата врз жените-Членот 1 ја дефинира дискриминацијата врз жените како „каква било разлика, исклучување или ограничување направени врз основа на пол, што има ефект или цел да го попречи или да го поништи признавањето, уживањето или практикувањето од страна на жените, без оглед на нивната брачна состојба, врз основа на еднаквост на мажите и жените, на човековите права и основни слободи на политичко, економско, социјално, културно, граѓанско или кое било друго поле.“ Обврски на државите-членки да ја елиминираат дискриминацијата- Членот 2 ги обврзува државите-членки:

- да ја осудат дискриминацијата врз жените;
- да го отелотворат принципот на еднаквост на мажите и жените во своите национални уставни, или друго законодавство;
- да усвојат законодавни мерки, вклучувајќи и санкции, за забранување на дискриминацијата врз жените;
- да воспостават правна заштита од дискриминацијата преку националните судови и други институции;
- да се воздржат од секаков акт што ги дискриминира жените и да обезбедат и јавните органи и институции да се однесуваат во согласност со тоа;
- да ги преземат сите соодветни мерки за елиминирање на дискриминацијата врз жените од страна на кое било лице, организација или претпријатие;
- да воведат законодавни или други соодветни мерки за изменување или укинување на законите, прописите, обичаите и практиките што претставуваат дискриминација врз жените и да ги укинат казнените одредби што доведуваат до дискриминација врз жените.

Членот 3 бара државите-членки да ги преземат сите соодветни мерки во сите области за да обезбедат целосен развој и напредување на жените.

Членот 4 одредува привремените специјални мерки за забрзување на фактичката еднаквост меѓу мажите и жените, како мерките на афирмативна акција, да не се сметаат за

дискриминаторски. Таквите мерки може да траат се додека постои нееднаквоста, не смее да доведат до одржување на нееднакви или посебни стандарди и мора да прекинат кога ќе се постигне еднаквост во можностите и третманот. Специјалните мерки наменети за заштита на мајчинството не се дискриминаторски.

Членот 5 бара државите-членки да ги изменат општествените и културни шаблони на мажите и жените заради елиминирање на практиките засновани на идејата за стереотипизација на половата улога или за инфериорноста или супериорноста на кој било од половите. Државите-членки мора, исто така, да обезбедат образованието за семејството да вгради соодветно разбирање на мајчинството како општествена функција и на заедничката одговорност на мажите и жените околу нивните деца.

Членот 6 бара од државите-членки да преземат соодветни мерки, вклучувајќи и законодавни, за сузбивање на трговијата со жени и експлоатацијата на жените преку проституција.

Во членовите од 7 до 9, државите-членки се обврзуваат да ги штитат женските права во јавниот и политичкиот живот. Членот 7 бара државите-членки да ја елиминираат дискриминацијата врз жените во јавниот и политичкиот живот. Жените мора да имаат право на глас и можност да бидат бирани под еднакви услови со мажите, да учествуваат во формулацијата на Владината политика и да бидат носители на јавни функции. Тие мора и да можат да учествуваат, врз еднаква основа со мажите, во невладини организации и јавни и политички асоцијации, како синдикати и професионални здруженија. Членот 8 наведува дека на жените, исто така, треба да им се даде еднаква можност да ги претставуваат своите влади и да учествуваат во работата на меѓународните организации, како што се Обединетите нации, и нивните поврзани организации, специјализирани агенции, фондови и програми.

Членот 9 бара државите-членки да им дадат на жените еднакви права со мажите за стекнување, менување или задржување на државјанството. Државите мора да гарантираат дека државјанството на жената нема автоматски да биде засегнато од нејзиното мажење за странец, ниту од фактот дека нејзиниот сопруг го менува државјанството. Бракот не треба да повлекува задолжително усвојување на државјанството на сопругот, ниту да се смета дека жените се без државјанство. Од државите се бара и да гарантираат дека жените имаат еднакви права со мажите во однос на државјанството на нивните деца.

Во членовите од 10 до 14, државите-членки се обврзуваат да ја елиминираат дискриминацијата во образованието, вработувањето, здравството, економскиот, социјалниот и културниот живот. Членот 10 бара државите-членки да ја елиминираат дискриминацијата врз жените во образованието во однос на пристапот кон предучилишно, општо, стручно, професионално, високо, техничко и вокациско ниво на обука. Жените и девојчињата, како во урбаните, така и во руралните области, треба да добијат пристап до истите наставни програми, испити и квалификуван наставен кадар, простории и опрема со ист квалитет како мажите и момчињата.

Стеротипизацијата мора да се елиминира од образованието вклучително и преку поттикнување коедукација и ревизија на учебниците и програмите. Жените и девојчињата мора да добијат иста можност за стипендии и студиски грантови како мажите и момчињата, и ист пристап кон континуирана едукација, особено кон оние програми чија цел е да го намалат образовниот јаз меѓу мажите и жените. Треба да се направат напори за намалување на бројот на ученички кои го напуштат училиштето, и треба да се обезбедат програми за девојчињата и жените кои предвремено заминале од училиште.

На девојчињата и жените треба да им се дадат истите можности како на мажите и момчињата за активно учество во спортот и физичкото воспитание, како и ист пристап до конкретни образовни информации, за да се помогне во обезбедување здравје и благосостојба на семејствата, вклучувајќи и информации и совети за планирање на семејството.

Членот 11 ги обврзува државите-членки да ги преземат сите соодветни мерки за елиминирање на дискриминацијата врз жените при вработувањето. На жените треба да им се обезбеди правото на работа врз основа на еднаквост со мажите; правото на исти можности за вработување; на слободен избор на професија и вработување; сигурност на работното место; бенефиции и стручна обука и преквалификација, како и стажирање. Треба да се преземат чекори за да им се обезбеди правото на жените на еднаков надомест, вклучувајќи и бенефиции и еднаков третман на работата со еднаква вредност, како и еднаквост на третманот при оценување на еднаквоста на работата.

На жените треба да им се обезбеди правото на социјално осигурување врз иста основа како на мажите, и правото на заштита на здравјето и безбедноста на работа, вклучувајќи и во однос на репродукцијата. Треба да се преземат конкретни мерки за

спречување на дискриминацијата врз жените при вработувањето врз основа на брак или мајчинство. Отпуштањето врз основа на бременост, породилно отсуство или брачна состојба, треба да се забрани и да биде предмет на санкции. Треба да се воведат платено породилно отсуство или споредливи социјални бенефиции без загуба на претходното вработување, стажот или социјалните бенефиции. Државите, исто така, се повикуваат да поттикнат обезбедување поддршка која ќе им овозможи на родителите да ги комбинираат работните и семејните обврски, како и учеството во јавниот живот, преку воспоставување мрежа од установи за детска грижа. Посебна заштита мора да им се обезбеди на жените во текот на бременоста кај видовите работа кои се покажале како штетни за нив. Членот 11.3 бара државите-членки да го ревидираат законодавството за заштита при вработување во светлото на научните и технолошките сознанија со цел тоа да се ревидира, да се укине или да се прошири.

Членот 12 бара државите-членки да преземат мерки за елиминација на дискриминацијата врз жените во здравствената заштита за да обезбедат жените да имаат пристап до здравствени услуги, врз истата основа како мажите, вклучувајќи ги и услугите во врска со планирање на семејството. Од државите се бара и да обезбедат жените да имаат соодветни, а кога е потребно, и бесплатни услуги во однос на бременоста, породувањето и постнаталниот период. Ним треба да им се обезбеди и адекватна исхрана за време на бременоста и доењето.

Членот 13 бара државите-членки да ја елиминираат дискриминацијата врз жените во економскиот и социјалниот живот. Ним треба да им се дадат истите права како на мажите во однос на социјалното осигурување и заштита, банкарските кредити, хипотеките и другите форми на финансиско кредитирање. Тие треба да ги уживаат и истите права како мажите на учество во рекреативни активности, спорт и во сите аспекти на културниот живот. Членот 14, единствената меѓународна договорна обврска којашто се занимава со конкретните потреби на руралните жени, бара државите-членки да поведат сметка за нивните конкретни проблеми и значајната улога што тие ја играат во економскиот опстанок на своите семејства, вклучувајќи ја и нивната работа во немонетаризираните сектори на стопанството. Државите-членки се повикуваат да обезбедат Конвенцијата во целост да се применува за жените од руралните средини и тие да учествуваат и да имаат корист од руралниот развој врз иста основа како мажите. Тие

треба да имаат исто право да учествуваат во разработката и имплементацијата на развојното планирање, да имаат пристап до адекватни здравствени установи, вклучувајќи и планирање на семејството, да имаат придобивки од програмите на социјално осигурување, да ги добијат сите видови обука и образование, да организираат групи за самопомош и задруги и да учествуваат во активностите на заедницата. Жените од руралните средини, исто така, треба да имаат еднаков пристап како мажите до земјоделски кредити и заеми, инструменти за пласман, соодветна технологија и еднаков третман во земјишната и аграрната реформа и шемите за повторно населување на земјиштето. На жените од руралните средини треба да им бидат доделени и истите права како на мажите за уживање на адекватни животни услови, вклучувајќи и санитарни погодности, струја, водоснабдување, транспорт и комуникации.

Завршните материјални одредби се наоѓаат во Делот IV, каде државите-членки се согласуваат да им доделат на жените еднаквост со мажите пред законот, при практикувањето на законските права и во законот за брак и семејство. Членот 15 им гарантира на жените еднаквост со мажите пред законот. Жените треба да имаат идентична правна способност како мажите; тие треба да имаат право да склучуваат договори, да управуваат со имот и мора да бидат третираны врз истата основа како мажите во сите фази од судските и постапките пред трибунали.

Сите договори и приватни инструменти од каков било вид насочени кон ограничување на правната способност на жените се сметаат за ништовни и неважечки, при што на мажите и на жените треба да им се дадат истите права на слобода на движење и избор на престој и живеалиште. Членот 16 ги обврзува државите да ја елиминираат дискриминацијата врз жените во однос на брачните и семејните односи. На жените треба да им се даде истото право како на мажите да стапуваат во брак, врз основа на целосна и слободна согласност и избор на сопругник. Тие ќе имаат исти права и обврски за време на бракот и по неговото раскинување, исти права и обврски како родители и исти права слободно и одговорно да одлучуваат за бројот и старосната разлика меѓу децата, како и право на пристап до информации, едукација и средства за спроведување на тие права. Жените ќе ги имаат истите лични права како сопруг и сопруга, вклучувајќи и избор на презиме, професија и занимање, како и во однос на својот имот.

Државите-членки, исто така, се согласуваат свршувачката и бракот на дете да немаат правна сила и да се преземат чекори, вклучувајќи и законодавни чекори, за одредување на минималната возраст за брак, а официјалната регистарција на бракови да биде задолжителна.

Членовите 23 и 24 предвидуваат Конвенцијата да нема ефект врз какви било одредби во домашното законодавство или меѓународните договори во сила за државата-членка кои може да се поповолни за постигнување еднаквост меѓу мажите и жените, и ги обврзуваат државите-членки да ги усвојат сите потребни мерки на национално ниво заради целосна реализација на правата од Конвенцијата. Членовите од 25 до 27 вклучуваат одредби за учество во договорот и постапки за ревизија, и го назначуваат Генералниот секретар како депозитар. Членот 28 им дава право на државите-членки да ја прифатат Конвенцијата со резерви, но одредува дека не се дозволени резерви кои се некомпатибилни со нејзиниот предмет и цел.

Поконкретно, Станувањето членка на Конвенцијата испраќа јасен сигнал до меѓународната заедница и чинителите на домашно ниво дека земјата се залага за елиминација на дискриминацијата врз жените и за постигнување еднаквост меѓу мажите и жените, како и за воведување и спроведување закони, политики и програми за постигнување на тие цели. Тоа, исто така, посочува дека државата е подготвена да ги поднесе своите закони, политики и програми за детаљно испитување од страна на Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените.

Државата станува членка на Конвенцијата преку нејзино ратифукување или пристапување кон неа, со тоа посочувајќи и ја на меѓународната заедница својата заложба за преземање правна обврска да ги преземе сите мерки за елиминирање на дискриминацијата врз жените. Членот 25 од Конвенцијата предвидува Конвенцијата да биде отворена за потпишување од сите држави и да биде предмет на ратификација. Тој, исто така, предвидува таа да биде отворена за пристапување од страна на сите држави.

Државата која ќе ја потпише Конвенцијата не е правно обврзана да им даде правна сила на нејзините одредби. Сепак, потпишувањето е доказ за намерата да се оди во насока на согласност да биде обврзана според договорот. Потпишувањето, исто така, создава обврска за воздржување со добра верба од постапки што би ги повредиле предметот и целта на договорот. Интервалот меѓу потпишувањето и ратификацијата и овозможува на

државата да бара одобрение за Конвенцијата на национално ниво и да ги направи сите измени на своите закони и политики кои можеби се потребни за спроведување на одредбите од Конвенцијата.

Ратификацијата се врши преку депонирање инструмент за ратификација кај Генералниот секретар на Обединетите нации.

Ратификацијата на меѓународно ниво не треба да се меша со ратификацијата на национално ниво, што може да е потребна од државата во согласност со нејзините уставни одредби пред таа да изрази согласност да се обврзе на меѓународно ниво. Ратификацијата на национално ниво – којашто обично е одговорност на Парламентот – сама по себе не е доволна за утврдување на намерата на државата да се обврзе на меѓународно ниво. Тоа изискува депонирање на инструмент за ратификација или пристапување кај Генералниот секретар. Пристапувањето се ефектуира преку депонирање на инструмент на пристапување кај Генералниот секретар. За разлика од ратификацијата, на пристапувањето треба да му претходи потпишување. Ратификацијата и пристапувањето ја имаат истата правна сила: државата станува членка на Конвенцијата и е правно обврзана да ги спроведува своите обврски.⁷⁰ „Државите-наследнички“ може да депонираат инструмент на наследување кај Генералниот секретар кога Конвенцијата и/или Факултативниот протокол биле применливи по сила на ратификацијата или пристапувањето од нивните „држави-претходнички“. Практични информации за тоа како се потпишува, се ратификува или се пристапува кон меѓународни конвенции може да се најдат во публикацијата Прирачник за договори подготвена од Одделот за договори на ОН при Канцеларијата за правни работи, достапна преку Постојаната мисија на вашата земја во Њујорк и на веб-страницата на Одделот за договори при Канцеларијата за правни работи⁷¹. Членот 28 од Конвенцијата дозволува ратификацијата или пристапувањето да бидат предмет на резерви – формална изјава дека државата не прифаќа како обврзувачки за себе дел или делови од договорот. Меѓутоа, членот 28.2 го утврдува принципот на недозволивост содржан во Виенската конвенција за Законот за договори и спречува каква било резерва што не е во согласност со предметот и целта на Конвенцијата.

⁷⁰ Види и во Меѓународно јавно право, Љ.д.Фрчкоски, С.Георгиевски, Т.Петрушевска, Скопје, Магор, 2012 година.

⁷¹ <http://untreaty.in.org>

Државите имаат вложено многу резерви кон Конвенцијата. Текстовите на резервите и изјавите вложени од државите-членки може да се најдат во публикацијата на ОН Мултилатерални договори депонирани кај Генералниот секретар. Примероци од оваа годишна публикација се испратени до министерствата за надворешни работи на државите-членки преку нивните постојани мисии во ОН во Њујорк. Секојдневно ажурираната верзија на оваа публикација е достапна на веб-локацијата на Одделот за договори при Канцеларијата за правни работи ⁷². Некои од работите за кои државите изразија резерви се процедурални или се однесуваат на работи кои не се суштински за предметот и целта на договорот. Меѓутоа, некои резерви се далекусежни и некои коментатори сугерираа дека можеби не се во согласност со предметот и целта на Конвенцијата, при што неколку се чини ги предизвикуваат фундаменталните принципи на Конвенцијата.

Општите резерви со коишто примената на Конвенцијата се подложува на националното право, традицијата или културата, резервите во однос на членот 2, суштинската одредба од договорот, и тие што се однесуваат на области што се фундаментални за елиминацијата на дискриминацијата врз жените, како што се семејното право, правната способност и државјанството, од тие коментатори се сметаат за едни од најпроблематичните. Иако членот 29 предвидува упатување до Меѓународниот суд на правдата на спорови меѓу државите-членки околу нејзиното толкување, Конвенцијата не вклучува процес за отфрлање на некомпатибилни резерви.

Членот 29 и самиот е предмет на многу резерви, а ниедна држава-членка не се повикала на него за да ја преиспита валидноста на резервите. „Од државите што ја ратификуваа Конвенцијата, многу изразија резерви. Земајќи предвид дека таквите резерви значително го ограничуваат опсегот на Конвенцијата, Меѓупарламентарниот совет ги поттикнува пратениците од државите што имаат изразено резерви во времето на приспатувањето кон ЦЕДАВ да ја испитаат продолжената важност на тие резерви и, ако е потребно, да вложат напори тие да се отстранат.

Спроведување на Конвенцијата- Иако претставува обврска за земјата, приклучувањето кон Конвенцијата само по себе нема да гарантира почитување на правата на жените во државата-членка. Спроведувањето на Конвенцијата е неопходно за да се обезбеди почитување на принципите и правата што се утврдени со неа.

⁷² <http://untreaty.in.org>.

▪ **Обврски на државите-членки-** Виенската конвенција од 1969 година за Законот за договори уредува дека секој договор што е на сила е обврзувачки за своите потписници и тие мора да го применуваат со добра намера. Исто така уредува дека членка на договорот не може да се повика на одредби од своето национално право како оправдување за своето непочитување на истиот. Државите-членки на Конвенцијата согласно тоа се обврзани да ги усогласат своите национални закони и политики со нејзините услови. Државите-членки се обврзуваат за де факто и де јуре почитување на цел опсег на граѓански, културни, економски, социјални и политички права посочени во Конвенцијата. Тие преземаат обврска да воспостават серија на мерки за да се стави крај на дискриминацијата на жените во сите форми, вклучително:

- Инкорпорирање на принципот на еднаквост на мажите и жените во нивниот устав и правен систем;
- Укинување на сите дискриминаторски закони и усвојување на закони со кои се забранува дискриминацијата на жените;
- Формирање на трибунали и други јавни институции за да се обезбеди делотворна заштита на жените од дискриминација;

Отстранување на сите дејствија на дискриминација на жените од страна на поединци, организации или претпријатија. Поднесување на извештаи во согласност со Конвенцијата до Комитетот за елиминирање на дискриминацијата на жените во врска со напредокот во спроведувањето на Конвенцијата. Конвенцијата го воспоставува Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените заради согледување на напредокот направен во спроведувањето на Конвенцијата; дава преглед на обврската за известување од страна на државите-членки; и зборува за времето и местото на состанување на Комитетот и неговите обврски за известување.⁷³

⁷³ [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](http://www.un.org)

2.1.2. Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените

Комитетот, кој се основа заради разгледување на имплементацијата на Конвенцијата, е формиран со членот 17 од Конвенцијата. Неговата цел е да го согледа напредокот направен во имплементацијата на одредбите од Конвенцијата. Како едно од постојните договорни тела за човекови права на Обединетите нации, Комитетот се финансира преку редовниот буџет на Обединетите нации, а преку Генералниот секретар се обезбедува со персонал и услови потребни за негово ефективно функционирање.⁷⁴

Комитетот е составен од 23 експерти кои се избираат со тајно гласање од листа на лица „со високо морално достоинство и компетентност во областите опфатени со Конвенцијата“.⁷⁵ Експертите се именуваат од страна на државите-членки, кои може да именуваат едно лице од редовите на своите државјани. При изборот на членовите, Конвенцијата бара да се земе предвид рамноправната географска дистрибуција и застапеноста на „различни форми на цивилизација, како и главните правни системи“. Иако именувани од сопствените влади и избрани од државите-членки, членовите на Комитетот ја вршат функцијата во лично својство како независни експерти, а не како делегати или претставници на своите земји.

Експертите се избираат за четиригодишен мандат којшто започнува на првиот ден од јануари во годината по нивното избирање, а завршува на триесетипрвиот ден од декември четири години подоцна. Тие може да бидат повторно избрани. Изборите се случуваат на состаноците на државите-членки на Конвенцијата кои се свикуваат на секои две години од страна на Генералниот секретар во Седиштето на Обединетите нации во Њујорк, за време на кои државите-членки гласаат за половината од членовите на Комитетот. Кога доаѓа до неочекувани упразнувања, државата-членка чиј експерт престанал да функционира како член на Комитетот, има право да назначи друг експерт од редовите на своите државјани, кој е предмет на одобрение од Комитетот.⁷⁶

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ [OHCHR | Committee on the Elimination of Discrimination against Women](#)

⁷⁶ Ibid.

За разлика од другите договорни тела, повеќето членови на Комитетот досега биле жени. Повеќето членови биле активни во промовирањето на родовата еднаквост или на женските човекови права и обично имале пристап до мрежи и заедници надвор од владините структури. Тие, исто така, се од различни професии. Експертите вклучуваат судии, адвокати, лекари, пратеници, психолози, научни работници, економисти, социолози и просветни работници.

Иако именувани и избрани од државите-членки на Конвенцијата, членовите на Комитетот ја вршат функцијата во лично својство, а не како владини претставници. Членовите од 19 до 22 во Конвенцијата, се однесуваат на функционирањето на Комитетот, при што членот 21 предвидува дека Комитетот може да дава предлози и општи препораки засновани врз испитувањето на извештаите и информациите добиени од државите-членки.

Членот 18 создава обврска за известување кај државите-членки на Конвенцијата, при што тие се обврзуваат до Генералниот секретар да поднесат за разгледување од страна на Комитетот, извештај околу мерките за давање правна сила на Конвенцијата во рок од една година од влегувањето во сила на Конвенцијата за засегнатата држава-членка, а потоа, на секои четири години или секогаш кога Комитетот ќе побара таков извештај.

Конвенцијата предвидува дека најголемиот дел од задачата на Комитетот при согледувањето на имплементацијата на нејзините одредби ќе се состои од разгледување извештаи кои секоја држава-членка е правно обврзана да ги поднесува во врска со законодавните, судските и административните мерки што ги усвоила за да им даде правна сила на одредбите од Конвенцијата.

Со помош на Факултативниот протокол кон Конвенцијата, функциите на Комитетот вклучуваат и примање и разгледување индивидулни жалби, како и истражување на сигурни индикации за тешки или систематски повреди на правата во Конвенцијата од страна на некоја земја-членка на Протоколот.

Членот 20.1 од Конвенцијата предвидува Комитетот вообичаено да се состанува за период од не повеќе од две недели годишно, но наредните одлуки на Генералното собрание го проширија времето за состанување на Комитетот.

Во моментов, Комитетот се состанува на две седници од по три недели годишно, обично во јануари и јуни или јули.

Од 1991 година, претседателската работна група составена од четири до пет члена на Комитетот се состанува пред наредната седница за да подготви листа со теми и прашања за вторите и периодичните извештаи на државите-членки што Комитетот ќе ги разгледува на таа седница. Листите со теми и прашања подготвени од претседателската работна група се испраќаат до тие држави-членки, од кои се бара однапред да ги достават во писмена форма до секретаријатот, за да може да бидат преведени на службените јазици на Обединетите нации и доставени до членовите на Комитетот пред седницата на која ќе се разгледуваат релевантните извештаи.

На својата дваесетичетврта седница во јануари 2001 година, Комитетот донесе ревидиран деловник, којшто вклучува правила што ги регулираат постапките на Комитетот во однос на Факултативниот протокол. Тој предвидува формирање на работни групи и известувачи кои ќе му помагаат на Комитетот при извршувањето на функциите според Протоколот, вклучувајќи и во врска со барања до државите-членки за привремени мерки и прифатливост на претставките.

Со сè поширокото прифаќање на Конвенцијата и нејзиниот Факултативен протокол, ограниченото време за состаноци на Комитетот во членот 20.1 стана предмет на загриженост. Во 1995 година, Комитетот обрна внимание на фактот дека тој е единственото договорно тело за човекови права на Обединетите нации чиешто време за состаноци е ограничено со неговиот договор и дека тоа станало сериозна пречка за неговото работење. Врз основа на препорака од Комитетот, во мај 1995 година, на осмото собрание на државите-членки на Конвенцијата, членот беше изменет со тоа што беше предвидено Комитетот вообичаено да се состанува еднаш годишно, но траењето на неговиот состанок да биде определено од собранието на државите-членки, предмет на одобрение од Генералното собрание.

Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените, за разлика од другите договорни тела за човекови права на Обединетите нации, коишто се поддржани од Канцеларијата на Високиот комесар за човекови права во Женева, го опслужува Одделот за унапредување на положбата на жените (DAW), којшто е дел од Одделението за

економско-социјални работи (DESA) со седиште во Седиштето на Обединетите нации во Њујорк. DAW функционира како технички и материјален секретаријат за Комитетот. Одделот обезбедува технички и советодавни услуги за државите-членки на Конвенцијата околу нејзината имплементација. Тој, исто така, ја олеснува интеракцијата на агенциите на Обединетите нации и другите тела и невладини организации (НВО) со Комитетот, и постапува во советодавно својство за оние кои сакаат да ги користат постапките утврдени со Факултативниот протокол кон Конвенцијата.⁷⁷

2.1.3. Факултативен протокол кон Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените

Факултативниот протокол на Конвенцијата стапи на сила на 22 декември 2000г.⁷⁸ Тој содржи две постапки: постапка за поднесување на претставки со која поединци или групи на поединци можат да поднесат до Комитетот жалби за повреди на правата што се втемелени во Конвенцијата и истражна постапка со која Комитетот може да иницира истрага на состојби на тешки или систематски повреди на правата утврдени со Конвенцијата. Факултативниот протокол е правен инструмент поврзан со постоечкиот договор којшто се осврнува на прашања што не се опфатени или не се доволно разработени во договорот. Тој вообичаено е отворен за ратификација или пристапување само за земјите кои веќе се членки на релевантниот договор. Се опишува како „факултативен“ бидејќи државите не се обврзани да го потпишат дури и ако ја имаат потпишано и ратификувано релевантната конвенција.

Факултативниот протокол на Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените е процедурален протокол којшто воведува две нови постапки за спроведување на Конвенцијата и оттука се осврнува на повредата на правата на жените: постапка за поднесување на жалба од страна на поединец и истражна постапка.

Како што е наведено во неговата Преамбула, Факултативниот протокол претставува реафирмација на „решеноста на [државите] да обезбедат целосно и еднакво

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](#)

уживање на сите човекови права и основни слободи од страна на жените и да преземат делотворни активности за спречување на повредата на овие права и слободи.“

Идејата за воведување на жалбена постапка по Конвенцијата се појави на почетокот на деведесеттите години од минатиот век со појавата на меѓународното движење на жените коешто побара зајакнување на постоечките механизми за човекови права во Обединетите нации во насока на унапредување на положбата на жените.

Нагласувајќи го фактот дека постоечките договори и процедури за човековите права немаат обрнато доволно внимание на повредите на човековите права врз основ на род, меѓународното движење за правата на жените се фокусираше на истите на Светската конференција за човекови права што се одржа во Виена во 1993г. Активизмот постигна да се добие отворено признание од страна на Конференцијата дека правата на жените не биле соодветно третирани во меѓународните закони за човекови права и во механизмите за имплементација..

Меѓународни жалбени постапки постојат под други договори за човекови права како што се на пример: првиот факултативен протокол на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права; Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација; Конвенцијата против мачење и други форми на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување или Меѓународната Конвенција за заштита на сите работници-мигранти и членовите на нивните семејства⁷⁹

Иако овие договори ги разработуваат правата коишто ги имаат мажите и жените врз основ на еднаквоста, тие не се експлицитно насочени кон елиминирањето на дискриминацијата на жените или мажите и остварување на еднаквост помеѓу нив. Исто така телата што произлегуваат од договорите за човекови права, а коишто ги примаат и разгледуваат жалбите во согласност со овие постапки, за разлика од Комитетот за елиминирање на дискриминацијата на жените, не се составени од експерти за родови прашања со многугодишно искуство и стручност во спроведувањето на Конвенцијата. Оттука, додека жените можат и треба да поднесат жалби во рамките на овие други процедури, Факултативниот протокол на Конвенцијата обезбедува конкретна процедура која се однесува на дискриминацијата на жените врз основа на нивниот пол.

⁷⁹ за повеќе детали види на: [OHCHR | Treaty Bodies](#)

Како што потенцираше Генералниот секретар на ООН, Кофи Анан: „...во текот на дваесеттиот век, направивме големи чекори во дефинирањето на универзалните норми на родовата еднаквост. Сега кога влегуваме во дваесет и првиот век време е да се спроведат овие норми. Факултативниот протокол што го отворивме за потпишување денеска ќе претставува непроценливо средство за такво нешто. Во државите што го ратификуваа, жените чии права биле повредени со ова ќе можат, откако ќе ги исцрпат сите домашни правни лекови, да побараат правда од едно меѓународно тело - Комитетот за елиминирање на дискриминација на жените.“⁸⁰

Преамбулата на Протоколот забележува дека Повелбата на Обединетите нации ја потврдува вербата во основните човекови права, достоинството и вредноста на личноста на човекот, еднаквите права на мажите и жените, и дека Универзалната декларација на човековите права, Меѓународните пактови за човекови права и други меѓународни инструменти за човековите права забрануваат дискриминација врз основа на полот. Таа се повикува на Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените во која државите-членки ја осудуваат дискриминацијата на жените во сите нејзини форми и се согласни да ја спроведат со сите соодветни средства и без одлагање политиката на елиминирање на дискриминацијата на жените. Таа ја потврдува решеноста на државите-членки кои го усвоија Протоколот да обезбедат „целосно и еднакво уживање на сите човекови права и основни слободи од страна на жените и да преземат делотворни активности за спречување на повредата на овие права и слободи.“⁸¹

Врз основа на членот 1 државите кои го потпишале Факултативниот протокол ја признаваат надлежноста на Комитетот за елиминирање на дискриминацијата на жените да добие и разгледа претставки поднесени во согласност со член 2 од Протоколот. Членот 2 им дава право на поединци или групи на поединци под јурисдикција на државата-членка на Протоколот кои тврдат дека се жртви на некаква повреда на правата уредени со Конвенцијата да поднесат поединечни жалби до Комитетот. Претставки исто така можат да бидат поднесени во име на поединци или групи на поединци со нивна согласност, освен ако доставувачот може да го оправда делувањето во нивно име без нивна согласност.

Членовите 3 и 4 ги појаснуваат критериумите за прифаќање на претставките. Членот 3 уредува дека претставките мораат да се поднесат во писмена форма и не можат

⁸⁰ Г-дин Кофи Анан, генерален секретар на Обединетите нации, 10 декември 1999г.

⁸¹ [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](#)

да се анонимни. Комитетот не може да прими претставка доколку таа се однесува на држава-членка на Конвенцијата, но не и на Протоколот.

Членот 4 вели дека Комитетот нема да ја разгледа претставката доколку не е сигурен дека сите домашни правни лекови биле исцрпени или дека примената на таквите правни лекови непотребно ќе го пролонгира или е без веројатност дека ќе обезбеди делотворно задоволување на жалителот. Комитетот исто така се повикува да прогласи одредена претставка за неприфатлива доколку истото прашање веќе било разгледано од Комитетот или било или е во тек разгледувањето на истото од друга меѓународна истражна постапка или постапка за разрешување. Тој исто така мора да ја прогласи претставката за неприфатлива доколку не е компатибилна со Конвенцијата; очиглено е лошо заснована или е недоволно поткрепена; чини злоупотреба на правото на жалба; или доколку предметот на претставката се случил пред Факултативниот протокол да стапи на сила во засегнатата држава, со исклучок ако тие факти продолжиле да постојат и по тој датум.

Членот 5 му доделува на Комитетот изрично овластување да и предложи привремени мерки на државата-членка во било кое време помеѓу примањето на претставката и неговата конечна одлука за прифатливоста на претставката за да се избегне можна непоправлива штета по наводната жртва или жртвите на наводната повреда.

Членовите 6 и 7 даваат приказ на постапката на Комитетот за рабење со жалбите, каде членот 6 уредува дека освен ако Комитетот не ја смета претставката за неприфатлива без упатување на засегнатата држава-членка, и ако жалителот или жалителите се согласни нивниот идентитет да и биде откриен на државата-членка, Комитетот ќе ја информира државата за претставката на доверлив начин. Државата-членка има шест месеци да поднесе до Комитетот објаснување или писмени изјави кои го разјаснуваат проблемот и посочуваат правни лекови што би можеле да се применат.

Член 7 бара од Комитетот да ги разгледа добиените претставките земајќи ги во предвид податоците што му се достапни преку жалителите и државата-членка, а кои мораат да се пренесат до засегнатите страни. Претставките се разгледуваат на затворени состаноци. По испитувањето, мислењето на Комитетот и препораки доколку ги има се пренесуваат до засегнатите страни. Државата-членка е обврзана да обрне посебно внимание на мислењата и сите препораки на Комитетот и од неа се бара во рок од шест

месеци да поднесе писмен одговор како и информација за активности што се преземени во однос на мислењата и препораките на Комитетот. Комитетот може да ја покани државата-членка да поднесе дополнителни информации за мерките коишто се преземаат како одговор на мислењата и препораките, вклучително и во нејзините последователни извештаи во согласност со член 18 од Конвенцијата.⁸²

Членовите 8, 9 и 10 ја уредуваат „истражната постапката“ воспоставена со Факултативниот протокол. Членот 8 уредува дека доколку Комитетот прими веродостојни информации кои укажуваат на тешки или систематски повреди од страна на државата-членка на права уредени со Конвенцијата, Комитетот ќе ја повика државата да соработува во проверката на информациите преку поднесување на забелешки. Земајќи ги во предвид забелешките на државата-членка, и секоја друга веродостојна информација, Комитетот може да назначи еден или повеќе од своите членови да спроведе истрага и итно да го известат. Кога ќе се наложи, а со согласност на државата-членка, оваа истрага може да вклучи и посета на нејзина територија. По проверка на наодите на истрагата, Комитетот мора да ги пренесе истите, како и своите коментари, до државата-членка која има шест месеци да ги поднесе своите забелешки до Комитетот. Сите фази од истрагата треба да се спроведат во доверба и со целосна соработка на државата-членка.⁸³

По период од шест месеци во кој таа може да ги поднесе своите забелешки, државата-членка може да биде поканета да вклучи во својот извештај детали од какви било мерки коишто се преземаат како одговор на истрагата во согласност со член 18 на Конвенцијата. Комитетот исто така има право да поднесе дополнително барање за информации во однос на ова прашање до државата-членка. Државите коишто го ратификуваат или пристапуваат кон Протоколот имаат право да ја исклучат истражната постапка со членот 10 под услов државата-членка во времето на потпишување, ратификување или пристапување кон Протоколот да се изјасни дека не ја признава надлежноста на Комитетот да иницира и спроведе истрага. Таквата изјава може да биде повлечена подоцна со известување доставено до Генералниот секретар. Преостанатите членови на Протоколот се однесуваат на процедурите за претставка и истрага, каде членот 11 уредува дека државата-членка ќе ги преземе сите потребни чекори за да осигура дека

⁸² [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women | OHCHR](#)

⁸³ [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](#)

лицата под нејзина јурисдикција нема да се подложени на малтертирање или заплашување доколку ги користат процедурите од Протоколот, и член 12 кој го обврзува Комитетот да вклучи преглед на своите активности во врска со Протоколот во својот годишен извештај до Генералното собрание.

Членот 13 бара од секоја држава-членка да ја запознае јавноста со Конвенцијата и Протоколот, да им даде публицитет и да го олесни пристапот до информации за мислењата и препораките на Комитетот особено за прашања што се однесуваат на државата-членка.

Членот 14 уредува Комитетот да подготви сопствен деловник во однос на функциите што му се доделени со Протоколот, а членовите 15, 16, 18, 19, 20 и 21 се однесуваат на критериумите и процедурите за потпишување, ратификација и пристапување, стапување на сила, процедурите за измени и дополнувања, и откажување и депозитарните функции на Генералниот секретар на Обединетите нации.

Членот 17 уредува дека на Протоколот нема да се дозволат резерви. Затоа се бара од сите држави-членки на инструментот да ја прифатат постапката за претставки без резерви.⁸⁴

Механизми воспоставени со Факултативниот протокол

Факултативниот протокол креира нови механизми за да обезбеди спроведување на Конвенцијата преку следниве постапки:

Постапката за претставки:

- Дава можност за посебно разгледување на индивидуални случаи кога една држава ги повредува правата на жените;
- Обезбедува можност за пристап до меѓународна инстанца за жени кои биле лишени од пристап до правда на национално ниво;
- Му овозможува на Комитетот да ја нагласи потребата од поефективни правни лекови на национално ниво;

⁸⁴ [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - introductory note - English \(un.org\)](#), [Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](#)

- Му овозможува на Комитетот да развие нов корпус на јуриспруденција за тоа како да се гарантираат правата на жените;
- Им помага на државите-членки во утврдувањето на содржината на нивните обврски според Конвенцијата и оттука им помага во спроведувањето на овие обврски.

Постапката на истрага:

- Му овозможува на Комитетот да се осврне на систематските и широко распространетите повреди;
- Му овозможува на Комитетот да предложи мерки за спротивставување со структурните причини на дискриминацијата на жената;
- Му дава на Комитетот можност да воспостави широк спектар на препораки за да се постигне еднаквоста меѓу мажите и жените.

Посебни одлики на Факултативниот протокол

Факултативниот протокол има неколку посебни одлики, имено:

- На одредбите од Протоколот не можат да се внесат резерви и со тоа се спречува државите-членки да изолираат области од Конвенцијата од достапност на постапката за претставки;
- Постои експлицитна процедура за проследување така што Комитетот може да утврди дали неговите препораки биле почитувани, а државите имаат обврска да ги објават Конвенцијата, Факултативниот протокол и мислењата усвоени во рамките на постапката;
- Државите имаат обврска да преземат соодветни чекори за поединците под нејзина јурисдикција да не бидат подложени на заплашување или малтретирање како резултат на користење на Факултативниот протокол.

Факултативниот протокол „... ќе делува како поттик за владите да заземат свеж поглед на средствата за обесштетување коишто во моментот се достапни за жените на домашно ниво. Ова е можеби најважниот придонес на Факултативниот протокол. Ова претставува дејствување на национално ниво што ќе создаде средина во која жените и

девојчињата ќе можат да ги уживаат сите свои човекови права во целост и каде на нивните жалби ќе се одговори брзо и на ефикасен начин како што заслужуваат.“⁸⁵

Факултативниот протокол ги охрабрува државите да ја спроведуваат Конвенцијата за да избегнат поднесување жалби против нив. Тој дава поттик за државите да обезбедат поефективни локални правни лекови и да ги отстранат дискриминаторските закони и практики.

Факултативниот протокол е алатка за државите:

- Да ги подобрат и надополнат постоечките механизми за примена на правата на жените;
- Да го подобрат разбирањето на Конвенцијата од страна на државата и поединците;
- Да ги охрабрат државите да преземат дополнителни чекори за спроведување на Конвенцијата;
- Да иницираат измени во дискриминаторските закони и практики;
- Да ги унапредат постоечките механизми за примена на човековите права во рамките на системот на Обединетите нации;
- Да креираат поголема јавна свест за стандардите на човековите права во врска со дискриминацијата на жените.

Факултативниот протокол може да биде ратификуван од или да му пристапи само држава-членка на Конвенцијата. Со оглед дека Факултативниот протокол создава дополнителни правни обврски, државите-членки на Конвенцијата мораат да ја изразат својата согласност да бидат обврзани со неговите услови преку потпишување и ратификација или пристапување. Ратификацијата на национално ниво не е доволна зошто државата-членка мора да го депонира својот инструмент на ратификација или пристапување кон Протоколот кај Генералниот секретар на Обединетите нации (види во Поглавје 4). Иако Протоколот не дозволува резерви, тој има одредба (член 10) која им дозволува на државите при ратификацијата или пристапувањето да изјават дека не ја прифаќаат постапката на истрага. Секоја држава-членка која ќе се одлучи да ја исклучи оваа постапка може подоцна да ја повлече оваа одлука.

⁸⁵ Мери Робинсон, Висок комесар на Обединетите нации за човекови права, 22 декември 2000г.

Факултативниот протокол бара од државите да им дадат публицитет на Факултативниот протокол и неговите постапки. Со давање публицитет на претставките и истрагите ќе се зголеми и јавната свест за Конвенцијата и Факултативниот протокол. Таков е случајот и со претставките поднесени во рамките на постоечките жалбени постапки во однос на човековите права и особено претставките што ги разгледува Комитетот за човекови права во според Првиот факултативен протокол на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права.

Комитетот има надлежност во согласност со Факултативниот протокол да формулира „мислења“ во врска со претставките коишто може да вклучуваат препораки. Овие препораки можат да вклучуваат барање до засегнатата држава-членка да преземе конкретни мерки за да ги отстрани повредите на Конвенцијата.

Барањата можат да ги вклучуваат следниве елементи:

- Измени и дополнувања или укинување на дискриминаторски закони;
- Укинување на дискриминаторски практики, политики или програми;
- Спроведување на мерки за афирмативно дејствување;
- Обезбедување на надомест за жртвите на полова дискриминација.

Користење на Факултативниот протокол - Постапка за претставки - Оваа процедура дозволува поединци или групи на поединци директно или преку претставници да поднесат жалби до Комитетот за повреди на правата заштитени со Конвенцијата од страна на држава-членка на Конвенцијата и Протоколот. Секој поединец или група поединци чии права според Конвенцијата биле повредени под јурисдикција на држава која ги има ратификувано и Конвенцијата и Факултативниот протокол можат да поднесат претставка.

Претставките можат да бидат поднесени во име на поединец или група на поединци. Ова е важно со оглед на посебните пречки со кои се соочени жените, вклучувајќи и опасност од одмазда, ниското ниво на писменост и правна писменост. Доколку не можат да го оправдаат поднесувањето на жалба без согласност на наводната жртва или жртви, претставниците мораат да имаат согласност од жртвата.⁸⁶

Жалбата може да се однесува само на држава-членка на Конвенцијата и Протоколот. Наводните повреди мораат да бидат поврзани со дејствување или отсуство на дејствие од страна на државата или постапување на државни службеници во рамките на

⁸⁶ [Introduction to the Committee | OHCHR](#)

својата јавна функција (на пр. дискриминаторски закони, политики, програми и практики, полого-дискриминаторско однесување и злоупотреба од страна на службени лица што го спроведуваат законот или војската). Жалбите не треба да се однесуваат на однесувањето на приватни лица или институции. Меѓутоа, претставките можат да се однесуваат на активности на приватни поединци или институции доколку државата-членка пропуштила да преземе соодветни мерки за превенција, корекција, казнување или обесштетување во насока на исполнување на обврските од Конвенцијата. На пример, членот 2 од Конвенцијата ги обврзува државите-членки да преземат соодветни мерки за елиминирање на дискриминација од страна на секое лице, организација или претпријатие. Според тоа, жалителот може да тврди дека со тоа што дискриминацијата од страна на лице, организација или претпријатие не била спречена, казнета или поправена, државата-членка го прекршила тој член.⁸⁷

Со цел да се формира предмет за една претставка во согласност со Протоколот, наводните повреди мораат да се однесуваат на „кое било право утврдено со Конвенцијата“. Општите препораки на Комитетот треба да се земат во предвид при толкувањето на овие права. Особено во неговата општа препорака 19, Комитетот ја толкуваше дефиницијата на дискриминација од член 1 од Конвенцијата така што да вклучува родово-засновано насилство врз жените белејќи дека: „Дефиницијата на дискриминација вклучува родово засновано насилство, т.е. насилство кое е насочено против жена затоа што е жена или кое има несразмерни последици по жените. ...Родово-заснованото насилство кое попречува или оневозможува жените да ги уживаат човековите права и основни слободи според меѓународното право или според конвенциите за човекови права се смета за дискриминација во рамките на значењето на членот 1 од Конвенцијата.“

Претставки се сметаат за неприфатливи - Претставката мора да помине низ две фази на разгледување. Првата ја има за основ прифатливоста, односно дали формалните услови за претставката се исполнети а втората нејзината содржина или суштината. Иако Комитетот може да ги разгледа овие прашања посебно, прифатливоста и содржината на претставката најчесто се разгледуваат заедно.

⁸⁷ Ibid.

Една претставка се смета за неприфатлива:

- Доколку не е доставена на писмено;
- Доколку е анонимна;
- Доколку засегнатата држава ја нема ратификувано Конвенцијата или

Факултативниот протокол;

- Доколку не се исцрпени сите домашни правни лекови, доколку примената на таквите правни лекови се пролонгира неразумно долго или малку е веројатно дека ќе резултира со делотворна помош;

- Доколку истото прашање е разгледано од Комитетот или било или се разгледува од страна на друга постапка на меѓународна истрага или разрешување;

- Доколку случајот не соодветствува со одредбите на Конвенцијата;

- Доколку случајот е евидентно лошо заснован или не е доволно поткрепен со факти;

- Доколку фактите на кои е заснована жалбата се случиле пред Факултативниот протокол да стапи во сила, освен ако истите не продолжиле и по тој датум.

Факултативниот протокол ќе ја зајакне силата на домашните судови во примената на нивните домашни закони за правата како и во однос на нивното спроведување во светло на Конвенцијата... една од главните пречки во примената на човековите права е судската апатија во однос на меѓународните договори и отсуството на волја да се разгледаат или, уште полошо, непознавањето на меѓународните норми од страна на судиите. Истото важи и за адвокатите. Фактот дека едно меѓународно тело може да разгледа жалби за повреда и да побара од државата-членка да ја отстрани дискриминацијата сигурно ќе даде голем поттик во отстранувањето на таквата апатија и примена на правата од Конвенцијата од страна на домашните судови.⁸⁸

Истражната постапка - Оваа постапка, воспоставена по моделот на онаа одредена со член 20 од Конвенцијата на Обединетите нации против мачење, нечовечко и понижувачко постапување или казнување на Комитетот му овозможува да иницира истрага за веродостојни индикации за тешки или систематски повреди од страна на

⁸⁸ Судијата Судата Манохар (поранешен судија во Врховниот суд на Индија) по повод отворањето за потпишување на Факултативниот протокол, 10 декември 1999 г.

државата-членка на правата утврдени во Конвенцијата, под услов засегнатата држава-членка во времето на ратификација или пристапување да нема изјавено дека не ја признава надлежноста на Комитетот во овој контекст. Постапката е од доверлива природа, но преглед на активностите на Комитетот мора да се даде во неговиот годишен извештај.

Деловникот на Комитетот уредува дека истрагата може да биде покрената врз основа на информации добиени од некој извор, вклучително, на пример, организации на жени и други групи, како што се групи за човечки права. Информациите што се чини дека се поднесени за да иницираат истрага мора да бидат доставени од секретаријатот на Комитетот и да се чуваат во траен регистар. Комитетот може да даде насоки на секретаријатот да ја истражи веродостојноста на информациите и да побара дополнителни или информации што го потврдуваат тоа. Откако Комитетот ќе ја испита информацијата и ќе е сигурен во нејзината веродостојност, ја повикува засегнатата држава-членка да даде свој коментар во одреден рок. Комитетот ги разгледува сите коментари, дополнителни информации, вклучително и оние на претставниците на државата-членка, владините организации, невладините организации (НВО) и поединци како и релевантната документација на Обединетите нации. Врз основа на оваа информација, комитетот може да одлучи еден или повеќе од неговите членови да спроведат истрага и да поднесат извештај во утврден рок. Модалитетите на истрагата треба да ги утврди Комитетот, но соработката на засегнатата држава-членка се бара во сите фази. Една истрага може да вклучува и посета на државата-членка со согласност којашто може да вклучува и расправи.⁸⁹

По испитување на наодите од истрагата, Комитетот ги пренесува овие наоди, заедно со своите коментари и препораки до државата-членка, повикувајќи ја да ги даде своите забелешки во однос на наодите, коментарите и препораките во рок од шест месеци. Комитетот исто така има право да побара од државата-членка да обезбеди дополнителни детали за сите мерки што се преземени како одговор на истрагата, вклучително и во својот следен извештај во согласност со член 18 од Конвенцијата.

⁸⁹ [Introduction to the Committee | OHCHR](#)

Предуслови за истрага

- Засегнатата држава мора да биде потписничка на Конвенцијата и на Протоколот;
- Таа не смее да има изјавено во согласност со член 10 од Протоколот дека не ја признава надлежноста на Комитетот во однос на истрагите;
- Доколку засегнатата држава вanela изјава во согласност со членот 10, оваа изјава мора да била повлечена;
- Комитетот мора да добие информации кои укажуваат на тешки или систематски повреди на правата утврдени со Конвенцијата од страна на засегнатата држава-членка;
- Комитетот мора да биде уверен дека оваа информација е веродостојна.

Примери - Прашањата што Комитетот може да ги разгледа вклучуваат, на пример:

- Тешка повреда, како што е 'сати' (палење на вдовицата);
- Опсежни ограничувања за учество на жените во јавниот живот;
- Трговија со жени;
- Повреда на правата на жените во услови на вооружен конфликт;
- Тешки и систематски модели на семејно насилство кои една држава ги игнорира.⁹⁰

Усвојувањето на Факултативниот протокол претставува чекор напред во зацврстувањето на нормите што ги штитат правата на жените преку привлекување на вниманието на државите членки во насока на целосно исполнување на обврските на Конвенцијата.

⁹⁰ [Introduction to the Committee | OHCHR](#)

2.1.4. Вклучување на принципите на Конвенцијата во националните уставы

Уставот или основниот закон на една земја ги отелотворува принципите и законите што владеат со општеството и претставува основна повелба што ја утврдува формата на владата и ги поставува општите принципи на социјалниот договор на земјата.

Уставот служи како рамка за останатото законодавство. Оттука, вклучувањето на принципот на еднаквост меѓу мажите и жените во националните уставы или во основниот закон на една земја дава основа за заштита на правата на жените и обврски за Владата во овој контекст.

„Уставот затоа треба да гарантира родова еднаквост и принцип на еднаквост во сите сфери од животот на државата. За да се оствари оваа цел, принципот на родова еднаквост и принципот на забрана на дискриминација заснована на род мора да биде јасно изразена во оваа основна Повелба, којашто ќе мора да усвои формулација што ќе им даде вистинско значење на овие принципи. Дополнително на овој принцип на родова еднаквост и осудување на дискриминацијата, уставот треба да ја спомене обврската со закон да се елиминираат сите видови на дискриминација, и тоа пред сè со афирмативно делување.“⁹¹

Вградувањето на принципите поставени во Конвенцијата во националниот устав или основниот закон на една земја може да се изведе на неколку начини. Во некои случаи процесот на ревидирање на уставот му претходел на инкорпорирањето на гаранција за еднаквост врз основа на полот во уставот. Во други случаи биле предложени и усвоени амандмани. За да се добие поддршката од народот, за да се подигне свеста и што е уште поважно за да се земат во предвид потребите и прашањата што ги загрижуваат луѓето, од клучна важност е да се консултираат луѓето и граѓанските организации. Во некои случаи консултациите ги воделе жените-парламентарки во соработка со невладините организации (НВО).⁹²

Национални законски акти за спроведување - Законите ги пренесуваат принципите и целите на Конвенцијата во конкретни правни одредби и ги утврдуваат принципите, целите и приоритетите за национално дејствување за да се воспостави еднаквост меѓу мажите и жените. Ова е битен елемент во обезбедувањето на соодветна имплементација

⁹¹ Насоки усвоени од учесниците на семинарот на Меѓу-парламентарната унија на тема „Процес на градење на нов Устав за Руанда“ (Кигали, Руанда, јуни 2001)

⁹² Ибид.

на Конвенцијата. „Воведувањето на механизми за прилагодување на домашниот судски систем на нормите на меѓународното право е неопходно за правата што ги гарантираат меѓународните текстови за човекови права, особено Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жената (CEDAW) ... да можат да се заштитат и на национално ниво.“⁹³

Неопходно е да се преземат низа чекори при воведувањето на такво законодавство, како ревизија на постоечкото законодавство. Односно, да се разгледаат сите закони со цел:

- да се идентификуваат оние што се дискриминаторски. Сите закони мораат да бидат ревидирани (т.е. не само оние коишто се дискриминаторски на прв поглед, туку и закони коишто се чинат дека се „родово неутрални“ но имаат различни последици по мажите и жените);

- да се идентификуваат постоечките дупки во законите заради целосна имплементација на Конвенцијата; да се идентификуваат состојбите во кои: недоследностите меѓу различните видови на закони (уставни, казнени, граѓански, управни) резултираат во родова пристрасност; управните постапки што ги дискриминираат жените го поткопуваат законот; и штетните традиции и негативните обичаи коишто му противречат на постоечкиот закон.

Процесот на ревизија треба да се осврне на сите прашања и сектори опфатени со Конвенцијата (политичките права, правото на образование, пристап до здравствена заштита, пристап до имот, итн.).

Откако ќе се направи ваков „попис“, потребно е да се ревидираат и реформираат законите коишто се дискриминаторски со цел да се отстранат нееднаквостите. Понатаму, изготвување на нови закони за пополнување на законските дупки. Исто така треба да се размисли и за афирмативни мерки за делување за да се елиминираат и исправат нееднаквостите.

Во некои земји, формирани се комисии за да се разгледа законодавството и да се предложат реформи. Уганда, на пример, формираше Комисија за правни реформи:

⁹³ Ибид.

нејзината прва задача беше да се предложат амандмани за персоналните закони кои имаа негативни последици по жените и девојчињата.⁹⁴

Законите немаат никакво значење доколку не се применуваат. Во некои случаи, законите што се занимаваат со дискриминација на жените не се почитуваат заради фактот дека мерките за примена на се соодветно вградени. Оттука, волјата да се почитува или сфаќањето дека промовирањето и почитувањето на родовата еднаквост нуди одредена предност стануваат главни фактори коишто мотивираат почитување на законот.

Важно е да се иницираат кампањи за подигање на свеста со цел да се зајакнат напорите за да се усвојат или изменат и дополнат законите. Жените мора да бидат информирани што им следува според законот пред тоа да го побараат. Службениците и вработените во судството, администрацијата и владата, како и во полициските оддели, исто така мораат да бидат информирани и да ги почитуваат овие нови права со цел овие барања да се спроведат.

Судството игра клучна улога во промовирањето и обезбедувањето на почит на принципите на Конвенцијата. На меѓународните стандарди за човекови права, вклучително оние во Конвенцијата, можат да се повикаат националните судови при носењето на одлуки во врска со уставното или статутарното толкување, и во развивањето на општи правни концепти дури и во земјите каде Конвенцијата автоматски не станува дел од националниот правен систем како резултат на ратификација или пристапување. Затоа судиите треба да бидат свесни за принципите на меѓународното право што се однесуваат на човековите права, генерално, како и за одредбите на Конвенцијата поконкретно, за да ги земат во предвид во рамките на својата работа. Вградувањето на меѓународното право за човекови права и на родовите перспективи во основната обука и континуираното правно образување на судиите и адвокатите, како и обезбедувањето пристап до најновите случувања во овие области, претставуваат клучни стратегии доколку сакаме судиите и правните практичари да ги добијат информациите што им се потребни за да ги вклучат овие области во својата работа.⁹⁵

⁹⁴ <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>

⁹⁵ https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cdrom_cedaw/EN/files/cedaw25years/content/english/about_daw.html Види подетално во „Вградување на меѓународното право за човекови права дома“, изготвена од Одделението за унапредување на положбата на жените и објавена од страна на Обединетите нации во 2000г.

Неколку земји развија други механизми за да обезбедат ефективна заштита на правата на жените. Тие можат да имаат повеќе различни форми бидејќи одговараат на потребите и праксите на засегнатите земји честопати обезбедувајќи флексибилни системи фокусирајќи се на правата на жените.

Некои земји имаат назначено Народен правобранител за родова еднаквост под капата на Парламентот. Функцијата на оваа канцеларија е да се чујат и да се одговори на жалбите на извршната или бирократска нестручност или неправда (но не и незаконитост) преку медијација и последователно да го информира Парламентот и да даде препораки.

Во некои земји креиран е посебен владин оддел или канцеларија задолжена за прашања што се однесуваат на жените. Креирањето на местото на државен секретар за жени кој ќе ги координира официјалните политики или министерства за прашања што се однесуваат на жените или назначувањето на контакт лица за родови прашања во веќе постоечките министерства се некои од другите опции што биле одбрани.

Некои земји формирале Комисија за родова еднаквост за да ја надгледува имплементацијата на Конвенцијата. Во Јужна Африка, на пример, Комисијата е независно тело кое поднесува извештај до Парламентот. Оваа функција вклучува: следење и разгледување на родовите политики на сите јавно финансирани тела; застапување, информации и образование; ревидирање на законодавството за да се осигура дека тоа ја штити еднаквоста на жените; препорачува нови закони; истражува жалби во однос на најразлични родови прашања и кога е потребно, ги упатува на Комисијата за човекови права или јавниот заштитник, и го следи и известува за почитувањето на меѓународните конвенции.⁹⁶

Владините политики или националните програми насочени кон спроведување на правата утврдени со Конвенцијата и поправањето на нееднаквостите исто така се важни.

Таквите политики или програми честопати опфаќаат период од неколку години. Тие ги утврдуваат заложбите и целите и ги разработуваат мерките за остварување на овие цели. Тие можат да донесат важни и понекогаш брзи промени, особено кога вклучуваат детални препораки и мерки што треба да се преземат (буџетски средства; закони за квоти, и др.) за да се поправи одредена состојба и честопати имаат долгорочни, одржливи последици.

⁹⁶ <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>

Пристапот до детални податоци за состојбата на жените во различни сектори на општеството може да ја олесни работата на креаторите на политики во развивањето на соодветни програми и последователно во оценувањето на нивното влијание. Обврските на Владата според Конвенцијата како и препораките на Комитетот треба да се земат во предвид при формулирањето на секоја политика или програма.

Конечно напредокот треба редовно да се следи со цел на се проценат резултатите и препреките и да се утврди какви чекори треба да се преземат понатаму.

Па така, ратификацијата на или пристапувањето кон Конвенцијата наметнува обврски за државите-членки во меѓународното право, но прашањето на примената на нејзините одредби на национално ниво зависи од местото на меѓународното право во домашниот правен систем на секоја држава-членка. Уставното право на поединечните држави-членки управува со начинот на кој Конвенцијата стапува на сила. Во многу земји, статусот на договорите на домашно ниво се уредува во уставот на земјата, со одредени одредби дека договорите стануваат дел од националното право како резултат на ратификација или пристапување. Ова е познато како „автоматско инкорпорирање“.

Уставите на некои од овие земји уредуваат дека договорите имаат предимство пред националното право, додека други посочуваат дека договорите го имаат истиот статус како и домашното право. Во многу земји коишто имаат автоматско инкорпорирање на договорите во домашното право исто така потребно е договорите да бидат објавени и во службениот весник пред истите да станат правосилни како дел од националното право. Дури и во земји во кои договорите се инкорпорираат автоматски може да има потреба од национални правни акти за спроведување, пред еден поединец да може да се повика на одредбите од договорот пред домашен суд.⁹⁷

Уставите од многу земји јасно укажуваат дека одредбите од договорите не стануваат дел од националниот правен систем доколку и сè додека истите на се усвоени со соодветен закон. Во оние земји во кои обврските од договорот мора да бидат инкорпорирани во законодавството за да важат во домашното право, еден поединец не може да ги искористи одредбите од договорот што не е легализиран и тие одредби нема да

⁹⁷ Види и , прилог кон глава 2, Меѓународно јавно право, Љ.Д.Фрчкоски, С.Георгиевски, Т.Петрушевска, Скопје, Магор, 2012 година.

имаат предимство пред неусогласеното домашно право. Уставите на некои други земји, вклучувајќи и неколку во кои се бара правно инкорпорирање на договорите, уредуваат дека меѓународните стандарди треба да се земаат во предвид со нивното толкување. Во случаи каде овие земји се држави-членки на Конвенцијата нејзините одредби мора да се земат во предвид кога се толкува уставот. Судиите во низа земји, вклучително и оние коишто бараат инкорпорирање, сè повеќе ја земаат во предвид Конвенцијата при одлучувањето.⁹⁸

⁹⁸ <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>

2.2. КОНВЕНЦИЈАТА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ ПРОТИВ ТРАНСНАЦИОНАЛНИОТ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ (КОНВЕНЦИЈА ОД ПАЛЕРМО)

Организираните криминални групи почнале да дејствуваат многу поодамна, некаде уште во седумдесеттите години, но теоретскиот дискурс за организираниот криминал датира од понов датум.

Во денешно време, организираниот криминал е најактуелна тема на медиумските известувања на глобално ниво, а и во нашата земја. Крајот на деветнаесеттиот и почетокот на дваесеттиот век го претставуваат периодот во кој се забележува најголема активност на криминалните групи, нелегалните трговски размени, криминални организирани банди од понов вид, кои што се поврзуваат со определени казнени дела, како коруптивните казнени дела. Кај повеќето облици на организиран криминал „царува“ корупцијата како една од илјадниците алатки со кои се служат извршителите на овие кривични дела сè со цел успешно спроведување на планот на групата, понатаму, кривичното дело перење пари, трговијата со луѓе, трговијата со дрога, трговијата со оружје, изнуда, измама и многу други кривични дела.

Порастот на организираниот криминал како и неможноста целосно да се сузбие оваа девијантна појава, доведува до состојба на несигурност кај обичните граѓани и причина плус за поголема сериозност и заинтересираност на органите на прогонот и на меѓународните органи и тела кога е во прашање изнаоѓањето решенија на ова поле, изнаоѓање нови механизми и начини за третман на оваа појава. За сериозноста со која современото општество пристапува кон разгледувањето на овој криминалитет зборуваат многубројните документи, меѓународните научни, стручни и политички собири на кои се разгледува проблематиката поврзана со организираниот транснационален криминалитет.

На VII Конгрес на Организацијата на обединетите нации за спречување на злосторството и постапување со престапниците, одржан во 1985 година во Милано, донесен е „план за акција“ како почетен општоусвоен документ во борбата против организираниот криминал. Организираниот криминал, заедно со другите форми на неконвенционален криминал, поставија пред традиционалниот казнено-правен систем еден нов предизвик, барање за преиспитување на општите институти на казненото право.

Во тој контекст, веќе на едно високо рамниште сериозно се пристапува кон научно дебатирање и изнаоѓање нови решенија со кои ќе се активира борбата против овој проблем на глобално ниво, а сите тие нови механизми ќе се издигнат на ниво на меѓународни стандарди. На пример, се постави прашањето за казнената одговорност на правните лица, воведување нови инкриминации, измени во политиката на санкции кои ќе придонесат поефикасни и поефективни мерки за спречување и сузбивање на непосакуваните девијантни поведенија.

Меѓународните активности не престануваат тука. На VIII Конгрес, одржан во Хавана 1990 година, се усвоени „насоки за превенција и контрола на организираниот криминал“, како и Резолуција за спречување на корупцијата во поврзаност со организираниот криминалитет. Тогаш проблемот со организираниот криминал е на ниво на „глобален меѓународен проблем“.

На министерската конференција одржана во Неапол 1994 година, донесен е Глобален план за борба против организираниот криминалитет усвоен од Генералното собрание на ООН.⁹⁹ Овие заклучоци, подоцна се обликувани во документите на IX Конгрес на ООН одржан во Каиро 1995 година, во кои се истакнува драматичниот пораст на организираниот криминал и врз нив ООН донесува Глобален план за акција. Овој пристап не го одредува карактерот на овој криминалитет, не ги лоцира односите во кои се остварува, се задржува само на организацијата и методите на работа,¹⁰⁰ но сепак, треба да се спомене затоа што значи чекор напред кон обработката на организираниот криминал и сите негови облици како предизвик на денешницата.

Бидејќи се работи за проблем на глобално ниво, проблем кој ги засега сите држави во општеството, најрационално решение за секое законодавство е хармонизација на домашните казнени законодавства. Ваквата реформа, хармонизацијата на казнените законодавства на одделните држави се спроведе со усвојување на најразлични меѓународноправни документи со различна правна вредност, донесени од различни меѓународни органи, организации и тела.

Со помош на овие меѓународни документи во казненото право настанаа многубројни промени, реформи на казненото право, а како најзначајни се:

⁹⁹ Генерално собрание на ООН (А) 49/748, 1994, документи

¹⁰⁰ Види повеќе во, Арнаудовски, Љ., Криминологија, Штип, 2-ри август С, 2007 стр.423 и 425

- криминализација на злосторничкото здружение (инспирирана од англосаксонскиот казнен институт conspiracy);
- инкриминирање на казненото дело перење пари;
- статуирање на казнената одговорност на правните лица;
- измени во системот на санкции во насока на построг третман во случај на организирано вршење на казнени дела и примена на конфискација на криминалните приноси;
- измени во процесното законодавство во насока на зајакнување на позицијата на полицијата и јавното обвинителство, воведување на нови доказни средства, како и воведување посебни истражни мерки.¹⁰¹

Може да се каже дека државите го обликуваа и го изразија својот став спрема организираниот криминалитет во Конвенцијата на ООН за борба против организираниот транснационален криминалитет, потпишана од голем број држави во 2000-та година, во Палермо, наречена како Конвенција од Палермо, во која за прв пат е направен транспарентен обид за сеопфатна дефиниција. Оваа Конвенција, всушност во денешно време претставува најбитен меѓународен документ кој ги поставува механизмите на државите во борбата против организираниот транснационален криминалитет. Конвенцијата стапи во сила 2003 година. Поточно, за првпат беше усвоена од Генералното собрание на ООН на 15 ноември 2000 година, а истата, симболично беше отворена за потпишување во Палермо, за периодот од 12 до 15 декември 2000 година, при што беше потпишана од 130 земји. Доколку се истражуваат документите на меѓународно ниво и на ниво на Европската Унија може да се забележи дека постојат голем број документи, конвенции, резолуции и декларации со различно дејство кон државите кои во себе содржат одредби за организираниот криминал, односно за индивидуални кривични дела кои во себе содржат елементи на организиран криминал, но Конвенцијата од Палермо врши една детална преродба во оваа проблематика. Донесена е со единствена цел која е предвидена во член 1 од Конвенцијата: „за да ја унапреди соработката заради превенција и поефикасна борба против транснационалниот организиран криминал“.¹⁰²

¹⁰¹ Сулејманов, З., Криминална политика, Графохартија, Скопје 2001 год, стр. 161

¹⁰² Закон за ратификација на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал на ОН заедно со дополнителните протоколи, „Службен весник на Република Македонија“, бр.70 од 8.10.2004 година.,чл.1

Треба да се нагласи дека Конвенцијата од Палермо се однесува на транснационалниот организиран криминал. Така, едно казнено дело, според оваа Конвенција ќе има транснационален карактер доколку: - е извршено во повеќе држави (предвиден е странски елемент, односно се засегнати најмалку две држави); - е извршено во една држава, но истото е планирано, подготвено или контролирано од друга држава; - е извршено во една држава од страна на организирана криминална група која делува во повеќе држави; - е извршено во една држава, но последиците се чувствуваат во друга држава.¹⁰³

Организиранот криминал, покрај големиот број суштински елементи, односно карактеристики го карактеризира и можноста, неговото дејствување да ги премине државните граници. Станува збор за транснационален организиран криминал, кој се манифестира низ различни облици на криминално делување.¹⁰⁴ Според член 2 од Конвенцијата од Палермо, под „организирана криминална група“ се подразбира „структурирана група од три или повеќе лица која постои за одреден временски период и дејствува заеднички со цел да изврши едно или повеќе тешки кривични дела воспоставени во согласност со Конвенцијата заради остварување директна или индиректна финансиска или друг вид материјална корист“.¹⁰⁵

Ваквата дефиниција е слична на претходните дефиниции што се истакнати во овој труд од различни автори кои се занимаваат со проучување на оваа проблематика, но сепак во Конвенцијата е дадена една „минимална дефиниција“.

Таа е ограничена на транснационалните облици на организиран криминал, што по дефиниција претставуваат присуство на странски елемент, односно меѓународен елемент.

Покрај Конвенцијата од Палермо, во рамките на Организацијата на обединетите нации, донесени се и дополнителни протоколи кон истата и тоа:

Протоколот за превенција, спречување и казнување на трговија со лица, особено со жени и деца со кој се дополнува Конвенцијата против транснационален организиран криминал на ООН; истиот стапи во сила 23 декември 2003 година.

¹⁰³ Convention against Transnational Organized crime, United Nations, 2000, стр.6

¹⁰⁴ Повеќе за „транснационалниот криминал“, Види кај, Котовчевски, М., Национална безбедност, Скопје, стр.346-359

¹⁰⁵ Закон за ратификација на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал на ООН заедно со дополнителните протоколи, „Службен весник на Република Македонија“, бр.70 од 8.10.2004 година, член.2, или види Камбовски, В., Организиран криминал, Скопје, 2005, стр.42

Донесен е во вид на универзален меѓународен документ кој ќе се однесува на сите аспекти од експлоатацијата на лица, особено ранливата категорија, жени и деца и кој ќе претставува основ за предвидување и санкционирање на овој вид казнено дело, односно инкриминација на казненото дело во секоја држава потписничка на Конвенцијата.

Протоколот за борба против недозволено производство и трговија со огнено оружје, негови делови и компоненти и муниција, како меѓународен документ е донесен да ја олесни и зајакне соработката меѓу државите потписнички во борбата против недозволеното производство и трговија со огнено оружје, негови делови и компоненти и муниција. Протоколот против криумчарење на мигранти по копнен, воден или воздушен пат ги опфаќа сите аспекти на криумчарењето мигранти, со цел да се помогне во борбата против овој вид криминал. Државите потписнички се должни да предвидат мерки во борбата против обој криминал, зајакнување на граничните контроли и други мерки кои се поволни во борбата против овој вид криминал. Сите овие протоколи претставуваат дополнување на недостатоците на Конвенцијата, истите се составен дел на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал и заедно сочинуваат една целина¹⁰⁶.

Дефинирање на основните поими во Конвенцијата од Палермо Член 2 Употреба на изразите За целите на оваа Конвенција:

Изразот „Организирана криминална група“ – значи структурирана група од три или повеќе лица која постои определен период и која дејствува со цел да изврши едно или повеќе тешки кривични дела или дела востановени во согласност со оваа Конвенција, со цел од тоа извлече, директна или индиректна финансиска корист или друга материјална корист;¹⁰⁷

Изразот „Тешко дело“ - значи акт кој содржи кривично дело за кое е предвидена казна лишување од слобода, која не може да биде помала од четири години или потешка казна.

¹⁰⁶<https://eprints.ugd.edu.mk/20958/1/Organiziran%20kriminal%20i%20korupcija%20%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf>

¹⁰⁷http://semper.org.mk/wpcontent/uploads/2017/07/konvencija_na_obedinetite_nacii_protiv_transnacionalniot_organiziran_kriminal_mkd.pdf

Изразот „Структурирана група“ - значи група која не е случајно формирана за непосредно извршување на кривично дело и која нема формално дефинирана улога на нејзините членови, континуитет во нејзиното членство или развиена структура.

Изразот „Имот“ - значи секаков вид на средства, телесни или нетелесни, подвижни или неподвижни, опипливи или неопипливи, како и правни акти или документи како доказ за сопственоста на тие средства или права што на нив се однесуваат.

Изразот „Приноси од кривично дело“ - значи секој имот кој произлегол или е добиен директно или индиректно од извршеното кривично дело.

Изразите „Замрзнување“ или „заплена“ значат привремена забрана за трансфер, конверзија, располагање или движење на имотот, или привремено преземање на чување или контрола на имотот врз основа на судска одлука или одлука на друг надлежен орган.

Изразот „Конфискација“ - значи трајно одземање на имотот врз основа на судска одлука или одлука на друг надлежен орган.

Изразот „Основно дело“ - значи секое кривично дело како резултат на кое е добиен некој принос, кое може да стане предмет на кривичното дело што е дефинирано во членот 6 на оваа Конвенција.

Изразот „Контролирана испорака“ - значи метод на пропуштање премин преку територијата на една или повеќе држави, на недозволени или сомнителни пратки, со знаење и под контрола на надлежните органи на тие држави, заради спроведување на истрага за кривичното дело и идентификување на лицата вклучени во неговото извршување, и

Изразот „Регионална организација за економска интеграција“ - значи секоја организација формирана од суверени држави на определен регион, на која државите членки и ги пренеле надлежностите во врска со прашањата уредени со оваа Конвенција и која прописно била овластена, во согласност со нивните внатрешни постапки, да ја потпишува, ратификува, прифаќа, одобрува или да пристапува кон оваа Конвенција¹⁰⁸.

¹⁰⁸<https://eprints.ugd.edu.mk/20958/1/Organiziran%20kriminal%20i%20korupcija%20%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf>

2.3. КОМИСИЈАТА ЗА СТАТУСОТ НА ЖЕНАТА И ФОНДОТ ЗА НАСЕЛЕНИЕ НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ – УНФПА

2.3.1. Комисија за статусот на жената

Комисијата за статусот на жените (CSW) е главното глобално меѓувладино тело исклучиво посветено на промоција на родовата еднаквост и зајакнување на жените. Функционална комисија на Економско-социјалниот совет (ECOSOC)¹⁰⁹ формирана е со резолуција 11(II) на ЕКОСОК од 21 јуни 1946 година.

ЦСР е од суштинско значење во промовирањето на правата на жените, документирањето на реалноста на животот на жените ширум светот и обликувањето на глобалните стандарди за родова еднаквост и зајакнувањето на жените. Во 1996 година, ECOSOC во резолуцијата 1996/6¹¹⁰, (види стр. 20) го прошири мандатот и одлучи дека треба да преземе водечка улога во следењето и разгледувањето на напредокот и проблемите во имплементацијата на Пекингската декларација и платформата за акција, како и во вклучувањето на родовата перспектива во активностите на ОН.

За време на годишната двонеделна сесија на Комисијата, претставници на земјите-членки на ОН, граѓанските организации и ентитетите на ОН се собираат во седиштето на ОН во Њујорк. Тие разговараат за напредокот и празнините во имплементацијата на Декларацијата од Пекинг и Платформата за акција од 1995 година¹¹¹, клучниот документ¹¹² за глобална политика за родова еднаквост и 23-та специјална сесија на Генералното собрание одржана во 2000 година¹¹³(Пекинг+5), како и за новите прашања кои влијаат на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените.

Земјите-членки се согласуваат за понатамошни активности за забрзување на напредокот и промовирање на уживањето на жените во нивните права на политичко, економски и социјално поле. Резултатите и препораките од секоја сесија се проследуваат до ЕКОСОК за следење.

UN Women ги поддржува сите аспекти од работата на Комисијата. Ние, исто така, го олеснуваме учеството на претставниците на граѓанското општество. Методи на работа

¹⁰⁹<https://documents-dny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/10/IMG/NR004310.pdf?OpenElement>

¹¹⁰<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/775/21/IMG/N9777521.pdf?OpenElement>

¹¹¹<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/01/beijing-declaration>

¹¹² Декларацијата од Пекинг и Платформата за акција од 1995 година

¹¹³<https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/beijing+5.htm>

Комисијата усвојува повеќегодишни програми за работа за да го оцени напредокот и да даде дополнителни препораки за забрзување на имплементацијата на Платформата за акција. Овие препораки имаат форма на договорени заклучоци за приоритетна тема. Комисијата, исто така, придонесува за следење на Агендата за одржлив развој од 2030 година за да се забрза реализацијата на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените.

Според нејзините сегашни методи на работа, утврдени со резолуцијата 2015/6 на ЕКОСОК¹¹⁴, на секоја седница Комисијата:

- Свикува министерски сегмент за да ја потврди и зајакне политичката посветеност за реализација на родовата еднаквост и зајакнување на жените и девојките, како и нивните човекови права, и да обезбеди ангажман на високо ниво и видливост на дискусиите на Комисијата, вклучително и преку министерски тркалезни маси или други интерактивни дијалози на високо ниво за размена на искуства, научени лекции и добри практики;
- Вклучува општа дискусија за статусот на родовата еднаквост, идентификување на постигнатите цели, постигнатите достигнувања и напорите што се во тек за да се затворат празнините и да се одговори на предизвиците;
- Свикува интерактивни експертски панел дискусии и други интерактивни дијалози за чекори и иницијативи за забрзување на имплементацијата и мерки за градење капацитети за вклучување на родовата еднаквост во политиките и програмите;
- Разгледува една приоритетна тема, врз основа на Декларацијата од Пекинг и Платформата за акција и исходот од 23-тата специјална сесија на Генералното собрание и врските со Агендата за одржлив развој 2030 година;
- Го оценува напредокот во спроведувањето на договорените заклучоци од претходните сесии како тема за преглед;
- Дискутира за новите прашања, трендови, области на фокусирање и нови пристапи кон прашањата кои влијаат на состојбата на жените, вклучително и еднаквоста меѓу жените и мажите, кои бараат навремено разгледување;
- На затворен состанок го разгледува извештајот на својата Работна

¹¹⁴ <https://www.un.org/ecosoc/en/documents/search-documents>

група за комуникации;

- Договара понатамошни активности за унапредување на родовата еднаквост и зајакнување на жените преку усвојување договорени заклучоци и резолуции;
- Придонесува со родовите перспективи во работата на другите меѓувладини тела и процеси;
- Извештаи за аспектите кои се однесуваат на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените од договорената главна тема на Економско-социјалниот совет, со цел да се придонесе во неговата работа; и
- Го слави Меѓународниот ден на жената на 8 март, кога е во рамките на неговата седница.

Повеќегодишна програма за работа

Комисијата елаборираше повеќегодишна програма за работа за прв пат во 1987 година, која содржи приоритетни теми за дискусија и дејствување на нејзините годишни сесии, според резолуцијата 1987/24 на ЕКОСОК¹¹⁵. Последователно, повеќегодишни програми за работа беа усвоени во 1996 година во резолуцијата ECOSOC 1996/6¹¹⁶ (види стр. 20), во 2001 година во резолуцијата ECOSOC 2001/4¹¹⁷, во 2006 година во резолуцијата ECOSOC 2006/9¹¹⁸, во 2009 година во резолуцијата ECOSOC 2009/15¹¹⁹, во 2013 година во резолуцијата ЕКОСОК 2013/18¹²⁰, а во 2016 година во резолуцијата на ЕКОСОК 2016/3¹²¹. Темата за 2020 година беше одредена во резолуцијата 2018/8¹²² на ЕКОСОК.

Нова повеќегодишна програма за работа за годините 2021-2024 е содржана во резолуцијата на ЕКОСОК Резолуцијата на ЕКОСОК 2020/15¹²³.

¹¹⁵ <https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/pdf/E-1987-24.pdf>

¹¹⁶ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/775/21/IMG/N9777521.pdf?OpenElement>

¹¹⁷ <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2001/resolution-2001-4.pdf>

¹¹⁸ <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2006/resolution-2006-9.pdf>

¹¹⁹ <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2009/resolution-2009-15.pdf>

¹²⁰ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/434/38/PDF/N1343438.pdf?OpenElement>

¹²¹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/181/06/PDF/N1618106.pdf?OpenElement>

¹²² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/214/38/PDF/N1821438.pdf?OpenElement>

¹²³ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/192/50/PDF/N2019250.pdf?OpenElement>

Врз основа на резолуциите од 2018 и 2020 година, темите за приоритет и преглед за 2020-2024 година се:

- 2020: Преглед и оценка на имплементацијата на Пекингската декларација и платформа за акција и резултатите од 23-та специјална сесија на Генералното собрание и нејзиниот придонес кон целосна реализација на Агендата за одржлив развој 2030 година.

- 2021: Приоритетна тема: Целосно и ефективно учество и одлучување на жените во јавниот живот, како и елиминирање на насилството, за постигнување родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки. Тема на преглед: Јакнење на жените и врската со одржливиот развој (договорени заклучоци од шеесеттата сесија).

- 2022: Приоритетна тема: Постигнување на родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки во контекст на климатските промени, политиките и програмите за намалување на ризикот од животна средина и катастрофи. Тема на преглед: Економското зајакнување на жените во променливиот свет на работа (договорени заклучоци од шеесет и првата сесија).

- 2023: Приоритетна тема: Иновации и технолошки промени и образование во дигиталната ера за постигнување родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки. Тема на преглед: Предизвици и можности за постигнување родова еднаквост и зајакнување на руралните жени и девојки (договорени заклучоци од шеесет и втората сесија).

- 2024: Приоритетна тема: Забрзување на постигнувањето родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки преку решавање на сиромаштијата и зајакнување на институциите и финансирањето со родова перспектива. Тема на преглед: Системи за социјална заштита, пристап до јавни услуги и одржлива инфраструктура за родова еднаквост и зајакнување на жените и девојките (договорени заклучоци од шеесет и третата сесија).¹²⁴

¹²⁴ Преземено од: [Commission on the Status of Women | UN Women – Headquarters](#)

2.3.2. Фондот за население на Обединетите нации (УНФПА)

Фондот за население на Обединетите нации започна со работа во 1969 година како Фонд за активностите на населението на Обединетите нации чиешто име беше променето во 1987 година под раководство на Фондот за развој на Обединетите нации. Во 1971 година, УНФПА беше ставен под надлежност на Генералното собрание на Обединетите нации.¹²⁵

Програмите за поддршка на УНФПА се присутни во повеќе од 150 земји, територии и области, односно се распространети на четири географски региони: арапските држави и Европа, Азија и Пацификот, Латинска Америка и Карибите и потсахарска Африка. Околу три четвртини од персоналот работат на терен.

Дел од работењето на УНФПА вклучува обезбедување добра и давање услуги за репродуктивното здравје. УНФПА исто така го поттикнува учеството на младите луѓе и на жените да помогнат во обновување на нивните општества каде што репродуктивното здравје е на ниско ниво, и коешто е присутно во областите како што се превенција од сексуално преносливите болести, вклучувајќи ја и ХИВ/СИДАТА.

Утврдената мисија на УНФПА е да го промовира правото на секоја жена, маж, дете да ужива здрав живот и еднакви можности. УНФПА ги поддржува земјите во користењето на податоци за населението за политики и програми за намалување на сиромаштијата и за да се обезбеди дека секоја бременост е посакувана, секое раѓање е безбедно, секое младо лице е незаболено од ХИВ/СИДА и секоја девојка е третирана со достоинство и почит.

Главни цели на агенцијата се:

- универзален пристап до услугите за репродуктивно здравје до 2015 година,
- универзално основно образование и надминување на половиот јаз во образованието до 2015 година,
- намалување на смртноста на родилките за 75% до 2015 година,
- намалување на смртноста на новороденчињата,
- зголемување на животниот век,
- намалување на стапката на ХИВ-инфекции.

¹²⁵ [United Nations Population Fund \(unfpa.org\)](http://unfpa.org)

УНФПА е најголемиот светски мултилатерален извор на финансирање на населението и на програмите за репродуктивно здравје. Фондот работи со Влади и со невладини организации во преку 150 земји со поддршка на меѓународната заедница, и ги поддржува програмите коишто им помагаат на жените, на мажите и на младите луѓе:

- да го планираат своето семејство и да ја избегнат несаканата бременост,
- да имаат посакувана бременост и породување,
- да го избегнат ширењето сексуално преносливи инфекции,
- да се намали насилството врз жените,
- да се зголеми еднаквоста на жените.

Според УНФПА овие елементи го промовираат правото на репродуктивно здравје, односно физичкото, менталното и социјалното здравје во прашања поврзани со размножувањето и репродуктивниот систем.¹²⁶

Фондот ја подигнува свеста за овие потреби насекаде низ светот, се залага за тоа да се обрнува големо внимание на проблемите поврзани со населението и им помага на сиромашните земји во создавањето политики и стратегии за поддршка на одржливиот развој. Фондот промовира холистичен приод кон грижата за репродуктивното здравје којшто вклучува пристап до многубројни контрацептивни методи коишто се безбедни и достапни како и пристап до советување во однос на деликатни теми како што се: пренаталната нега, кој може да присуствува на пораѓајот, итната акушерска нега, постнаталната нега и превенцијата на сексуално преносливи инфекции со промовирање на побезбедно сексуално однесување.

УНФПА има намера да ги подобри животите на поединците и на двојките и да им даде повеќе избори затоа што според УНФПА со време, репродуктивните избори коишто сè повеќе се застапени во заедниците и земјите, влијаат врз составот и трендовите на населението.

Агенцијата работи во насока на подобрување на репродуктивното здравје, побезбедно мајчинство, поддржување на адолесцентите и на младите, превенција од ХИВ и СИДА, промовирање на родова еднаквост, заштита на човековите права и обезбедување средства за репродуктивното здравје. Притоа тие имаат чувствителен културен приод.

¹²⁶ [United Nations Population Fund \(unfpa.org\)](http://unfpa.org)

Земјите коишто се во развој добиваат помош од Агенцијата којашто е во согласност со нивните приоритети за развој.

УНФПА работи во партнерство со Влади како и со други агенции и граѓански општества нашироко за да постигне напредок во својата мисија. Постојат две рамки коишто служат за насочување на своите напори: Програмата за акција којашто е усвоена на Меѓународната конференција за население и развој и Милениумските развојни цели кон коишто по шест години се обврза меѓународната развојна заедница. Бидејќи датумите за постигнување на овие цели и намери коишто се меѓусебно поврзани приближуваат, направено е доста во поглед на анализирањето на она што функционира, како и поттикнување на поддршката и удвојување на напорите.¹²⁷

Трите суштински области кон коишто е насочено работењето на УНФПА, репродуктивното здравје, родовата еднаквост и стратегии за население и развој, се нераскинливо поврзани. Популационата динамика, во којашто спаѓаат стапките на пораст на населението, старосната структура, плодноста и смртноста, миграцијата итн., влијаат врз секој аспект на човековиот, социјалниот и економскиот развој. Репродуктивното здравје и еманципацијата на жените силно влијаат врз популационите трендови и обратно.

Фактот дека светското население се движи кон бројката од 7 милијарди луѓе (бројка којашто во 1950 година изнесуваше 2.5 милијарди), при што се очекува целокупниот пораст на населението да се случи во градовите на помалку развиените земји, има сериозни последици за развојниот процес. Владите треба да бидат способни да соберат соодветни информации за популационата динамика и трендовите за да создадат и водат стабилни политики и за да создадат политичка волја за соодветно задоволување како на тековните така и на идните потреби. УНФПА им помага на земјите во оваа задача од секој аспект, од развивање на способност за прибирање податоци и анализирање, до учествување во националниот, регионалниот и глобалниот политички дијалог. Помеѓу клучните области на интерес спаѓаат и миграцијата, стареењето на населението, климатските промени и урбанизацијата.

Сексуално репродуктивно здравје- Работејќи со голем број на партнери УНФПА им помага на Владите да обезбедат грижа за сексуалното и репродуктивното здравје на

¹²⁷ https://open.unaids.org/sites/default/files/documents/UNFPA_organizationalreport_final_tmp.pdf

жените, во текот на нивниот животен циклус. Помеѓу областите во коишто се дава помош спаѓаат:

- планирање семејство,
- пренатална нега, безбедно породување и постнатална нега,
- спречување и соодветно лекување на неплодноста,
- превенција од абортусот и справување со последиците настанати од него,
- лекување инфекции на репродуктивниот тракт,
- превенција, нега и лекување на сексуално преносливите болести, помеѓу коишто спаѓа и ХИВ,
- соодветно информирање, образување и советување за човековата сексуалност и репродуктивното здравје,
- спречување на насилството врз жените, грижа за преживеаните жртви на насилство како и други активности за елиминирање на традиционалните штетни практики,
- соодветни упатувања за дополнителна дијагноза и справување со горенаведеното.

Родова еднаквост - Важноста на родовата еднаквост и еманципацијата на жените за развојниот напредок е нагласена со фактот дека тие се дел од осумте Милениумски развојни цели. Покрај тоа што родовата еднаквост и самата е една од целите, таа исто така е двигател на сите останати МРЦ и е тесно и експлицитно поврзана со целите за подобрување на здравјето на мајките (родилки) и новороденчињата како и со целите за намалување на ширењето на ХИВ.¹²⁸

Родовата рамка на УНФПА опфаќа четири стратегии коишто се однесуваат на критични фактори кои ги нагласуваат нееднаквостите и прекршувањата на правата на: образование на девојчињата, економско еманципирање и политичко учество на жените и балансирање на репродуктивните и продуктивните улоги.

Фондот го свртува вниманието кон родовите прашања и промовира правни и политички реформи и прибирање родово-чувствителни податоци. Фондот работи на тоа да се стави крај на насилството засновано на родот, вклучувајќи традиционални практики коишто ги повредуваат жените, како што се бракови коишто се склучуваат помеѓу деца и

¹²⁸ <https://www.unfpa.org/sdg>

осакатување на женските гениталии/ обрезавање. Исто така, Фондот ја подигнува свеста за специфичните сили, слабости и потреби на жените во однос на многубројни прашања, како што се критичните хуманитарни ситуации, климатските проблеми и миграцијата.

УНФПА исто така ги признава правата, перспективите и влијанието на мажите и момчињата, и се обидува да ги вклучи во напорите за промовирање родова еднаквост и подобрување на репродуктивното здравје.

Фондот за население на Обединетите нации – УНФПА работи на креирање свет каде што секоја бременост ќе биде посакувана, секое породување ќе биде безбедно и секое младо лице ќе може да го реализира својот потенцијал. Во 2018 УНФПА почна со иницијативи за постигнување трансформативни резултати во три различни сфери, амбиции коишто ветуваат дека ќе го променат светот за секој маж, жена и млад човек: да се реализира потребата за планирање на семејството, да се стави крај на смртните случаи на мајките коишто можат да се спречат и да се стави крај на родово базираното насилство и штетните практики.¹²⁹

УНФПА соработува со владите и партнерите за промоција на универзален пристап до квалитетна, интегрирана сексуална и репродуктивна здравствена заштита, зајакнување на системите на здравствена заштита, обука на здравствените работници, едукација на бабици и подобрен пристап до целокупна репродуктивна здравствена заштита и исто така работи на спречување и соодветен одговор на родово базирано насилство преку неговата работа со креаторите на политики, правосудните системи, системите на здравствена заштита и хуманитарните партнери. УНФПА, исто така, работи и на динамиката на населението, човечкиот капитал и одржливиот развој, како и на креирање политики за населението.¹³⁰

¹²⁹ <https://northmacedonia.unfpa.org/mk/%D1%83%D0%BD%D1%84%D0%BF%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0>

¹³⁰ Ибид.

ГЛАВА III – ЕВРОПСКАТА ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ЗА ЗАШТИТА НА ЖЕНИТЕ ОД РОДОВО ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО

3.1. Советот на Европа и заштитата на жените од родово засновано насилство

Советот на Европа (СЕ), регионална меѓународна организација, е активно вклучена во развојот на политики и законодавство што го третира прашањето за родово насилство од нејзиното основање во 1949 година. Системот за човекови права на СоЕ се базира на меѓународни договори што ги дефинираат обврските на земјите-членки, но и на необврзувачки документи како што се директиви, препораки и резолуции.

Идејата дека постојат одредени права чија заштита мора да има универзален, транснационален карактер, ги има своите корени во теоријата за природните права и е конкретизирана преку Европската конвенција за заштита на човековите права и формирањето на Европскиот суд за човекови права кој штити правата и вредностите објавени во Конвенцијата од повреди настанати под јурисдикција на земјите -членки.

Европската конвенција за човекови права¹³¹ е меѓународен договор за заштита на човековите права и слободи во Европа, што претставува значајна точка во долгорочната еволуција на меѓународното право, која, по Втората светска војна, заедно со други слични извори на меѓународното право, како резултат од практиката на Обединетите нации и другите регионални институции, значеше обид на системот за заштита на основните човекови права. Конвенцијата, со протоколи кои регулираат идентична материја, е ратификувана од сите земји -членки на СЕ. Конвенцијата и нејзините протоколи имаат директна примена во сите земји што ја ратификувале.

Најважните инструменти на СЕ за борба против насилството врз жените се:

- Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство - Истанбулска конвенција¹³²,
- Конвенција за акција против трговија со луѓе¹³³ и

¹³¹ Целосното име на Конвенцијата е Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи. Потпишан е во Рим на 4 ноември 1950 година од дванаесетте земји -членки на новоформиранiot Совет на Европа, а стапи на сила на 3 септември 1953 година. Постепено, неколку пати беше дополнуван со додавање протоколи.

¹³² Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство-Истанбулска конвенција: <http://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>.

- Препораката Rec (2002) 5 на Комитетот на министри за заштита на насилството врз жените¹³⁴.

Сите заедно, тие обезбедуваат сеопфатна рамка за да се спречи насилството, да се заштитат жртвите и да се стави крај на неказнивоста за сторителите.

Препораката Рек (2002) 5 за заштита на жените од насилство е усвоена во 2002 година од страна на Комитетот на министри на Советот на Европа. Во оваа препорака, Комитетот на министри ги повика земјите -членки да ги обезбедат човековите права на жените преку неколку акции, како што се: воведување, развој и подобрување на националните акциони планови; да собира податоци за насилство врз жени; да започнат кампањи за подигање на свеста против насилството врз жените; вклучување на VAW во кривичното и граѓанското право; да се осигура дека полициските власти се справуваат на соодветен начин со случаите на насилство врз жени; а земјите -членки мора да обезбедат гонење на сторителите. И покрај необврзувачкиот карактер, оваа Препорака нуди заедничка рамка за земјите-членки на СЕ.

Во мај 2005 година, во Варшавската декларација, шефовите на држави и влади на Советот на Европа ја потврдија својата посветеност во борбата против насилството врз жените во сите нејзини форми, вклучително и семејното насилство. Како резултат на тоа, во ноември 2006 година започна пан-европска кампања во Мадрид и беше формирана Работна група за борба против насилството врз жените, вклучително и семејното насилство. Во Завршниот извештај за активност на работната група за проценка на овие мерки насочени кон превенција и борба против насилството врз жените, се изготвени следните препораки со цел да се подобрат правните и политичките мерки, да се поддржат и заштитат жртвите, да се соберат податоци и да се подигне свеста.¹³⁵

¹³³Конвенција за акција против трговија со луѓе: <http://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008371d>.

¹³⁴ Препорака Rec (2002) 5 за заштита на насилството врз жените: [rec2002\(5\)_en.doc \(live.com\)](http://www.coe.int/t/treaties/rec2002(5)_en.doc)

¹³⁵<https://www.dhl.com/content/dam/dhl/local/at/dhl-global-forwarding/documents/pdf/at-global-forwarding-warsaw-convention-en.pdf>

Исто така, Советот на Европа беше многу активен во областа на трговијата со луѓе.

Усвоени се три конвенции на оваа тема:

- Конвенција на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе (2005)¹³⁶,
- Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (2007) и
- Истанбулска конвенција.

Понатаму, Европскиот суд за човекови права донесе некои значајни одлуки за кршење на човековите права во случаи на трговија со луѓе. Конвенцијата и судската практика на ЕСЧП обезбедуваат минимални стандарди за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите во Европа. Овие минимални стандарди државите-членки на СЕ мора да ги земат предвид при дефинирање на законодавството за трговија со луѓе.

¹³⁶ Конвенција на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе: [https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent? DocumentId = 090000168008371d](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?DocumentId=090000168008371d).

3.1.1. Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство- Истанбулска конвенција

Комитетот за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство - САНВИО¹³⁷ е формиран како одговор на потребата од нов правен инструмент. Задача на ад хок Комитетот беше да подготви еден или повеќе правно обврзувачки инструменти за спречување и борба против семејното насилство, вклучувајќи специфични форми на насилство врз жени и други форми на насилство врз жените, но и заштита и поддршка на жртвите од такво насилство и гонење на сторителите.

Во декември 2010 година, САНВИО го претстави конечниот нацрт на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство¹³⁸, а Конвенцијата беше усвоена на 7 април 2011 година од Комитетот на министри во Истанбул. Конвенцијата беше отворена за потпишување на 11 мај 2011 година¹³⁹. Покрај тоа што е прва европска конвенција за насилство врз жените, вклучително и семејно насилство, која е правно обврзувачка, таа не се фокусира само на државите -членки на Советот на Европа, што значи дека секоја земја што сака да се приклучи на Конвенцијата, може .

Во согласност со членот 75, Конвенцијата е отворена за потпис и одобрување на земјите-членки на СЕ, земјите што не се членки и кои учествувале во нејзиното изработување и Европската унија, и другите земји што не се членки можат да пристапат до неа под условите утврдени во членот 76. Во март 2016 година, Европската комисија ја повика ЕУ да ја потпише Истанбулската конвенција¹⁴⁰. Пристапувањето на ЕУ кон Истанбулската конвенција претставува чекор напред во борбата против насилството врз жените што ќе обезбеди покохерентен и координиран пристап меѓу земјите -членки на ЕУ.

На 12 март 2012 година, Турција стана првата земја што ја ратификуваше Конвенцијата, а потоа дваесет и една земја ја ратификуваа во периодот 2013-2016 година

¹³⁷ Комитет за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство - САНВИО: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593fc8>.

¹³⁸ Конвенцијата беше преговарана за време на шест состаноци одржани од декември 2009 до декември 2010 година. На тие состаноци, Европската унија учествуваше како набудувач, заедно со земјите -членки.

¹³⁹ Конвенцијата беше усвоена од Советот на Европа на 7 април 2011 година и отворена за потпис во мај 2011 година во Истан бул. Поради оваа причина, таа е именувана за Истанбулска конвенција.

¹⁴⁰ Видете повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/gender-equality/news/160304_en.htm 34

(Албанија, Андора, Австрија, Белгија, Босна и Херцеговина, Данска, Финска, Франција, Италија, Малта, Монако, Црна Гора, Холандија, Полска, Романија, Португалија, Сан Марино, Србија, Словенија, Шпанија, Шведска). Откако десет земји -членки на Советот на Европа ја ратификуваа, Конвенцијата стапи на сила на 1 август 2014 година. До денес, конвенцијата ја имаат потпишано 46 земји членки на Советот на Европа (вклучително и Европската Унија како меѓународна организација), од кои 32 земји ја имаат ратификувано¹⁴¹. Република Северна Македонија ја потпиша Истанбулската конвенција на 8 јули 2011, а ја ратификува со депонирање на инструментот за ратификација на 23 март 2018 година. Конвенцијата стапи на сила на 1 јули 2018 година.¹⁴²

Истанбулската конвенција се смета за најважен и сеопфатен правно обврзувачки инструмент во Европа за насилство врз жените, вклучително и насилство во семејството. Неговото усвојување и стапување во сила е едно од најголемите достигнувања на Советот на Европа во борбата против насилството врз жените. Истанбулската конвенција се применува во мирно време и за време на вооружени конфликти. Истанбулската конвенција е договор што беше развиен за да биде договор за човекови права, договор за кривично право, алатка за постигнување родова еднаквост. Конвенцијата утврдува минимални стандарди за земјите -членки, така што потписниците мора да преземат соодветни правни чекори во оваа насока. Во рамките на 81 член, се предлага збир на детални одредби за мерките што треба да ги преземат земјите -членки за да спречат насилство врз жени и семејно насилство, да ги заштитат жртвите и да ги казнат сторителите. Покрај Конвенцијата, веб-страницата на Советот на Европа¹⁴³ содржи објаснување на Истанбулската конвенција, која дава повеќе детали за Конвенцијата - Конвенција на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство Објаснувачки извештај¹⁴⁴.

¹⁴¹ Листа на потписници: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full>- листа

¹⁴² <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/the-former-yougoslav-republic-of-macedonia-ratifies-the-istanbul-convention>

¹⁴³ Видете повеќе на: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts>.

¹⁴⁴ Покрај голем број причини што укажуваат на потребата за усвојување на таков законски обврзувачки документ и листата на активности што Советот на Европа ги презеде во областа на превенција и борба против насилството врз жените, Објаснувачкиот извештај содржи коментари за толкувањето на секој поединечен член од Конвенцијата. Видете повеќе на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>.

Целите на оваа Конвенција се:

- заштита на жените од сите форми на насилство и спречување, гонење и елиминирање на насилството врз жените и домашното насилство;
- да придонесе во елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените и да промовира суштинска еднаквост меѓу жените и мажите, вклучувајќи и преку зајакнување на жените;
- да создаде сеопфатна рамка, политики и мерки за заштита и помош на сите жртви на насилство врз жените и домашно насилство;
- да промовира меѓународна соработка во поглед на елиминирање на насилството врз жените и домашното насилство;
- да обезбеди поддршка и помош на организации и на органите за спроведување на законот за ефективна соработка со цел да усвојат интегриран пристап за елиминација на насилството врз жените и домашното насилство.

Според Конвенцијата:

- „насилство врз жените“ се разбира како кршење на човековите права и форма на дискриминација врз жените и ги означува сите акти на родово засновано насилство коишто доведуваат или веројатно ќе доведат до физичка, сексуална, психичка или економска повреда или страдање на жените, вклучувајќи и закани за такви акти, изнуда или произволно лишување од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или приватниот живот;
- „домашно насилство“ ги означува сите акти на физичко, сексуално, психичко односно економско насилство што се случуваат во рамките на семејството или домаќинството односно помеѓу поранешни или сегашни сопружници или партнери, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не;
- „род“ ги означува општествено конструирани улоги, однесувања, активности и атрибути што дадено општество ги смета за соодветни за жените и за мажите;
- „родово засновано насилство врз жените“ означува насилство насочено против жената затоа што е жена или коешто несразмерно ја погаѓа
- „жртва“ е секое физичко лице кое е изложено на „насилство врз жените“ и „домашно насилство“
- поимот „жени“ ги вклучува и девојчињата на возраст под осумнаесет години.

Важните теми на Конвенцијата вклучуваат превенција, заштита, интегрирани политики, основни закони и мониторинг (објаснети подолу)¹⁴⁵. Дополнителни теми се: родова перспектива, мигранти, баратели на азил, бегалци, невладини организации и деца.

Превенцијата на насилство врз жени и семејното насилство е многу важна за спасување животи и намалување на страдањата на жртвите. Конвенцијата поставува барања од државата да воспостави функционална превенција која вклучува:

- обука на професионалци кои работат со жртви,
- силна соработка со граѓанските организации,
- соработка со медиумите и приватниот сектор во искоренувањето на родовите стереотипи,
- редовни кампањи за подигање на јавната свест,
- преземање чекори за вклучување на можности за родова еднаквост и ненасилно решавање конфликти во наставните програми, и
- креирање програми за третман на сторители на семејно насилство и сексуални престапници.

Важно е да се напомене и дека целта на Конвенцијата не е регулирање на семејниот живот и/или структурата на семејството, па така таа воопшто не содржи дефиниција за „семејство“, ниту промовира одредена форма на семејство. Со Конвенцијата, од владите се бара да ја осигурат безбедноста на жртвите на насилство кои се наоѓаат во опасност во своите домови или се загрозувани од членовите на семејството, сопругниците или интимните партнери, што, за жал, е најчестата форма на насилство. Бидејќи има за цел да се справи со насилството врз жените и семејното насилство, без оглед каде се случува, нејзината примена не е ограничена само на брачните сопругници, туку ги опфаќа сите партнери, без разлика дали се во брак или не, без оглед дали се од ист или различен пол. Ниту една група жртви не смее да биде исклучена од заштита врз основа на нивниот брачен статус или која било друга основа на дискриминација опфатена со оваа

¹⁴⁵ Види повеќе на: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/the-convention-in-brief>.

Конвенција. За секој што живее во насилна врска, Конвенцијата има за цел да понуди безбедност, заштита и поддршка, како и можност за градење живот без насилство. Ова е особено важно кога се вклучени деца, бидејќи да се биде сведок на семејно насилство во својот дом исто така, е многу штетно. Тоа има доживотни последици врз децата и затоа Конвенцијата и` дава приоритет на безбедноста, кога се во прашање старателските права во семејства разорени поради насилство. Истанбулската конвенција не ги доведува во прашање придобивките од заедничкото старателство, но настојува да обезбеди контактот со децата да не ги загрозува правата и безбедноста на жртвите и на децата. Вистинската закана за семејствата е насилството како такво, а не мерките наменети за заштита и поддршка на жртвите на насилството.

Заштита - Конвенцијата се стреми да обезбеди заштита и поддршка на жртвите и сведоците, вклучително и полициска интервенција (способност да се отстрани сторителот на семејно насилство од дома во ситуации на непосредна опасност) и заштита преку специјализирани услуги за поддршка (засолништа за жени жртви на насилство, СОС телефони, итн.).

Со цел жените да се чувствуваат побезбедно, неопходно е да се осигура дека жртвите имаат пристап до информации за достапните услуги. Ова ја вклучува достапноста на бесплатни засолништа за жени и телефонска линија за помош (24/7) за да можат сите жени жртви на насилство да добијат право на поддршка, како и воспоставување лесно достапни центри за ситуации на силување и сексуално насилство.

Основни закони - Видовите на насилство врз жени признаени со Конвенцијата треба да бидат препознаени во кривичното законодавство како кривично дело.

Истанбулската конвенција важи за сите форми на насилство врз жените, вклучувајќи го и семејното насилство. Сепак, посебно внимание беше посветено на следниве видови насилство врз жените:

- психолошко насилство,
- демнат,
- физичко насилство,
- сексуално насилство,
- вклучувајќи силување,
- принуден брак,

- осакатување на женски гениталии,
- принуден абортус и присилна стерилизација,
- сексуално вознемирување или било каков вид помош, поттикнување или обид за насилство врз жени.¹⁴⁶

Оправданоста за овие прекршоци врз основа на културата, обичаите, религијата, традицијата или честа, нема да се смета за подобна за извршени дела на насилство врз жени. Понатаму, државите членки спроведуваат судски постапки на начин што ги почитува правата на жртвите во сите фази на процесот и избегнуваат секундарна виктимизација.

Интегрирани политики - Конвенцијата не се задржува на идентификација на различни форми на насилство врз жените, но исто така бара од државите членки да ги интегрираат злосторствата во нивното законодавство и да обезбедат продуктивна истрага за секое насилство врз жени и семејно насилство. Затоа Конвенцијата бара од државите членки да спроведат сеопфатна и координирана политика, вклучително и владини агенции, невладини организации, како и национални, регионални и локални влади и власти (како што е креирање национални планови за акција). Гонењето и казнувањето на сторителот е основен услов за задоволување на правдата и за тоа дека жртвите можат да продолжат да живеат без насилство.

Мониторинг - На крајот, важно е да се обезбеди државите да ги исполнат своите обврски, што значи дека откако Конвенцијата стапи во сила, се мери нивото на нејзина имплементација. Целта на механизмот за мониторинг на Конвенцијата е да се оцени и подобри имплементацијата на Конвенцијата од страна на држава која ја применува.

¹⁴⁶ Конвенцијата обезбедува минимални стандарди и активности што треба да ги преземе државата за да се справи со насилството од овој вид (Поглавје 2). Затоа Истанбулската конвенција како прв европски договор што осудува толку многу видови насилство врз жените, игра важна улога во спречувањето и борбата против насилството врз жените.

Истанбулската конвенција има механизам за мониторинг со два столба, кој се состои од две различни тела кои комуницираат едни со други:

- независно експертско тело, Група експерти за акција против насилство врз жени и семејно насилство (ГРЕВИО)¹⁴⁷, и
- политичко тело, Комитетот на страните¹⁴⁸, кој е составен од претставници на страните во Истанбулската конвенција.

Задачата на ГРЕВИО е да го следи спроведувањето на Конвенцијата од страните. Државите членки поднесуваат извештаи за законодавните и другите мерки за обезбедување имплементација на одредбите на оваа Конвенција, до Генералниот секретар на Советот на Европа. Извештајот е подготвен врз основа на прашалник подготвен од оваа експертска група. Прашалникот содржи детални прашања во врска со сите аспекти содржани во поглавјата II - VII од Истанбулската конвенција¹⁴⁹. Од 22 држави што се приклучија на Конвенцијата, Австрија и Монако беа избрани за први да поднесат извештај до ГРЕВИО според овој прашалник. Откако беше усвоен Прашалник што ќе се користи во овој процес, Експертската група ГРЕВИО направи прелиминарен распоред за мониторинг периодот 2016/2017 година и распоредот на државите според групите. Сите земји -членки на Советот на Европа беа класифицирани во 5 групи врз основа на неколку критериуми. Беше земен предвид редоследот што државите ја ратификуваа Конвенцијата, како и разликите во однос на географската локација и правните системи на овие земји. Со цел да се избегне преклопување во земјата-известувач со други меѓународни тела, како што се ГРЕТА и Комитетот CEDAW, групата ГРЕВИО го зеде предвид овој критериум.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Дефинирано во Поглавје IX од Истанбулската конвенција: ГРЕВИО се состои од 10, најмногу 15 членови, кои се независни и високо квалификувани експерти/активисти и државјани на државите членки на Конвенцијата. Комитетот на страните ги избира членовите на ГРЕВИО. Комитетот на министри ја воспостави изборната процедура која беше усвоена на првиот состанок на групата ГРЕВИО одржана од 21 до 23 септември 2015 година (Деловникот може да се преземе на следниот линк:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048358b>).

Видете повеќе и на: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>.

¹⁴⁸ Комитетот на страните ќе го свика секретарот на Советот на Европа. Неговиот прв состанок се одржа во текот на првата година по влегувањето во сила на оваа Конвенција со цел да се избераат членовите на ГРЕВИО. После тоа, тие се состануваат секогаш кога тоа го бараат една третина од страните, претседателот на Комитетот на страните или главниот секретар (член 67 од Истанбулската конвенција).

¹⁴⁹ Прашалникот е достапен на следниот линк:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805c95b0>.

¹⁵⁰ План за следење на возниот ред: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/timetable>.

За време на процесот на известување, невладините организации кои работат во областа на заштита на жените од може да учествува насилство во семејството и партнерските односи. Податоците помагаат да се утврди како и до кој степен Конвенцијата се применува за сите земји што се приклучиле на овој меѓународен инструмент. ГРЕВИО може да усвои, каде што е соодветно, општи препораки за темите и концептите на Конвенцијата. Потписникот на Комитетот се базира на извештаите на ГРЕВИО и усвојува заклучоци и препораки за засегнатите страни.

Од друга страна, Истанбулската конвенција предвидува два вида процедури за следење:

- Постапка за евалуација од земја до земја (прва оцена; евалуација добиена од прашалникот ГРЕВИО (GREVIO) или какви било други барања за пристап до информации, земајќи ги предвид информациите добиени од релевантните органи; организирана посета на земјата и дијалог со властите. После тоа, се креираат извештаи кои што се јавни, и
- Специјална истражна постапка (започната кога веродостојни информации укажуваат дека е потребна акција за да се спречи сериозен, масовен или опстојувачки модел на какви било видови насилство опфатени со Конвенцијата.

Се бара итно поднесување на посебен извештај, потоа се спроведува истрага, која може да вклучи посета на земјата, и конечно ГРЕВИО ги пишува наодите од истрагата, заедно со какви било коментари и препораки.

Истанбулската конвенција веќе покажува позитивно влијание врз животот на жените низ цела Европа. Барањето до владите да го спречат насилството врз жените, да ги заштитат и поддржуваат жртвите и да ги казнуваат сторителите во сеопфатен обид да се стави крај на овој вид насилство, значи враќање на достоинството на жените-жртви, што е вредност од пресудна важност според Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, заедно со поместувањето на активностите за обезбедување на основните човекови права на жените од доменот на некаква „милостина“ во центарот на државната политика. Истанбулската конвенција покренала и доведе до важни измени во законските прописи, воспоставување нови и подобри услуги за жртвите, распределување ресурси и зголемување на напорите во областа на образованието. Конкретни примери од

земјите што ја спроведуваат Конвенцијата вклучуваат: усвојување на закони со кои се воведуваат нови дефиниции за прогонување и сексуално вознемирување; измена на дефиницијата за силување, така што се заснова на недостаток на согласност, а не на докази за употреба на сила; воспоставување „координирани одговори на заедницата“, при што стручњациите на кои им се обратиле жртвите го упатуваат случајот на мултидисциплинарен тим за помош; воспоставување телефонска линија достапна 24 часа на ден, седум дена седмично, со која жените се упатуваат на најблиската служба за советување; формирање на засолништа за жртви на семејно насилство финансирани од јавни фондови во места каде што тие претходно не постоеле; воведување на темата насилство врз жените во наставните планови и програми на разни универзитетски студии (право, медицина, здравствена нега, психологија, општествени науки и сл.); обезбедување специфична обука за судии, обвинители и адвокати, со цел подобрување на пристапот на жените до заштита и правни лекови.¹⁵¹

Општо, Истанбулската конвенција поттикна подобри политики, услуги и дебати во врска со насилството што го доживуваат жените и девојчињата и начините на кои може да им се помогне и да им се обезбеди поддршка. Овој нов поттик е корисен за професионалците во многу домени (спроведување на законот, служби за социјална заштита, услуги за советување и поддршка и сл.), кои сведочат за зголемена свесност за проблемот. Потребата да се дејствува е реална. Искоренувањето на насилството врз жените треба да биде цел што не обединува сите нас.¹⁵²

¹⁵¹ INTERNATIONAL STANDARDS FOR PROTECTION OF WOMEN AGAINST GENDER BASED VIOLENCE AND VIOLENCE IN FAMILY ASSESSMENT OF COMPLIANCE OF MONTENEGRIN LEGAL AND STRATEGICAL FRAMEWORK WITH INTERNATIONAL DOCUMENTS AND POLICIES, Project “Protection of gender based violence as a condition for development of democracy and rule of law” funded by European Union within the Program European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) 2014

¹⁵² Ибид.

3.1.2. Конвенцијата за акција против трговијата со луѓе на Советот на Европа

Конвенцијата за акција против трговијата со луѓе на Советот на Европа која влезе во сила на 1 февруари 2008 година,¹⁵³ има за цел да ја спречи трговијата со луѓе, да ги заштити жртвите и да ги гони оние кои тргуваат со луѓе. Таа ги опфаќа сите форми на трговија со луѓе (независно дали таа има национален или меѓународен карактер и дали е поврзана со организираниот криминал или не) и се однесува на сите жртви на трговијата (жени, мажи и деца), како и на сите форми на експлоатација.

Конвенцијата исто така вклучува и мерки кои ги промовираат партнерството со граѓанското општество и меѓународната соработка. Главната дополнителна вредност на Конвенцијата е нејзиниот фокус врз човековите права и заштитата на жртвата. Конвенцијата ја дефинира трговијата со луѓе како повреда на човековите права и како кривично дело против достоинството и интегритетот на човекот. Ова значи дека националните власти сносат одговорност доколку не преземат активности за превенција на трговијата со луѓе и заштита на жртвите и доколку не спроведат ефективна истрага за случаите на трговија со луѓе. Трговијата со луѓе е феномен кој има глобални размери и кој не познава граници, поради што Конвенцијата е релевантна и отворена за сите земји во светот.

Конвенцијата воспоставува независен механизам за мониторинг преку кој се следи и оценува колку добро се применуваат нејзините одредби во практиката. Овој механизам за мониторинг, кој се смета за една од силните страни на Конвенцијата, се состои од два столба: Група на експерти за акција против трговијата со луѓе - ГРЕТА (GRETA) и Комитет на договорните страни.

Групата на експерти за акција против трговијата со луѓе - ГРЕТА е одговорна да ја оценува примената на Конвенцијата од страна на земјите кои ја ратификувале оваа конвенција. ГРЕТА ја сочинуваат 15 независни и непристрасни експерти кои доаѓаат од земјите потписнички на Конвенцијата. Тие имаат различен профил (правници, лица одговорни за спроведување на законот, психолози, лекари, претставници на граѓанското

¹⁵³ <https://rm.coe.int/168008371d>

општество, итн.) кои се избираат врз основа на нивното професионално искуство во областите опфатени со Конвенцијата. Мандатот на членовите на ГРЕТА изнесува четири години, со право на уште еден избор. Мониторинг активностите на ГРЕТА се поделени во рунди.¹⁵⁴ На почетокот на секоја рунда, ГРЕТА дефинира кои одредби од Конвенцијата ќе бидат предмет на следење и го определува најсоодветниот начин на кој ќе ја спроведе оценката. При спроведување на мониторингот, ГРЕТА користи мноштво на методи за собирање на податоци.

Како прв чекор, ГРЕТА испраќа прашалник до властите на земјата која е во фокусот на оценување. ГРЕТА потоа ги анализира податоците кои се добиени од одговорите на прашалникот, а доколку е потребно ГРЕТА може да побара дополнителни информации заради појаснување или дополнување на одговорот. Покрај испраќање на прашалникот, ГРЕТА врши посета на засегнатата земја. Овие посети овозможуваат да се спроведат темелни разговори со владините претставници, полициските службеници, обвинителите, пратениците и со други релевантни чинители. Исто така, преку посетите за оценка на состојбите во земјата ГРЕТА има можност да ги посети објектите во кои се обезбедува помош и заштита на жртвите на трговијата со луѓе. Така, ГРЕТА може да побара да ги посети кризните центри или прифатилиштата на жртвите на трговијата со луѓе, со кои раководат било органи на јавната власт или невладини организации, центрите за сместување на нелегални мигранти или баратели на азил, граничните премини или болниците. Овие посети овозможуваат да се провери ефективноста на мерките кои се преземаат во насока на примена на Конвенцијата.

Граѓанското општество претставува значаен извор на информации за ГРЕТА. За време на посетите за оценка на состојбите во земјата, ГРЕТА се среќава и со претставници на невладините организации (НВОи) и други претставници на граѓанското општество (на пример, синдикати, адвокатски комори, претставници на академската заедница) кои се вклучени во активностите за борба против трговијата со луѓе. ГРЕТА може да одлучи да го достави прашалникот или друго барање за информации до НВОи или други членови на

¹⁵⁴ <https://rm.coe.int/16805d58c4>

граѓанското општество, кои имаат пристап до веродостојни извори на информации и кои се во можност истите да ги проверат.¹⁵⁵

Извештаите на ГРЕТА за оценка на состојбите во земјите содржат анализа на ситуацијата во секоја од земјите во однос на активностите кои се преземаат за справување со трговијата со луѓе, како и предлози како да се унапреди примената на Конвенцијата. Извештаите се изготвуваат во духот на соработка и имаат за цел да им помогнат на земјите во нивите напори на овој план. ГРЕТА го разгледува подготвениот нацрт извештај за оценка на состојбите во земјите на пленарна сесија. Последователно, нацрт извештаите се испраќаат до властите на соодветната земја за нивни коментари и забелешки, кои ГРЕТА ги зема во предвид при изготвување на нејзиниот конечен извештај. Конечниот извештај се препраќа до засегнатите власти и тие се повикуваат да достават било какви завршни забелешки. Потоа извештајот на ГРЕТА, заедно со забелешките на засегнатите власти, јавно се објавува. Комитет на договорните страни на Конвенцијата.

Вториот столб на механизмот за мониторинг е Комитетот на договорните страни, кој е составен од национални претставници на земјите кои ја ратификувале Конвенцијата. Врз основа на извештаите на ГРЕТА, Комитетот на договорните страни може да усвои препораки за одделни земји во врска со мерките што треба да се преземат за да се спроведат наодите на ГРЕТА. Вредноста на мониторингот кој се спроведува согласно Конвенцијата за акција против трговијата со луѓе на Советот на Европа е тројна: како прво се оценува и се поттикнува почитувањето на далекосежните обврски што за земјите произлегуваат од Конвенцијата; понатаму, се овозможува соодветно насочување на секоја земја поединечно за надминување на пречките; и конечно, се создава форум за меѓународна соработка каде можат да се споделат информации и добри практики и да се алармира меѓународната заедница за нови трендови, на кој начин се поттикнува заедничката акција за превенција и справување со проблемите.

Резултатите од мониторингот се достапни „online“ и тие се користат како референца на сите оние кои се вклучени во борбата против трговијата со луѓе. Советот на Европа исто

¹⁵⁵ <https://rm.coe.int/16805d58c4>

така ги поддржува националните влади во примената на Конвенцијата и во спроведувањето на препораките кои произлегуваат од овој процес на следење.

3.1.3. Препораката Rec (2002) 5 на Комитетот на министри за заштита на насилството врз жените

Препораката Rec(2002)5 за заштита на жените од насилство, усвоена од Комитетот на министри на Советот на Европа во април 2002 година¹⁵⁶, беше првиот меѓународен правен документ кој го оформи сеопфатниот пристап кон надминување на насилството врз жените. Тој изразува консензус за општите принципи, како и опишување на неопходните мерки во службите, законодавството, полициското работење, интервенцијата кај сторителите, подигањето на свеста, образованието и обуката и собирањето податоци. Во Варшавската декларација (мај 2005) шефовите на држави и влади на Советот на Европа ја потврдија својата посветеност за борба против насилството врз жените во сите негови форми, вклучително и семејното насилство, а во ноември 2006 година започна паневропска кампања во Мадрид.

Препораката конкретно бара од земјите-членки „да размислат за воспоставување национален план за акција за борба против насилството врз жени“, како средство за „да се обезбеди дека сите мерки се координирани на национално ниво и фокусирани на потребите на жртвите и дека релевантните државни институции, како и невладините ментални организации (НВО) се поврзани со изработка и спроведување на потребните мерки“.¹⁵⁷

Сè повеќе, земјите-членки воспоставуваат Акциони планови за специфично решавање на насилството врз жените. Во споредба со плановите кои беа директно достапни на англиски јазик 2003 година, може да се каже дека квалитетот на таквите планови е значително подобрен; тие станаа посистематски, поконкретни и поинклузивни на различни актери и покажуваат елементи на стратешко планирање. Имајќи ги предвид функциите кои му се припишуваат на таквиот план во Препораката, се чини разумно да се претпостави дека координацијата на национално ниво и вклучувајќи ги невладините

¹⁵⁶ Recommendation [Rec\(2002\)5](#) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](#)

¹⁵⁷ Ибид.

организации бара Планот да биде објавен и дека има одредена временска рамка во која одредени цели треба да се постигне.¹⁵⁸

Силување и сексуален напад според Препораката Rec (2002) 5 за заштита од насилство врз жените

Препораката поимот „насилство врз жените“ го дефинира како секој акт на родово засновано насилство, кој резултира со или најверојатно ќе резултира со физичка, сексуална или психолошка повреда или страдање на жените, вклучително и закани за такви дела, принуда или произволно лишување од слобода, без разлика дали се случуваат во јавниот или приватниот живот. Па така, препораката тука го вклучува, но не и ограничува на:

- насилство што се случува во семејството или во домашната единица, вклучувајќи, меѓу другото, физичка и ментална агресија, емоционална и психичка злоупотреба, силување и сексуална злоупотреба, инцест, силување помеѓу сопружници, редовни или повремени партнери и сожителци, злосторства извршени во име на честа, женските гениталии и сексуалното осакатување и други традиционални практики штетни за жените, како што се присилните бракови;
- насилство што се случува во општата заедница, вклучувајќи, меѓу другото, силување, сексуална злоупотреба, сексуално вознемирување и заплашување на работа, во институции или на друго место, трговија со жени за целите на сексуална експлоатација и економска експлоатација и сексуален туризам;
- насилство извршено или оправдано од државата или нејзините службеници;
- кршење на човековите права на жените во ситуации на вооружен конфликт, особено земање заложници, принудно раселување, систематско силување, сексуално ропство, присилна бременост и трговија со луѓе за целите на сексуална експлоатација и економска експлоатација.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Recommendation [Rec\(2002\)5](#) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](#), Appendix to Recommendation [Rec\(2002\)5](#), види точка 1. [Result details \(coe.int\)](#)

¹⁵⁹ Recommendation [Rec\(2002\)5](#) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](#), Appendix to Recommendation [Rec\(2002\)5](#), [Result details \(coe.int\)](#)

Согласно Препораката заштитата на правото на жените да не бидат подложени на насилство од кој било вид или од кое било лице трба да биде приоритет на националните политики на државите. За таа цел, државите не смеат да се повикуваат на обичаите, религијата или традицијата како средство за избегнување на оваа обврска. Напротив, тие треба да воведат, развијат и/или да ги подобрат каде што е потребно, националните политики против насилство со обезбедување на максимална безбедност и заштита на жртвите; оптимални структури за поддршка и помош кои избегнуваат секундарно подлегнување на жртва; прилагодување на кривичното и граѓанското право вклучувајќи ја и судската постапка; подигање на јавната свест и образование на децата и младите; како и обезбедување специјална обука за професионалците соочени со насилство врз жените.¹⁶⁰

Мерки за помош и заштита на жртвите - „Насилството во семејството или во домашната единица“ (накратко наречено „семејно насилство“) се карактеризира со директна закана за жената во нејзиниот дом, честопати спречувајќи ја да побара помош, да соработува со законски санкции или да зборува надвор на кој било начин. Од примарна важност за секоја интервенција е да се обезбеди нејзината безбедност преку спроведување на период на физичка дистанца во која насилникот не може да продолжи да се заканува, да ја заплашува или да ја повредува. Сите мерки на кривичното право ќе пропаднат доколку тоа не се спроведе ефективно.¹⁶¹

Барања во однос на националните кривично-правни одредби, граѓанско-правни одредби и судски постапки

Кривичен закон

Земјите-членки треба:

- да обезбеди дека кривичниот закон предвидува дека секој чин на насилство врз лице, особено физичко или сексуално насилство, претставува повреда на физичката, психолошката и/или сексуалната слобода и интегритет на тоа лице, а не само повреда на моралот, честа или пристојноста;

¹⁶⁰ Ибид.

¹⁶¹ Recommendation [Rec\(2002\)5](#) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](#), Appendix to Recommendation [Rec\(2002\)5](#), види точки 34-37. [Result details \(coe.int\)](#)

- да се предвидат соодветни мерки и санкции во националното законодавство, со што ќе се овозможи преземање брза и ефикасна акција против сторителите на насилство и поправка на погрешното направено врз жените кои се жртви на насилство.

Конкретно, националното право треба:

- казнување на сексуалното насилство и силување помеѓу сопружници, редовни или повремени партнери и сожителци;
- да се казни секој сексуален чин извршен врз лица кои не се согласуваат, дури и ако тие не покажуваат знаци на отпор;
- да се казни сексуалната пенетрација од каква било природа или со какви било средства на лице што не се согласува;
- да се казни секоја злоупотреба на ранливоста на бремена, неодбранлива, болна, физички или ментално хендикепирана или зависна жртва;
- да се казни секоја злоупотреба на положбата на сторителот, а особено на возрасен во однос на детето.

Граѓански закон

Државите-членки треба:

- да обезбедат дека, во случаите кога се утврдени фактите на насилство, жртвите добиваат соодветна компензација за секоја претрпена материјална, физичка, психолошка, морална и социјална штета, што одговара на степенот на тежината, вклучувајќи ги и направените правни трошоци;
- предвидуваат воспоставување системи за финансирање со цел да се обесштетат жртвите.

Судски постапки

Државите-членки треба:

- да обезбедат дека сите жртви на насилство можат да поведат постапка, како и, каде што е соодветно, јавни или приватни организации со правен субјективитет кои дејствуваат во нивна одбрана, било заедно со жртвите или во нивно име;

- донесат одредби за да се обезбеди дека кривичната постапка може да биде покрената од јавниот обвинител;
- да ги охрабрат обвинителите да го сметаат насилството врз жените и децата како отежнувачки или одлучувачки фактор при одлучувањето дали да гонат или не во јавен интерес;

Информации и совети за правата на жените и децата според Препораката (2002) 5

Првата севкупна цел на Препораката (2002) 5 е да се осигура дека жените можат слободно и ефективно да ги остваруваат своите права (ставови I и II). За ова, потребни се информации особено насочени кон жртвите, информирајќи ги за нивните права, услуги и законските мерки кои им се достапни. Понатаму, можно е да се осигура дека сите жртви добиваат помош само ако таквите информации за услугите се широко распространети на сите релевантни јазици низ целата земја, така што секоја жена што е жртва е свесна за нив. Бидејќи жртвите на семејно и на сексуално насилство често се изолирани од страв и срам, неопходно е систематско активно информирање и информирање.¹⁶²

Медиумите играат важна улога во влијанието и менувањето на општествените норми и однесување и можат да дадат важни информации за правата на жените и децата. Тие можат да помогнат во преобликувањето на општествените ставови кои го толерираат насилството врз жените и конкретно го решаваат прашањето за насилството врз жените. Може да се обезбедат објективни информации до пошироката јавност за причините и последиците од таквото насилство. Медиумите исто така можат да дадат информации за изворите на помош на жртвите и за опциите за помош во правниот систем. Ова најверојатно ќе успее кога ќе се синхронизира со конкретно политичко дејствување за подобрување на опциите.¹⁶³

¹⁶² Recommendation [Rec\(2002\)5](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) <https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>

¹⁶³ Recommendation [Rec\(2002\)5](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) <https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>

Искуството низ годините покажа дека едноставните медиумски кампањи кои ги прогласуваат правата на жените можеби нема да го имаат предвиденото влијание. Жените кои биле сексуално нападнати или кои живеат во ситуација на семејно насилство, можеби нема да увидат како пораката дека имаат право да кажат „не“, право на живот без насилство, може да се примени на нив во реалност. услови. На крајот на краиштата, нивното непосредно лично искуство е дека тие немаат такво право и дека правото на мажот да доминира со нив е сè уште на сила. Пораките за правата на жените ќе допрат до овие жени само ако е исто така јасно дека моќта на државата ќе се искористи за да ги направи безбедни. Голем број градови одржаа кампањи за „нула толеранција“ во целиот град (една од најраните беше во Единбург) во кои беа вклучени истакнати личности, како и практични решенија.¹⁶⁴

Психолошко советување и поддршка

Насилството врз жените има сериозни последици по нивното физичко, репродуктивно и ментално здравје.

Злоупотребените жени имаат поголема веројатност да страдаат од депресија, анксиозност, психосоматски симптоми, проблеми со исхраната, дисфункции, психосоматски симптоми и посттрауматско стресно растројство. Тие се изложени на значително поголем ризик од прекумерна употреба на никотин, алкохол и психофармаколошки лекови. Долгорочното влијание врз менталното здравје на сексуалната злоупотреба на деца се чини дека е особено длабоко. Во Светскиот здравствен извештај од 2002 година, се проценува дека 33 проценти од посттрауматско стресно нарушување кај жените може да се припише на злоупотреба во детството.

Како последица на тоа, службите за поддршка на жртвите, особено кризните центри за силување, откриваат дека не само неколку жени кои доаѓаат кај нив бараат помош во справувањето со насилството искусно во минатото. Влијанието на насилството врз менталното здравје на жртвите може да трае долго откако насилството ќе престане, позитивно е поврзано со сериозноста на насилството и се чини дека е кумулативно бидејќи жртвите доживуваат различни видови насилство и повеќе епизоди со текот на

¹⁶⁴ Recommendation [Rec\(2002\)5](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) <https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>

времето. Така, секој насилен инцидент што се случува може да влијае на менталното здравје на жртвата или на сведоците. Затоа, психолошкото советување е суштинска компонента за подобрување на менталното здравје и има превентивни ефекти.

Често се заборава дека се потребни услуги надвор од непосредната ситуација на напади и закани. Покрај непосредната интервенција во кризната состојба, подолготрајните интервенции може да вклучуваат упатување до искусен психотерапевт, група за поддршка на жртвите на насилство, физиотерапевт и специфични услуги за поддршка кои се справуваат со долгорочните последици и го олеснуваат справувањето и закрепнувањето. Извештаите за активностите за спроведување во земјите-членки ретко вклучуваат информации за овие услуги; се вели дека специфична обука на психотерапевти постои во половина од земјите-членки.

Безбедно домување - Низ Европа, жените и децата често мора да го напуштат својот дом, да влезат во привремено сместување и потоа да бараат трајно повторно вдомување, што од безбедносни причини може да биде потребно во друга област или регион. Пријателите, роднините, невладините засолништа насочени кон жените и законските агенции, доколку се достапни, обезбедуваат привремено сместување. Доколку не се најде соодветно приватно или јавно домување, жените и децата може да бидат вратени назад во насилничкиот дом што го напуштиле. Овој исход негира сите претходни корисни интервенции. Соодветно домување може да биде обезбедено од законски органи или непрофитни здруженија за домување, или да бидат приватно изнајмени или во сопственост.

Додека домувањето, привремено и трајно, е клучен ресурс за жените и децата кои доживеале семејно насилство, во европските земји има мала надворешна евалуација на добрата практика во обезбедувањето привремено или трајно домување.

Жртвите на семејно насилство се соочуваат со бројни економски пречки за добивање и одржување на домување. Жените кои се финансиски зависни од нивните насилници и жените чии насилници ги контролираат нивните средства немаат економски

средства да ги напуштат своите насилници без да ризикуваат да останат без покрив над главата.¹⁶⁵

Мерки за одвраќање и казнување на насилството врз жените

Насилството врз жените и децата мора да се идентификува како кривично дело од јавен интерес. И сексуалниот напад и семејното насилство генерално се сметаа за тешки за докажување, а патријархалните правни традиции избегнуваа државна интервенција во она што се сметаше за приватна сфера. Напредокот бара недвосмислена посветеност за ставање крај на родовото насилство.

Целосна и јасна казна - Препораката Rec(2002)5 повикува на казнување на секој чин на насилство врз жените и ја зема својата главна референца на нерамнотежата на моќта што го прави насилството врз жените широко распространет проблем.

Соодветна ажурност во гонењето - И во однос на силувањето и сексуалниот напад, и во однос на семејното насилство, земјите-членки треба да го направат следново:

- Да се применува должно внимание за да се истражат и казнуваат актите на насилство со евидентирање на сите прекршоци, собирање докази и користење на полициската моќ за апсење или забрана на осомничените сторители секогаш кога е соодветно;
- Обвинителство врз основа на сите достапни докази, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на сведочењето на жртвите да покрева обвиненија;
- Да се обезбеди дека сите судски постапки обезбедуваат максимална безбедност и заштита на жртвите;
- Да се наметнат соодветни и соодветни казни, притоа избегнувајќи мерки кои можат да ја казнат или загрозат жртвата (како што се парични казни во многу случаи на семејно насилство).¹⁶⁶

¹⁶⁵ Recommendation [Rec\(2002\)5](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women) <https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>

¹⁶⁶ Државите-членки треба:

Одвркањето може да биде ефективно само ако обезбедува и безбедност на оние кои се оштетени од злоупотребата. Корисни алтернативи може да бидат:

- Обезбедување од мажот да се држи настрана и од жената и од децата кои биле сведоци на злоупотребата во значителен период, без каков било контакт наметнат против волјата на жртвите,
- Условно казнување, каде што дозволува правниот систем, суспендирање на казната или изрекување условна казна под услов сторителот да присуствува на програма насочена кон промена на однесувањето (ова обично бара минимум период од шест месеци),
- Општествено корисна работа наместо затвор, каде затворските услови веројатно ќе ја зајакнат навиката за почитување и употреба на насилство, по можност во комбинација со програма за насилници,
- Комбинирање на кривичната осуда со граѓанските забрани. Со оглед на недостатокот на податоци за случаите, постапките и исходите, сè уште не е можно да се процени кои пристапи, оние кои се фокусирани повеќе на казнувањето или оние кои се повеќе фокусирани на третманот, се ефективни во пракса.

Поерзување на различни правни рамки - Со зголемувањето на конкретните закони и акти кои се однесуваат на семејното насилство, расте потенцијалот за недоследност. Така, додека еден суд може да издаде налог за немалтретирање со кој му забранува на маж кој бил насилен да контактира со сопругата на кој било начин, друг суд може да издаде уредба за контакт со дете со која се бара редовна интеракција. Дури и кога се нуди решението за посредуван контакт со дете по пат на трето лице, тоа може да не биде

да обезбедат дека сите жртви на насилство можат да поведат постапка, како и, каде што е соодветно, јавни или приватни организации со правен субјективитет кои дејствуваат во нивна одбрана, било заедно со жртвите или во нивно име;

донесат одредби за да се обезбеди дека кривичната постапка може да биде покрената од јавниот обвинител; да ги охрабрат обвинителите да го сметаат насилството врз жените и децата како отежнувачки или одлучувачки фактор при одлучувањето дали да гонат или не во јавен интерес; **Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence**; [Result details \(coe.int\) https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women)

достапно повеќе од неколку прилики. Можни се и контрадикторности помеѓу мерките за заштита и гонењето: додека жртвата може да бара нејзината адреса да се чува во тајност, таа може да му биде откриена на обвинетиот во текот на правниот пристап до доказите или преку агенциите за социјална заштита кои не се целосно свесни за опасноста. Општо земено, ниту казни ниту наредби за заштита не можат да се изречат без одлагање, така што сторителот често има доволно можности да ја заплаши или дополнително да и наштети на жртвата пред да стапат во сила мерките. Штетата што настана кога поединечните мерки не беа поврзани со нивниот целокупен контекст ја научи лекцијата дека е потребен холистички пристап.

Во оваа смисла станува јасно дека мултисекторскиот пристап или некаква систематска меѓуагенциска соработка е од суштинско значење за борбата против насилството врз жените. Иако на највисоко ниво, Национален акционен план, јавна и веродостојна посветеност на парламентот и владата и доделувањето соодветно финансирање се најдобрата практика, ефективната имплементација бара преточување на мултисекторскиот пристап во пракса на локално и регионално ниво.

Разбирливо, успехот варира и процесот бара време. Таквата соработка бара дополнително време и напор, а од суштинско значење е да се стават на располагање некои ресурси за координација. Мрежите за соработка со повеќе агенции се особено добро прилагодени за да се идентификуваат празнините и да се постават приоритети во испораката на услуги и правда, како како и организирање прагматични решенија каде што ресурсите се недоволни за да се обезбеди целосен опсег на интервенција и поддршка што би била потребна за најдобра практика. Тие се и одлична основа за поттикнување и поддршка на работата на НВО, чиј придонес е особено видлив „на терен“. Националните акциони планови би било добро препорачливо конкретно да планираат и административна и логистичка и финансиска поддршка за градење стабилни и непречено функционирање на мрежи на локално ниво.

Професионално образование и обука - Сите професии и агенции кои работат со луѓе исто така се соочуваат со насилство врз жените, без разлика дали го знаат тоа или не. Генерациите на молк за „приватното“ насилство автоматски ја исклучуваа темата од образованието и професионалната обука, дури и во областите на работа кои вообичаено се

занимаваат со насилство, кризи и трауми, како што се полицијата, законот, медицината, психотерапијата и социјалната работа.

Подигнувањето на свеста го промени ова до одреден степен во многу земји, а темата е поверојатно да се споменува, особено кога родовата еднаквост се сфаќа сериозно и повеќе жени се присутни како одговорни едукатори на високото ниво. Во некои земји-членки, како што е Хрватска, знаењето за насилството врз жените е ново интегрирано во наставната програма за професионално образование за сите релевантни професии, додека во Шведска, на пример, тоа е случај веќе некое време. Надвор од тоа, потребна е обука на работното место во секоја професија за да се научат задачите и вештините специфични за работата. За големото мнозинство практичари кои не слушнале ништо за насилството врз жените за време на нивното образование, потребна е дополнителна обука за да се изгради знаење за проблемот и за различните улоги на различните агенции; ова може да биде мултипрофесионално, но треба да биде практично по природа.

Интервенцијата е секогаш најефикасна кога секоја професија добро си ја врши работата. Полицијата треба да биде обучена за проценка на ризикот, обезбедување безбедност од непосредна закана, собирање докази и општо застапување и спроведување на законот; од нив не треба да се очекува да ги пополнат работните места на психолози аматери, судии или социјални работници. Од друга страна, од советниците не треба да се очекува да ја играат улогата на полицајци; нивната работа е да создадат простор на доверливост за откривање, да обезбедат разбирање, поддршка и совет без санкции. Медицинскиот персонал и медицинскиот персонал треба да ги препознаат знаците на сегашното или минатото насилство, да ги дијагностицираат причините за страдањето и да работат на заздравување; тие не треба да мислат за себе како обвинители кои одредуваат вина или невиност, ниту пак да се обидуваат да вршат социјална работа. Бидејќи специфичните улоги на различните професии кога реагираат на насилството врз жените не биле дел од нивното образование во минатото, задачата за обука е значителна. Станува полесно податлив кога специфичните задачи и вештини за секоја професија се јасно разбрани и добро дефинирани. Мулти-агенциската соработка потоа му овозможува на секој професионалец да се осврне на компетенциите на другите таму каде што е потребно.

Обуката на полицијата е најпознатата потреба и се чини дека се смета за најитниот чекор. Обуката за болничките медицински сестри исто така е од суштинско значење,

доколку треба да се препознаат повредите предизвикани од насилство и пациентите да се овластат да зборуваат; престојот во болница може да биде клучен период за барање помош. Наставниците и персоналот од предучилишна возраст и медиумските професионалци имаат најмала веројатност да добијат обука, иако ги имаат децата на кои им треба внимание на проблемот.

Подигнување на јавната свест - Образовните кампањи можат да бидат моќни алатки за градење на свеста и менување на ставовите на јавноста за насилството врз жените. Постојат неколку начини на кои информациите може да се дистрибуираат до јавноста - преку прес-конференции, медиумски кампањи, соопштенија за јавни услуги, дистрибуција на информативни летоци, документарни филмови и е-пошта и Интернет, на пример.

Жените кои биле жртви на насилни злосторства можат да имаат огромна корист кога телевизиските станици и мрежи, радио станици, весници, списанија, веб-страници и други медиуми ги промовираат телефонските броеви на локални, државни и национални телефонски линии за сексуален напад и семејно насилство. Локалните, општинските и националните кампањи можат да ги информираат жртвите на сексуален напад, семејно насилство и следење за достапните услуги. Кампањите за подигање на јавната свест можат да соопштат дека насилството врз жените е погрешно и да промовираат промени во однесувањето кај пошироката јавност и во одредени заедници.

Иако образованието во заедницата не се однесува директно на државните обврски во однос на насилството врз жените, тоа е одличен начин да се започне со промена на јавната свест и перцепцијата за насилството. Поддршката од грасрут, исто така, може да го зголеми влијанието што може да се донесе врз политичарите и другите владини функционери.

Следење на напредокот на имплементацијата во земјите-членки и низ Советот на Европа - Не може да има сомнеж за потребата од редовно следење и евалуација на сите релевантни законски рамки и статутарни агенции во справувањето со насилството врз жените, како во секоја земја-членка, така и низ Европа. Само на тој начин може да се направи темелна проверка на фактичката имплементација на државните политики, акционите планови и законодавството.

Додека дефинициите за силување стануваат сè повеќе слични низ Европа, другите форми на сексуална злоупотреба и напад значително се разликуваат помеѓу законските рамки. Најмалку, треба да се постигне договор за една или повеќе категории казниви сексуални кривични дела за кои може да се собираат и објавуваат статистики.

Врз основа на посветеноста на сите земји-членки да покажат должно внимание за спречување, истрага и казнување на актите на насилство, итно се потребни полициски и криминални статистики корисни за следење. Другите законски агенции, исто така, треба да бидат повикани да ги идентификуваат и следат случаите на насилство врз жените што им се забележуваат. Ова нема да го елиминира проблемот со скриените случаи, но барем ќе овозможи да се следи кои услуги и мерки се применуваат откако ќе се препознае виктимизацијата.

Иако почитувањето на правата за информирање може да спречи запис од случај до случај, јавните службеници и оние кои работат за јавна благосостојба, како што е медицинскиот персонал, би можеле разумно да бидат обврзани да водат нумеричка евиденција за бројот и видовите случаи што се појавуваат кај нив. Службите за социјална заштита, властите за домување и здравствените услуги, откако ќе бидат обучени да го препознаваат насилството врз жените, може да бидат обезбедени со едноставни, анонимни распореди за известување што овозможуваат проценка и на инцидентата на случаи и на специфичните мерки како што се понудената услуга, третман или упатување .

За ефикасно следење на спроведувањето на Препораката, рутински национални и локални статистички податоци треба да бидат произведени и јавно достапни за да се оцени напредокот во справувањето со родово базираното насилство и степенот до кој државните интервенции како одговор на сторителите ги задоволуваат потребите на жртвите на жените, вклучително и оние од ранливите групи.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Recommendation [Rec\(2002\)5](#) of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; [Result details \(coe.int\)](#), Appendix to Recommendation [Rec\(2002\)5](#), види посебно точки 6-20. [Result details \(coe.int\) https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women](https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women)

3.1.4. Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба(2007)

Усвоена од страна на Комитетот на министри, во Ланзароте, 25 октомври 2007 година, стапува на сила на 1 јули 2010 година. Во Преамбулата на оваа Конвенција¹⁶⁸ се земени предвид релевантните конвенции на ООН и нивните дополнителни протоколи, како и останатите документи од голема важност на меѓународните тела, но за првпат посебен акцент се става на заштитата од сексуалната експлоатација особено детската порнографија и проституција и сите форми на сексуалната злоупотреба на децата, кои се деструктивни кон здравјето на децата и нивниот психо-социјален развој.

Се забележува дека овие негативни појави се зголемени до загрижувачки пропорции на национално и на меѓународно ниво, а кон тоа придонесува и зголемената употреба на информатичките и комуникациските технологии (ИКТ) од страна на децата и сторителите и дека во борбата за превенција од таквата злоупотреба на деца потребна е меѓународна соработка.

Оттука, се заклучува дека целта на Конвенцијата е: спречување и борба против сексуалната експлоатација и сексуалната злоупотреба, заштитата на правата на детето-жртва и промовирањето на националната и меѓународната соработка против сексуалната експлоатација и сексуалната злоупотреба, а за да се обезбеди ефективна имплементација на одредбите на оваа Конвенција се воспоставува посебен механизам за мониторинг (чл.1 ст.1 и ст.2).

Секоја држава со потпишувањето и прифаќањето на одредбите во своето национално законодавство, се согласува за промовирање и спроведување кампањи за подигнување на свеста на општата јавност со давање информации за феноменот на сексуалната експлоатација и злоупотребата на децата, за превентивните мерки кои можат да се преземат и должна е да ги спроведе сите неопходни мерки за децата, за време на своето образование, да добијат што повеќе информации за ризиците од овие негативни појави и начините на кои можат да се заштитат од истите.¹⁶⁹

¹⁶⁸Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse CETS No.: 201, 25.10.2007.

¹⁶⁹ Чл.6 и чл.7 од Конвенцијата за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба

Секојдневно сведочиме за честите појави на тешки организирани форми на трговија со деца и нивна сексуална злоупотреба и експлоатација, е загрижувачки факт на секое национално и меѓународно законодавство. Со донесување на Конвенцијата од страна на Советот на Европа се надополнува системот на меѓународна регулатива за правата на децата и заштитата на нивните најдобри интереси како фундаментални вредности на сите држави кои мора да бидат промовирани без никаква дискриминација. Секоја држава-потписничка ја сноси обврската за имплементирање на новите одредби предвидени во Конвенцијата, во своите казнено-правни системи.¹⁷⁰ Република Македонија ја има потпишано Конвенцијата на 25 октомври 2007 година, а ратификувано¹⁷¹ на 8 октомври 2010 година.¹⁷²

¹⁷⁰ Мујоска Е.: Казненоправна заштита од сексуалната експлоатација на деца (преглед на меѓународните документи), декември, 2011, стр. 461- 462.

¹⁷¹ Закон за ратификација на Конвенцијата на Совет на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, Сл. весник на РМ бр.135, 8.10.2010 година.

¹⁷² Напомена: на официјалната веб-страница на Советот на Европа стои податок дека Р. Македонија ја потпишала Конвенцијата на 25 октомври 2007 г., ја ратификувала на 11 јуни 2012 г., а стапила на сила 1 октомври 2012 г. Види на: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSigasp?NT=201&CM=1&DF=&CL=ENG>.

3.1.5. Европскиот суд за човекови права и неговата јуриспруденција

Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП)¹⁷³ е судска институција со седиште во Стразбур, каде што можат да се обратат сите граѓани кои се од земјите - членки на СЕ, потписници на Европската конвенција за човекови права и кои веруваат дека нивните права се повредени со оваа Конвенција. за помош. Судот е организиран така што секоја членка на Советот на Европа што ја ратификувала Конвенцијата, предлага еден судија, така што бројот на судии е еднаков на бројот на земјите - членки на Советот на Европа¹⁷⁴.

Овој европски обид за обезбедување институционална поддршка за заштита на човековите права - во Конвенцијата и Европскиот суд - постигна извонреден успех во пракса. Во досегашната работа, Европскиот суд беше повикан да одлучи за многу важни прашања во врска со дискриминаторскиот третман во уживањето на правата и слободите заштитени со Европската конвенција. Пресудите донесени од Европскиот суд имаат за цел да ја ограничат дискриминацијата во земјите - членки на Советот на Европа¹⁷⁵. Различни форми на насилство и дискриминација врз жените беа испитани во Стразбур и се постигнаа нови стандарди со зголемени барања за воспоставување компатибилност помеѓу Конвенцијата и диференцијален третман базиран исклучиво врз основа на пол.

Судска практика на ЕСЧП

Во делот кој следи ќе приложиме неколку познати случаи во областа.

Случај Опуз против Турција (2002) - апликација бр. 33401/02¹⁷⁶ (право на живот, нехуман третман, понижувачки третман, позитивна обврска на државата, родова дискриминација)

Факти: Во 2002 година, сопругот на жалителката ја застрела нејзината мајка додека таа и помагаше да избега од семејниот дом. Неколку години претходно, нејзиниот сопруг постојано физички ги напаѓал жалителката и нејзината мајка, за време на некои од

¹⁷³ Видете повеќе на: <http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>.

¹⁷⁴ Извор: http://www.paragraf.rs/100pitanja/strazbur/evropski_sud_za_ljudska_prava.html

¹⁷⁵ Видете повеќе на: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/echr-case-law>.

¹⁷⁶ Извор: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#f%22app>

нападите им нанеле повреди што лекарите ги квалификувале како потенцијално опасни по живот.

Предметното насилство се состоеше од тепање, обиди да се удрат двете жени со автомобил (мајката на жалителот имаше сериозни повреди) и напад за време на кој жалителот и беше нанесен со седум убоди. Жртвите ги предупредија властите за такво насилство и поведена е кривична постапка против нејзиниот сопруг за неколку кривични дела, но беше прекината најмалку двапати откако жртвата ја повлече апликацијата, наводно под притисок од нејзиниот сопруг. Меѓутоа, со оглед на сериозноста на повредата, постапката поврзана со насилство извршено со автомобил и ножот продолжува, но сопругот доби ослободителна пресуда во двата случаи.

Во врска со првото кривично дело, тој беше осуден на три месеци затвор, кој подоцна беше заменет со парична казна. Во однос на второто кривично дело, тој беше осуден на парична казна, која треба да се плати на рати. Насилството кулминираше, па тој ја уби мајката на жалителот користејќи огнено оружје, а неговото објаснување за прекршокот беше дека го сторил за да ја заштити својата чест. За тоа дело, тој беше прогласен за виновен за убиство во 2008 година и осуден на доживотен затвор. Меѓутоа, тој беше ослободен за време на жалбениот процес, по што повторно почна да се заканува на жалителот, па затоа таа побара заштита од властите. Мерките за заштита беа применети само седум месеци подоцна, откако Европскиот суд ја покани Владата да даде информации за случајот.

Жалителот тврди дека државата го прекршила членот 2 (право на живот), членот 3 (право да не биде подложен на тортура или суров, нечовечки или понижувачки третман) и член 14 (право на недискриминација) согласно Европската конвенција за Човечки права.¹⁷⁷

Одлука: Во врска со член 2, Судот одлучи дека властите на Република Турција не ја покажале потребната трудоубивост и не успеале во својата позитивна обврска да го заштитат правото на живот на мајката на жалителот.

Во врска со членот 3, властите не успеаја да преземат заштитни мерки во форма на ефективно спречување од сериозни повреди на личниот интегритет на жалителката од нејзиниот поранешен сопруг. Член 14, во врска со членовите 2 и 3 - Судот забележа дека,

¹⁷⁷ Видете повеќе на: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
Или http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

според правилата и принципите на меѓународното право што се прифатени од повеќето држави, неисполнување на обврските на државата - дури и ако ненамерно - да ги заштити жените од семејно насилство е повреда на нивното право на еднаква заштита пред законот. Судот заклучи дека насилството што го претрпеле жалителот и нејзината мајка е врз основа на пол, и слично е форма на дискриминација врз жените. Оваа пресуда од 2009 година е една од важните пресуди што ги донесе Европскиот суд, бидејќи тоа е првпат Судот да заклучи дека родовото насилство е форма на дискриминација според Европската конвенција.

Ц.Р. против Обединетото Кралство (1992) - апликација бр. 20190/92¹⁷⁸ (без казна без закон).

Факти: Жалителот е Ц.Р. - маж, британски државјанин, оженет (1984), татко на едно дете. Во 1989 година, сопружниците, по втор пат, се разделуваат и неговата сопруга се враќа кај своите родители, таа контактирала со адвокат за разводот и писмено го известила Ц.Р. По три недели, Ц.Р. и се јавила и побарала да ја види за да разговара за разводот. Тој дошол во домот на нејзините родители кои не биле дома по тој повод и тој ја присилил на сексуален однос. За време на сексуален напад, тој употребил физичка сила и со двете раце ја држел за грлото. Против Ц.Р. поднесе жалба за обид за силување и физички напад што резултираше со телесна повреда. Одбраната на Ц.Р. беше фактот дека тој е оженет со наводната жртва и дека законот не признава брачно силување. Повикувајќи се на одредбите и серијата судски одлуки датирани од 1736 година, завршувајќи со случај од 1986 година што укажува дека согласноста на жената за сексуални односи во брак е дадена со склучување брак, но може да се разгледа под одредени околности (овде се однесува на судски налог, но и на договор помеѓу партнерите/брачните другари, поточно брачните другари можат да ја повлечат согласноста, како и фактот дека обичниот закон признава дека повлекувањето на која било страна од соживот јасно укажува на повлекување на согласноста за сексуална однос), жалителот Ц.Р. беше прогласен за виновен за силување и напад што резултираше со телесна повреда (неговиот брачен имунитет против гонење за силување е одреден). Тој беше осуден на 3 години затвор.

¹⁷⁸ Извор: [http://hudoc.echr.coe.int/mk#{"appno": "1069090/92"}](http://hudoc.echr.coe.int/mk#{).

Бидејќи неговата жалба во земјата не е прифатена, жалителот во 1992 година (силување не беше дефиниран како кривично дело во тој период) се обрати до Судот и приговори, бидејќи според него, тој не сторил кривично дело и повикува на член 7 на Конвенцијата за човекови права.

Одлука: Во врска со членот 7, Судот одлучи дека нема повреда на членот 7 со следните аргументи: „... напуштањето на неприфатливата идеја сопругот да биде имун против гонење за силување на неговата сопруга не беше во согласност само со цивилизиран концепт за брак, туку и, пред се со основните цели на Конвенцијата, чија суштина е почитување на човечкото достоинство и човековата слобода“¹⁷⁹.

Оваа пресуда од 1995 година е една од важните пресуди донесени од Европскиот суд бидејќи го доведе во прашање брачното силување.

Ејри против Ирска (1979) - апликација бр. 6289/73¹⁸⁰ (право на праведна патека - пристап до суд поради развод)

Факти: Г-ѓа Јохана Ејри, ирска државјанка родена 1932 година, живее во Корк. Таа потекнува од скромно семејно потекло и отиде да работи на млада возраст како продавачка. Се омажи во 1953 година и има четири деца, од кои најмалото се уште зависи од неа.

Во јуни 1972 година, нејзиниот сопруг, кој претходно оваа година беше осуден на парична казна за напад врз неа, го напушти својот дом и повеќе не се врати. Во Ирска немаше развод во вистинска смисла на зборот, бидејќи тоа беше забрането со Уставот. Меѓутоа, брачните другари можат да бидат ослободени од должноста за заедничко живеење или со правно обврзувачко дело за разделување склучено меѓу нив или со судски декрет за судска разделба (исто така познат како развод од mensa et thoro) што може да го донесе само Високиот суд. Околу осум години г-ѓа Ејри залудно се обидуваше да склучи договор за разделба со нејзиниот сопруг.

Во 1972 година, таа одлучи да се обиде да добие декрет за судска разделба врз основа на наводната физичка и ментална суровост на г-дин Ејри кон неа и нивните деца. Таа се консултираше со неколку адвокати во врска со ова, но никој не сакаше да ја

¹⁷⁹Пресуда од 22 ноември 1995 година, член 42, видете повеќе на: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:ITH%2695832%22,%22itemid%22:\[%22001-57955%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:ITH%2695832%22,%22itemid%22:[%22001-57955%22]}).

¹⁸⁰ Извор: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:ITH%22001-57420%22}>

застапува. Всушност, г -ѓа Еири немаше доволно средства за да ги плати трошоците за постапката, а во Ирска немаше бесплатна правна помош во случаи кога се бара судска разделба.

Во нејзината апликација од 4 јуни 1973 година до Комисијата, г-ѓа Еири, меѓу другото, тврдеше дека имало прекршувања на членот 6 (право на фер судење- пристап до судот), член 8 (право на почитување на приватните и семејните живот), член 13 (право на ефективен лек) и член 14 (забрана на дискриминација) од Конвенцијата за човекови права.

Одлука: Во својот извештај од 9 март 1978 година, Комисијата изјави мислење и донесе едногласна одлука дека државата не му обезбедила на жалителот ефективно право на пристап до судот со цел да поднесе барање за уредба на судска разделба, повреда на член 6, § 1 од Конвенцијата. Исто така, не беше неопходно да се продолжи со испитување на прашањата во контекст на членовите 13 и 14 (едногласно) и членот 8 (дванаесет гласови за и еден против, со еден воздржан).

Судот заклучи дека заштитата на човековите права не смее да биде теоретска или илузорна, туку практична и ефективна. Во овој случај, беше откриено дека правото за ефективен пристап до судот може да подразбира правна помош. Затоа, за да ги обезбедат правата во Конвенцијата, од државите се бара да преземат позитивни активности за да обезбедат правна помош за да и овозможат на жената да побара судска разделба.

Х и Ј против Холандија (1985) - апликација бр. 8978/80¹⁸¹ (нехуман или понижувачки третман, право на почитување на приватниот и семејниот живот, право на ефективен лек, забрана за дискриминација)

Факти: Мис Ј, ментално хендикепирано дете од 16 години, веќе седум години живеела во приватен дом за деца со ментална попреченост, каде што имала посебна грижа. Во текот на ноќта на 14 до 15 декември 1977 година, г-дин Б (зет на директорката) ја принуди да има сексуален однос со него. Г -дин Б. и неговата сопруга живееле во куќата, иако тој не бил нивни вработен. Ова насилство имаше трауматски последици за неа, предизвикувајќи нејзино големо ментално нарушување. На 16 декември 1977 година, г -дин Х, татко на Мис Ј, отиде во локалната полициска станица за да поднесе жалба. Дури и ако неговата ќерка имала 16 години, таа не била ментално способна сама, па нејзиниот

¹⁸¹Извор:<http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22X%20and%20Y%20v.%20The%20Netherlands%22%2C%22cite%22:%5B%22001-57603%22%5D%7D>.

татко го направил тоа. На 29 мај 1978 година, јавното обвинителство привремено одлучи да не започне постапка против г -дин Б, бидејќи жртвата лично не ја покрена апликацијата. Апелациониот суд ја отфрли жалбата на г -дин Х на 12 јули 1979 година бидејќи сметаше дека е сомнителна дали може да се докаже обвинението за силување (член 242 од Кривичниот законик). Што се однесува до членот 248 од ЗК, тој би бил применлив во конкретниот случај, но само ако самата жртва презела нешто, така што жалбата на таткото не може да се смета како замена за жалбата што госпоѓицата Ј требаше самата да ја поднесе како што таа ќе може да го стори тоа (што не беше случај). Во овој момент имаше празнина во законот.

Случајот беше покренат со пријавата против Холандија, бидејќи г -дин Х, во името на неговата и ќерка, госпоѓица Ј, се обрати до Комисијата на 10 јануари 1980 година. Тој тврдеше дека неговата ќерка била подложена на нехуман и понижувачки третман (член 3), и дека е повредено правото и на неговата ќерка и на самиот себе да го почитуваат нивниот приватен живот (член 8).

Понатаму, тој тврди дека правото на „почитување на семејниот живот“ значи дека родителите мора да можат да користат средства во случај нивните деца да бидат жртви на сексуална злоупотреба, особено ако децата се малолетници и ако таткото им е легален претставник. Покрај тоа, г -дин Х тврдеше дека тој и неговата ќерка немале ефективен лек пред националната власт (член 13), и дека ситуацијата за која се жали е дискриминаторска и спротивна на членот 14.

Одлука: Судот изрази мислење дека во однос на госпоѓицата Ј, едногласно се случило прекршување на членот 8 и дека не било потребно да се испитаат другите пријави и апликацијата на нејзиниот татко.

ЕСЧП откри дека заштитата што Холандија ја дава со граѓанското право е недоволна затоа што се во прашање „основните вредности и основните аспекти на приватниот живот“. Ефикасно одвраќање може да се постигне само со кривичното право, но празнините во законот значат дека тоа не е постигнато.

Бевацкуа and С. в. Бугарија (2001) - апликација бр. 71127/01¹⁸² (нехуман или понижувачки третман, право на почитување на приватниот и семејниот живот, право на ефективен лек, забрана за дискриминација)

Факти: Жалителите биле мајка и нејзиниот син. Мајката претрпе домашна злоупотреба од нејзиниот сопруг, го напушти семејниот дом и побара развод и старателство над своето дете. За време на продолжената битка за старателство, една мајка се согласи да му дозволи на детето да одржува контакт со својот татко. Сепак, таткото еднаш одби да го врати 3-годишното дете на мајка, по што тој одби да контактира со неа. Мајката го извади детето од градинка, што доведе до ситуација нејзиниот сопруг да и се заканува и повторно да го земе детето. После тоа, мајката се пресели во засолништето на жените во друг град, но владата се закани дека ќе ја гони за киднапирање деца. Бугарскиот суд не успеа да и даде привремена наредба за старателство над детето, иако мајката го побара тоа. За да избегне гонење, таа се согласи дека таа и нејзиниот сопруг заеднички ќе се грижат за детето во следниот период (детето ќе биде еден месец со неговиот татко, а следниот месец со мајката). Додека детето живеело со нејзиниот татко, мајката претрпела насилство од нејзиниот сопруг. На крајот, мајката го имаше старателството над детето, но таткото не беше гонет за насилство, како и за пост-насилство врз неа.

Мајката тврдеше дека правото на неа и нејзиниот син да го почитуваат приватниот и семејниот живот - членот 8 од Европската конвенција за човекови права е повреден. Должината на постапката за старателство над нејзиниот син беше неразумна, а неуспехот да се донесе итна привремена наредба за старателство над детето негативно влијаеше на благосостојбата на детето. Понатаму, не беа преземени доволно мерки како одговор на насилното однесување на неговиот татко. Мајката тврдеше дека Бугарија го прекршува ЕКЧП бидејќи не успеала да и помогне да гони нејзиниот сопруг за семејно насилство. Постапувањето на товарот на гонење за лесна телесна повреда врз жртвата беше некомпатибилно со должноста на државата да обезбеди заштита од семејно насилство. Вака, семејното насилство се третира како банална семејна работа што не налага јавно обвинителство.

¹⁸² Извор: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:ITN%22001-86875%22}>.

Бугарскиот кривичен законик е таков што кривичната постапка во врска со намерно нанесување „лесна телесна повреда“ може да покрене жртва. Бугарскиот суд ги означува знаците на лицето, скршениот нос и главата без губење на свеста, толкувани како лесна повреда. Исто така, таа беше обвинета за киднапирање на нејзиниот син кога побара засолниште со него во засолништето на жените.

Потпирајќи се на членовите 3, 8, 13 и 14¹⁸³, жалителката и нејзиниот син аплицирале дека властите не ги презеле неопходните мерки со цел да обезбедат почитување на нивниот семеен живот и не успеале да ја заштитат првата жалителка од насилното однесување од неа поранешен сопруг.

Одлука: ЕСЧП ги повтори позитивните обврски на државата согласно член 8, што може да вклучи донесување мерки во сферата на односите на поединците меѓу себе, особено за ефективна заштита на ранливите луѓе. Обврските на државата може да вклучуваат обврска за одржување и примена во пракса на соодветна правна рамка која овозможува заштита од акти на насилство од страна на приватни лица.

Судот забележа дека особено „ранливоста на жртвите на семејно насилство и потребата за активно вклучување на државата во нивната заштита е нагласена во голем број меѓународни инструменти“.

Жалителот побара помош во врска со агресивното однесување на нејзиниот сопруг и Судот забележа дека полицијата и обвинителството презеле некои мерки - тие издале полициско предупредување против сопругот и се обиделе да им помогнат на страните да постигнат договор. Судот не прифати дека Конвенцијата бара кривично гонење со помош на државата (за разлика од приватното гонење на жртвата) во сите случаи на семејно насилство.

Меѓутоа, за фактите беа повикани „одредени административни и полициски мерки“, вклучително и оние споменати во Препораката Рес (2002) 5 на Комитетот на министри на Советот на Европа. Бугарскиот закон беше несоодветен бидејќи не предвидуваše конкретни административни и полициски мерки и мерките преземени од полицијата и органите на прогон врз основа на нивните општи овластувања не беа ефективни.

¹⁸³ Забрана за тортура, право на почитување на приватниот и семејниот живот, право на ефективен лек, забрана за дискриминација на Конвенцијата на ЕУ за ХР

Неуспехот на властите да воведат санкции или на друг начин да ја спроведат обврската на сопругот да се воздржи од незаконски дејствија, претставуваше одбивање да им се обезбеди итна помош на апликантите. Исто така, ставот на државата дека ситуацијата е „приватна работа“ е кршење на позитивните обврски на државата согласно член 8.

Бранко Томашиќ и други против Хрватска (2009) - апликација бр. 46598/06¹⁸⁴ (право на живот).

Факти: Пријавата е поднесена од родители, двајца брат и сестра на убиената М.Т. и нејзината едногодишна убиена ќерка. Во текот на 2004 година, М.Т. стапила во врска со извесен М.М. и тие почнаа да живеат заедно со жалителите во нивниот дом. Една година подоцна, тие добија дете, В.Т. Набргу потоа М.М. имал серија спорови со членовите на домаќинството и често изразувајќи вербални закани против М.Т., што резултирало со негово напуштање на куќата во јули 2005 година. Оттогаш, многу пати, тој се закануваше дека ќе ја убие неа и нивната ќерка, и тие заканите се повторуваа пред државните службеници (Центар за социјална заштита и полиција), поточно дека „имал бомба и ќе ја фрли врз поранешната сопруга и детето“. М.Т. поднесе кривична пријава против него бидејќи тој доаѓаше во куќата на нејзините родители, каде што таа исто така живееше со нејзината ќерка, а исто така честопати телефонираше и и праќаше СМС пораки преку мобилен телефон, повторувајќи ги истите закани.

За време на покренувањето на кривичната постапка против него, доби психијатриско мислење и се наведува дека тој е лице кое страда од длабоко нарушување на личноста, кое му наложува на обвинетиот задолжително психијатриско лекување.

Тој беше осуден на пет месеци затвор и беше одредена мерка на безбедност принудно психијатриско лекување за време на неговиот затвор и потоа по потреба. Откако излегол од затвор, ги застрелал поранешната сопруга и ќерка, а потоа и самиот себе. Медицинскиот запис на затворот М.М., поднесен од Владата, нема никакви записи за психијатриски или психотерапевтски третман. Жалителите поднесоа жалба според член 2 од Конвенцијата. Прво, тие се пожалија дека државата не ги исполнила своите позитивни обврски за спречување на смртта на М.Т. и В.Т. и, второ, дека државата не спроведе

¹⁸⁴Извор:

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Branko%20Tomasic%20v.%20Croatia%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-90625%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Branko%20Tomasic%20v.%20Croatia%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-90625%22]})

темелна истрага за можната одговорност на нејзините службеници за смртта на М.Т. и В.Т.

Одлука: Судот едногласно смета дека има повреда на член 2 од Конвенцијата во нејзиниот суштински аспект, поради недостаток на соодветни чекори за спречување на смртта на М.Т. и В.Т.

Судот ја повтори примарната должност на државата да го обезбеди правото на живот со воведување на ефективни одредби за кривично право за да се спречи извршување на кривични дела против лицето, поткрепени со механизми за спроведување на законот за превенција, сузбивање и казнување на прекршување на таквите одредби. Државните власти, исто така, имаат позитивна обврска да преземат превентивни оперативни мерки за заштита на поединец чиј живот е загрозен.

Позитивната обврска произлегува таму каде што властите знаеле или требало да знаат во времето на постоење на реален и непосреден ризик по животот на идентификуваната индивидуа од кривични дела на трета страна и дека тие не презеле мерки во рамките на опсегот на нивните овластувања, за кои, разумно проценето, можеше да се очекува да го избегнат тој ризик.

Европскиот суд ги посочи начините на кои хрватските власти не преземаа соодветни мерки во околностите на случајот: иако сопругот изјави дека има бомба, за време на првичната кривична постапка против него; иако беше направен психијатриски извештај за целите на кривичната постапка во која се нагласи потребата од континуирано психијатриско лекување, психијатрискиот третман што беше нарачан беше премногу краток и Владата не покажа дека е реално и правилно спроведена; неуспехот да се обезбеди соодветен психијатриски третман додека бил во затвор значело дека неговата состојба не била проценета непосредно пред ослободувањето за да се утврди ризикот за неговата сопруга и ќерка.

Европскиот суд смета дека ова е последно особено фрапантно бидејќи локалните судови сериозно ги сфатија неговите закани, а во психијатрискиот извештај беше наведено дека постои голема веројатност тој да ги повтори истите или слични престапи.

Европскиот суд ја повтори процедуралната обврска согласно член 2 за ефективна службена истрага кога лица се убиени (без разлика дали се работи за државни службеници или приватни лица).

Целта на овој вид истраги е да се обезбеди ефикасно спроведување на домашните закони кои го штитат правото на живот. Ова бара преземање разумни чекори за да се обезбедат докази за инцидентот. Секој недостаток во истрагата што ја поткопува неговата способност да ја утврди причината за смртта или да го идентификува лицето или лицата одговорни, ќе доведе до ризик од кршење на овие стандарди.

3.2. Европската унија и заштитата на жените од родово засновано насилство

Специфична транснационална организација работи на принципот на правото на заедницата, така што нејзините правни принципи имаат директно влијание врз националните судови, бидејќи правото на Заедницата е над националното право на земјите -членки на Европската унија (ЕУ). Главните извори на правото на Заедницата се договорите и директивите, а механизмот за нивно спроведување е Европската комисија.

Сите земји -членки на ЕУ ги усвоија главните инструменти за човекови права што ги обврзуваат да се борат против насилството врз жените како форма на кршење на човековите права и посебна форма на родово базирано насилство поврзана со дискриминација врз жените. Ова ја вклучува обврската на земјите -членки да стават крај на неказнивоста и забраната за секое насилство, да преземат мерки за да го спречат и да обезбедат соодветна заштита на оние што го преживеале насилството и да им обезбедат надомест. ЕУ поддржува зголемена заштита на жените преку таканаречениот „мек закон“ (препораки, итн.), Обезбедувајќи ги принципите што треба да владеат, преку размена на добри практики и преку градење капацитети.

ЕУ ги спроведува следните активности насочени кон спречување и борба против насилството врз жените:

- ги штити жените и децата од родово насилство преку законодавство и практични мерки преку обезбедување на правата на жртвите (Третман со почит и признавање како жртви, заштита од заплашување, одмазда и понатамошна виктимизација за време на кривични истраги; поддршка, пристап до правда и соодветен пристап до компензација)¹⁸⁵
- ги забавува кампањите за подигнување на јавната свест за ова прашање што го спроведуваат националните влади, поддржува транснационални проекти што ги водат невладини организации за борба против насилството врз жените, децата и младите¹⁸⁶
- капацитети за наоѓање заеднички решенија меѓу земјите од ЕУ преку организирање размена на добри практики¹⁸⁷

¹⁸⁵ Видете повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/criminal/victims/index_en.htm.

¹⁸⁶ Комисијата дава директен финансиски придонес во форма на грантови за проекти или организации кои помагаат во спроведувањето на програмите или политиките на ЕУ. Видете повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/grants1/open-calls/index-pp_en.htm.

¹⁸⁷ Програма за заемно учење, видете повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/other-institutions/good-practices/index_en.htm.

- работи на елиминирање на женското генитално осакатување¹⁸⁸
- развива знаење за феноменот на родово базирано насилство
- собира податоци за родово базирано насилство¹⁸⁹

3.2.1. Договорите и директивите на Европската унија

Темата за насилство врз жените го направи своето прво значајно појавување на агендата на ЕУ во средината на 90-тите години, кога усвојувањето на Договорот од Мастрихт¹⁹⁰ и Договорот од Амстердам¹⁹¹ ги зајакнаа институциите на ЕУ и ставија поголем акцент на основните права. На пример, почитувањето на родовата еднаквост е вклучено во она што денес е член 2 од Договорот за Европската унија (ДЕУ). Ова создаде нов политички простор за прашања како што е насилството врз жените.

Лисабонскиот договор¹⁹², кој стапи на сила во декември 2009 година, ја прошири надлежноста на ЕУ за усогласување на кривичното право. Овој договор дава простор на ЕУ да воведат заеднички одредби во областа на кривичното право со цел негово усогласување. Исто така, Договорот за функционирање на Европската унија (ТФЕУ)¹⁹³, како многу важен правен документ, во поглавјата 4 и 5 дава можности за развој на правни инструменти за борба против насилството врз жените. Понатаму, Декларацијата бр. 19 на членот 8 од ТФЕУ, земјите -членки се обврзаа да обезбедат дека, со цел да се намали нееднаквоста меѓу мажите и жените, Унијата ќе има за цел да се бори против сите видови на семејно насилство и ќе ги преземе неопходните дејствија за да ги спречи и гони овие дејствија, истовремено обезбедувајќи заштита на жртвите.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Видете повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-violence/eliminating-female-genital-mutilation/index_en.htm.

¹⁸⁹ Видете повеќе на: <http://fra.europa.eu/en>.

¹⁹⁰ Договор од Мастрихт: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0026>.

¹⁹¹ Договорот од Амстердам: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html. 62 Лисабонски договор: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>.

¹⁹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

¹⁹³ Договор за функционирање на Европската унија: http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/1342/html/index_en.html.

¹⁹⁴ Види повеќе: https://en.wikisource.org/wiki/Consolidated_protocols,_annexes_and_declarations_attached_to_the_treaties_of_the_European_Union/Declarations#19._Declaration_on_Article_8_of_the_Treaty_on_the_Functioning_of_the_European_Union.

Покрај тоа, Повелбата за основните права на ЕУ, објавена во 2000 година, од 2009 година е правно обврзувачка за институциите на ЕУ и националните влади (при спроведување на правото на ЕУ). Повелбата, меѓу другото, содржи конкретни одредби насочени кон заштита и одржување на правото на физички и ментален интегритет, недискриминација врз основа на пол и трговија со луѓе.¹⁹⁵

ЕУ донесе голем број релевантни директиви кои законски ги обврзуваат земјите - членки да преземат одредени дејствија како одговор на насилството врз жените и да играат важна улога во обликувањето на дефинициите за различните типови жени и нејзиното спречување.

Директивата 2011/36/ ЕУ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на нејзините жртви - еден од важните правни инструменти во областа на насилството врз жените е Директивата 2011/36/ ЕУ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на нејзините жртви¹⁹⁶. Оваа Директива е насочена конкретно на насилство врз жени во врска со трговија со луѓе.

Директивата 2004/81/ЕЗ за дозвола за престој - во иста смисла, Директивата 2004/81/ЕЗ за дозвола за престој¹⁹⁷ издадена на државјани од трети земји кои се жртви на трговија со луѓе посебно нуди поддршка и привремен легален престој и заштита.

Директивата 2012/29/ЕУ (Директива на жртвите) - поопшт правен инструмент е Директивата 2012/29/ЕУ (Директива на жртвите)¹⁹⁸ за заеднички минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите што ги обврзува земјите -членки да ја поддржат жртвата и/или членовите на нивните семејства. Земјите -членки, исто така, мора да обезбедат обука за службениците кои се занимаваат со жртви со цел да се осигураат дека тие се способни да ги задоволат специфичните потреби на жртвата. Посебна заштита им се дава на жените кои станале жртви на насилство врз жените.

¹⁹⁵ Повелба за основните права на ЕУ130: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId =FTU_1.1.6.html.

¹⁹⁶ Директива 2011/36/ЕУ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на нејзините жртви: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>.

¹⁹⁷ Директива 2004/81/ЕЗ за дозвола за престој: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33187>.

¹⁹⁸ Директива на жртвите: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>.

Директивата 2011/99/ЕУ за Европскиот налог за заштита - Директивата 2011/99/ЕУ за Европскиот налог за заштита (ЕПО)¹⁹⁹ исто така обезбедува заштита за жртвите на насилство врз жени. Европски налог за заштита значи одлука, донесена од судски или еквивалентен орган на земја -членка во врска со мерката за заштита, врз основа на која судскиот или еквивалентниот орган на друга земја -членка презема соодветни мерки или мерки според сопствената национална закон со цел продолжување на заштитата на заштитеното лице. Бидејќи оваа Директива ги опфаќа сите жртви на криминал, нејзиниот опсег го надминува сексуалното и родово базирано насилство. Во прилог на оваа директива, постои Регулатива (ЕУ) бр. 606/2013 за взаемно признавање на мерките за заштита во граѓански работи.²⁰⁰ Заштитата може да се даде во случаи кога постои закана за физичкиот, психолошкиот или сексуалниот интегритет на една личност, а родовото насилство и насилство во блиски односи како физичко и сексуално насилство, малтретирање и следење се наведени како примери за мерки за заштита.

Директива 2006/54/ЕЗ за имплементација на принципот на еднакви можности и еднаков третман на мажите и жените во прашањата за вработување и занимање и Директива 2004/113/ЕЗ за спроведување на принципот на еднаков третман помеѓу мажите и жените во пристапот до стоките и услугите и услугите - Релевантни се уште две директиви на ЕУ за регулирање на прашањето за насилство врз жени: Директива 2006/54/ЕЗ за имплементација на принципот на еднакви можности и еднаков третман на мажите и жените во прашањата за вработување и занимање²⁰¹ и Директива 2004/113/ЕЗ за спроведување на принципот на еднаков третман помеѓу мажите и жените во пристапот до стоките и услугите и услугите.²⁰² И двете даваат дефиниција за и осудуваат вознемирување и сексуално вознемирување.

¹⁹⁹ Директива 2011/99/ЕУ за Европскиот налог за заштита-ЕПО:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32011L0099>

²⁰⁰ Регулатива (ЕУ) бр. 606/2013 за меѓусебно признавање на мерките за заштита во граѓански работи: <http://eur-lex.europa.eu/право-содржина/HR/TXT/?uri=CELEX:32013R0606>.

²⁰¹ Директива 2006/54/ЕЗ: <https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/council-directive-2006-54-ec>.

²⁰² Директива 2004/113/ЕЗ: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32004L0113>.

Директивата 2010/41/ЕУ за примена на принципот на еднаков третман помеѓу мажите и жените ангажирани во активност во само-вработена работа - Конечно, треба да се спомене Директивата 2010/41/ЕУ за примена на принципот на еднаков третман помеѓу мажите и жените ангажирани во активност во само-вработена работа²⁰³, бидејќи, како и претходните две Директиви, тие им овозможуваат на жените да имаат посилен економски позиција што ќе ги направи помалку зависни од насилни врски, што е особено корисно во случаи на насилство врз жени.

²⁰³ Директива 2010/41/ЕУ:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0041&from=MK>.

3.2.2. Органите и телата на Европската унија

Европскиот парламент

Европскиот парламент е голема поддршка за борба против родово базирано насилство. Осудува трговија со жени и генитално осакатување и донесе неколку резолуции за родово базирано насилство воопшто. Европскиот парламент смета дека собирањето споредливи статистички податоци и размената на добри практики меѓу земјите -членки е од големо значење. Парламентот, исто така, ги повика земјите -членки да ја потпишат и ратификуваат Истанбулската конвенција на Советот на Европа. Преку работата на својот Комитет за правата на жените и родовата еднаквост, активно придонесува за спречување на насилство врз жените. Првата резолуција за насилство врз жените беше усвоена во 1989 година, во која Собранието побара од Советот и Комисијата да преземат акција, но и да го истражат насилството врз жените и во јавната и во приватната сфера.

Резолуцијата за елиминирање на насилството врз жените²⁰⁴ од 26 ноември 2009 година ја повика Комисијата да предложи Директива за акција за спречување и борба против сите форми на насилство врз жените. Парламентот ги повика земјите -членки:

- да собира статистика за случаи на насилство врз жени,
- да се подигне повеќе свест за насилството врз жените,
- финансиски да ги поддржува организациите што ги поддржуваат жртвите и
- да признае во националното кривично право сексуално насилство и силување во брак или партнерство како кривично дело.

Во Резолуцијата од 5 април 2011 година за приоритетите и прегледот на новата политичка рамка на ЕУ за борба против насилството врз жените²⁰⁵, Парламентот

²⁰⁴Резолуција за елиминирање на насилството врз жените:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2009-0098+0+DOC+XML+V0//МК>.

²⁰⁵ Резолуција од 5 април 2011 година за приоритети и преглед на нова политичка рамка на ЕУ за борба против насилството врз жените: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/european-parliament-resolution-5-april-2011-priorities-and-outlinenew-eu-policy-framework_en.

предложи да се создаде нов и сеопфатен политички пристап кон родово базирано насилство. Собранието изјави дека проституцијата е форма на родово насилство.²⁰⁶

Во резолуцијата од 6 февруари 2013 година за 57-та сесија за ЦСР на Обединетите нации: Елиминирање и спречување на сите форми на насилство врз жени и девојки, Парламентот повторно изрази желба Комисијата да предложи стратегија против насилство врз жените и да предложи директива која содржи минимални стандарди за спречување на насилство врз жени. Покрај тоа, Парламентот ги повика земјите -членки да ја потпишат и ратификуваат Конвенцијата на СЕ во Истанбул.

Комисијата за правата на жените и родовата еднаквост²⁰⁷ усвои извештај со препораки до Комисијата за насилство врз жените во јануари 2014 година, а потоа во јуни 2015 година, а потоа во јуни 2015 година, новоизбраниот парламент ги повтори мерките на оваа резолуција барајќи од Комисијата да даде предлог за Стратегија и Акционен план за борба против насилството врз жените. Исто така, Парламентот ја повика Комисијата да започне кампања за нулта толеранција за подигање на јавната свест за насилството врз жените²⁰⁸.

²⁰⁶ Резолуцијата ја повика Комисијата да собира годишни податоци и да ги продолжи своите напори за борба против насилството врз жените преку програми на ЕУ, како поранешната програма Дафне.

²⁰⁷ Некои од акциите што треба да ги преземе Комисијата: воспоставување мерки за промовирање и поддршка на акциите во земјите -членки во областа на насилството врз жените, до крајот на 2014 година; да го ревидира својот предлог за Регулатива за европска статистика со цел да се вклучи насилството врз жените; промовирање на понатамошна ратификација на Истанбулската конвенција; да се воспостави „Година на ЕУ за ставање крај на насилството врз жените“.

²⁰⁸ Донесени и нови документи – 1. Мислење на Европскиот економски и социјален комитет за предлогот за директива на Европскиот парламент и на Советот за борба против насилството врз жените и домашното

Насилство <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022AE1395&qid=1680612514516&from=EN>

2. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА ПЕРСОНАЛЕН- ИЗВРШНО РЕЗИМЕ НА ИЗВЕШТАЈОТ ОД ОЦЕНКА НА ВЛИЈАНИЕТО. Во прилог на документот ПРЕДЛОГ ЗА ДИРЕКТИВА НА ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И НА СОВЕТОТ за борба против насилството врз жените и семејното насилство <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022SC0063&from=EN>

3. Пристапување на ЕУ кон Истанбулската конвенција за спречување и борба против насилството против Жените Резолуција на Европскиот парламент од 24 ноември 2016 година за пристапување на ЕУ кон Истанбулската конвенција на спречување и борба против насилството врз жените <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0451&qid=1680612514516&from=EN> И други.

Европскиот совет

Во 2009 година, Европскиот совет²⁰⁹ ја усвои Стокхолмската програма за периодот 2010-2014 година. Овој 5-годишен стратешки план²¹⁰, меѓу другото, се однесуваше и на потребата да се заштитат жртвите на родово базирано насилство (посебна заштита треба да им се даде на ранливите групи како што се жените и децата жртви на насилство. Исто така, важна е превенцијата и борбата против трговијата со луѓе).

Во 2015 година е усвоена Стратешки ангажман за родова еднаквост 2016-2019²¹¹, која во својата работна програма, Комисијата ја потврди својата посветеност да продолжи со својата работа за промовирање на еднаквоста меѓу мажите и жените. Ова значи задржување на фокусот на политиката за родова еднаквост на петте постоечки тематски приоритетни области:

- зголемување на учеството на жените на пазарот на труд и еднаква економска независност на жените и мажите;
- намалување на родовите разлики во платите, приходите и пензиите и на тој начин борба против сиромаштијата кај жените;
- промовирање на еднаквост меѓу жените и мажите во одлучувањето;
- борба против родовото насилство и заштита и поддршка на жртвите; и
- промовирање на родовата еднаквост и правата на жените ширум светот.

Во 2020 година, Европската комисија ја усвои стратегијата за родова еднаквост за периодот 2020-2025 година²¹². Стратегијата предвидува амбициозен сет на мерки за ставање крај на насилството врз жените и семејното насилство. Со оваа стратегија ЕУ ја потврди својата посветеност на:

- спречување и борба против родово засновано насилство,
- поддршка и заштита на жртвите
- да ги повикаат сторителите на одговорност

²⁰⁹ Средба на шефови на држави или влади на земјите -членки на Европската унија, заедно со претседателот на Европскиот совет и претседателот на Европската комисија и високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика.

²¹⁰ Поставени се приоритетите на Европската унија во областа на правдата, слободата и безбедноста. Видете повеќе на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/MK/TXT/?uri=uriserv:jl0034>.

²¹¹ https://commission.europa.eu/system/files/2017-06/strategic_engagement_en.pdf

²¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>

Советот на Европската Унија

Советот на Европската унија или Советот на министри на Европската унија, како главно тело за донесување одлуки во Европската унија, усвои неколку важни документи во оваа област.

Во 2008 година, Советот ги усвои упатствата на ЕУ за насилство врз жени и девојки и борба против сите форми на дискриминација кон нив.²¹³ Упатствата на ЕУ се креираат од две причини: ЕУ е посветена на долгорочни активности за правата на жените, фокусирајќи се на борбата против насилството врз жените и девојчињата, а втората причина е дека насоките утврдуваат цели за поттикнување акција и посветеност од земјите на ЕУ и остатокот од светот.

Упатствата имаат 3 цели:

- да спречи насилство;
 - да ги заштити и поддржи жртвите;
 - да ги гони оние што вршат такво насилство.
- За да се постигнат овие цели, со соработката на земјите од ЕУ, насоките бараат:
- промовирање еднаквост и борба против дискриминацијата врз жените, признавајќи дека пречките за социоекономските и политичките права ја зголемуваат изложеноста на жените на насилство;
 - фокусирање на законодавството и јавните политики кои ги дискриминираат жените и девојчињата, борбата против дискриминацијата во приватниот живот и родовите стереотипи;
 - да го подобри собирањето податоци и да најде подобри начини за препознавање на знаците на насилство врз жените;
 - дизајнирање стратегии за соработка кои навистина функционираат, вклучително и секој поединец и сектор во општеството, вклучувајќи ги и политичарите и медиумите;
 - оспорување на неказнивоста на оние што вршат насилство и осигурајте се дека ќе одговараат;

²¹³ упатства на ЕУ за насилство врз жени и девојки и борба против сите форми на дискриминација врз нив: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16173cor.en08.pdf>.

- да се осигура дека актите на насилство се истражуваат брзо и сериозно, и дека системот за кривично право функционира на начин што ги охрабрува жените да дадат докази;
- да се подобри обуката за спроведување на законот, правната помош, заштитата на жртвите и сведоците и да се создадат услови кога жртвите повеќе не се економски зависни од оние што вршат насилство.

Во март 2010 година, Советот ги усвои првите заклучоци на Советот за искоренување на насилството врз жените²¹⁴ и ги повика земјите -членки да развијат стратегии против насилството и да потрошат доволно средства за спречување и борба против насилството, вклучително и кампањи за подигање на свеста.

Во декември 2012 година, Советот усвои Заклучоци за насилство врз жени и обезбедување услуги за поддршка на жртвите од семејно насилство²¹⁵, каде што повторно се бара од Комисијата да предложи Стратегија на ЕУ против насилство врз жени и побара од Собранието и Комисијата да придонесат за потпишување и ратификација на Истанбулската конвенција.

Во јуни 2014 година беа усвоени Заклучоците на Советот за спречување и борба против сите форми на насилство врз жени и девојки, вклучително и осакатување на женските гениталии.²¹⁶ Меѓу неколкуте предложени акции, вклучена е нова форма на насилство, како што е сајбер -малтретирање. Покрај тоа, Советот ја повика Комисијата да објави прирачник со сите активности на ЕУ кои се обидуваат да се борат против насилството врз жените и девојчињата.

²¹⁴Заклучоци на Советот за искоренување на насилството врз жените: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/113226.pdf.

²¹⁵ Заклучоци за насилство врз жени и обезбедување услуги за поддршка на жртвите од семејно насилство: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/134081.pdf.

²¹⁶ Заклучоци на Советот за спречување и борба против сите форми на насилство врз жените и девојчињата, вклучително и жените и генитално осакатување: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/jha_violence_girls_council_conclusions_2014_en.pdf.

Европската комисија

Европската комисија, како извршно тело на ЕУ, беше доста активна во областа на прекршување и насилство против жените. Родово заснованото насилство и неговата превенција се опфатени со две стратегии: Патоказ за еднаквост меѓу жените и мажите 2006-2010 година²¹⁷ и Стратегија за еднаквост меѓу жените и мажите 2010-2015 година²¹⁸. После тоа, во декември 2015 година, Комисијата објави работен документ за персоналот за стратешкиот ангажман за родова еднаквост 2016-2019 година²¹⁹. Овој документ ја замени претходно наведената стратегија, и без разлика што овој документ за работа на персоналот нема ист правен статус како стратегијата, тој предлага голем број клучни акции за борба против родово базирано насилство и обезбедување поддршка за жртвите.

16 јуни 2016 година се донесени Заклучоци на Советот за родова еднаквост. Почитувањето на човековите права и почитувањето на еднаквоста меѓу жените и мажите се основни вредности за Унијата, како што е наведено во Договорот за Европската унија и во Повелбата за основните права на Европската унија каде што важно е да се промовираат заедничките вредности како што се почитувањето на човековите права и еднаквоста меѓу жените и мажите и заедничкото разбирање дека човековите права се универзални и важат за сите, без оглед на, меѓу другото, полот. Еднаквоста меѓу жените и мажите е фундаментален принцип на Европската унија содржан во Договорите и е една од целите и задачите на Унијата, а вклучувањето на принципот на еднаквост меѓу жените и мажите во сите нејзини активности претставува специфична мисија за Унијата.²²⁰

23 Мај 2018 е објавено во веб страната на Европската комисија истражување на ниво на ЕУ за Насилство врз жените²²¹ каде жените беа прашани за нивните искуства на физичко, сексуално и психичко насилство, виктимизација во детството, сексуално вознемирување и следење, вклучително и нови медиуми за злоупотреба како што е

²¹⁷ Патоказ за еднаквост помеѓу жените и мажите 2006-2010 година: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:c10404>.

²¹⁸ Стратегија за еднаквост помеѓу жените и мажите 2010-2015 година: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/strategy_equality_women_men_en.pdf.

²¹⁹ Работен документ за персоналот за стратешки ангажман за родова еднаквост 2016-2019 година: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/documents/151203_strategic_engagement_en.pdf.

²²⁰ Заклучоци на Европскиот совет (25/26 јуни 2015) (EUCO 22/15)

²²¹ <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/violence-against-women-an-eu-wide-survey/>

интернетот. Конечниот извештај укажува на широко распространета и постојана злоупотреба на жените низ цела Европа.

Две години подоцна е објавена истражување во време на пандемија 27 ноември 2020 Ковид-19 бран на насилство врз жените.²²²

Европскиот институт за родова еднаквост (EIGE) ги објави резултатите од две нови студии за насилството врз жените за време на пандемијата COVID-19. Една студија ги проценува мерките што секоја земја од ЕУ ги презеде за да ги заштити жените од насилство од интимни партнери за време на пандемијата „ Насилство врз жените и СОВИД-19: Како да се справиме со две пандемии одеднаш?“²²³ „ , додека другата покажува како владите можат да ја засилат улогата на луѓето кои се сведоци на насилство,, Насилство од интимен партнер и интервенција на сведоци: кои се одлучувачките фактори?“²²⁴

На 8 март 2022 година, Европската комисија предложи нова директива за борба против насилството врз жените и семејното насилство.²²⁵ Овој предлог има за цел ефикасна борба против насилството врз жените и семејното насилство низ ЕУ. Тоа го прави со предлагање мерки во следните области: криминализација и санкции за релевантни прекршоци; заштита на жртвите и пристап до правда; поддршка на жртвите; превенција; координација и соработка.

Новите правила ќе криминализираат низа прекршоци, вклучително и осакатување на женските гениталии и сајбер насилство. Директивата исто така ќе обезбеди жртвите да имаат:

- пристап до правдата
- правото на барање надомест
- пристап до бесплатни линии за помош и кризни центри за силување

Родовото насилство претежно ги погодува жените, што доведува до намалено ментално и физичко здравје, квалитет на живот и губење на економскиот аутпут.

²²² <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/covid-19-wave-of-violence-against-women/>

²²³ <https://eurogender.eige.europa.eu/events/violence-against-women-and-covid-19-how-do-we-tackle-two-pandemics-once#resources>

²²⁴ <https://eige.europa.eu/publications/intimate-partner-violence-and-witness-intervention-what-are-deciding-factors>

²²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>

Видови на родово базирано насилство:

- Физичко,
- Социо-економско,
- Вознемирување и сексуално вознемирување,
- Вербално насилство и говор на омраза,
- Психолошко,
- Осакатување на женски гениталии и детски бракови,
- Трговија со луѓе,
- Семејно насилство или насилство во интимни односи,
- Сексуално насилство.

Насилството врз жените е родово засновано насилство насочено врз жена затоа што таа е жена или што несразмерно ги погодува жените. Ги вклучува сите акти на родово засновано насилство кои резултираат или најверојатно ќе резултираат со физичка, сексуална, психолошка или економска штета или страдање, вклучително и закани за такви дела. Тој опфаќа прекршоци како што се сексуално насилство, вклучувајќи силување, осакатување на женски генитални органи, принуден брак, принудни абортуси или стерилизација, трговија со луѓе за целите на сексуална експлоатација, следење, сексуално вознемирување, фемицид, говор на омраза и злосторства врз основа на секс и разни форми на онлајн насилство („сајбер насилство“), вклучително и споделување или манипулација без согласност со интимен материјал, сајбер следење и сајбер вознемирување. Ваквото насилство е вкоренето во родовата нееднаквост што е манифестација на структурна дискриминација врз жените.

Семејното насилство е форма на насилство врз жените бидејќи несразмерно ги погодува жените. Се јавува во семејството или во домашната единица, без оглед на биолошките или правните семејни врски, било помеѓу интимните партнери или меѓу другите членови на семејството, вклучително и помеѓу родителите и децата.

Жените се несразмерно претставени како жртви на двете форми на насилство поради основните модели на принуда, моќ и/или контрола. Сепак, секој може да биде потенцијална жртва на такво насилство, без разлика на неговиот пол или род.

Во случај на семејно насилство, особено, тоа може да влијае на секое лице, вклучувајќи мажи, помлади или постари лица, деца и ЛГБТИК²²⁶ лица. Насилството врз жените и семејното насилство се прашања од кривичното право, кршење на човековите права и форми на дискриминација. Борбата против нив е дел од акцијата на Европската комисија за заштита на суштинските вредности на ЕУ и за обезбедување на почитување на Повелбата на ЕУ за основните права.²²⁷

Насилството врз жените и семејното насилство се распространети низ цела ЕУ и се проценува дека влијае на 1 од 3 жени во ЕУ. Гледајќи ги поконкретните видови насилство, во 2014 година, 1 од 10 жени пријавиле дека биле жртви на сексуално насилство и 1 од 20 била силувана. Повеќе од 1 од 5 жени претрпеле семејно насилство²²⁸. Сајбер насилството е исто толку застапено: во 2020 година, се проценува дека 1 од 2 млади жени доживеале сајбер насилство засновано на пол²²⁹.

Жените генерално почесто доживуваат сајбер насилство врз основа на нивниот пол или пол, особено сексуални форми на сајбер насилство. Жените се систематски цел на интернет од насилни десничарски екстремистички групи и терористички групи кои имаат намера да шират омраза против нив. Таканареченото движење „incel“ (неволен целибат), на пример, поттикнува на насилство врз жените на интернет и го промовира таквото насилство како херојски чинови.

Сајбер насилството особено влијае на жените активни во јавниот живот, како што се политичарите, новинарите и бранителите на човековите права. Ова може да има ефект на замолчување на жените, попречување на нивното општествено учество и поткопување на принципот на демократија како што е содржано во Договорот за Европската унија.²³⁰

²²⁶ Лезбејка, хомосексуалец, бисексуалец, транс, небинарен, интерсексуален, квир.

²²⁷ Насилството врз жените и семејното насилство може да влијае на многу основни права содржани во Повелбата за основните права на Европската унија. Овие права го вклучуваат правото на човечко достоинство (член 1), право на живот (член 2), забрана на тортура и нечовечко или понижувачко постапување (член 4), право на слобода од дискриминација, вклучително и врз основа на пол (член 21) и правото на пристап до правдата (член 47).

²²⁸ Агенција за фундаментални права на Европската унија (FRA), Насилство врз жените: истражување на ниво на ЕУ. Извештај за главни резултати, 2014 година; Истражувањето на ФРА за насилството врз жените се заснова на интервјуа лице в лице со 42.000 жени ширум ЕУ. Истражувањето го претставува најсеопфатното истражување во светот за искуствата на насилството на жените.

²²⁹ Служба за истражување на Европскиот парламент (ЕПРС), Борба против родово засновано насилство: Сајбернасилство, Европска проценка на додадена вредност, 2021 година.

²³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>

Во 2010 година, Европската комисија усвои Женска повелба²³¹ со цел да ги зајакне обврските на Комисијата за родова еднаквост. Во оваа повелба е наведено дека родовото насилство е кршење на основните права.

Покрај документите за родово базирано насилство, Комисијата презеде и активности во врска со специфични видови насилство, како што се осакатување на женски гениталии и трговија со луѓе. Ја усвои Стратегијата на ЕУ за искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016²³² година. Дефинира 5 приоритети: идентификација, заштита и помош за жртвите на трговија со луѓе; зајакнување на превенцијата од трговија со луѓе; подобрување на гонењето на трговците со луѓе; да се подобри координацијата и соработката меѓу клучните актери и кохерентноста на политиката, и да се зголеми знаењето и ефективниот одговор на новите прашања поврзани со сите форми на трговија со луѓе.

Прашањето за насилство врз жените, исто така, е вклучено во надворешните политики на Комисијата: донесена е нова рамка за родова еднаквост и зајакнување на жената-Преоформување животи на девојки и жени преку надворешни односи на ЕУ 2016-2020²³³. Овој документ е многу важен во однос на кршењето на човековите права во третите земји, како што се бракови со деца и сексуално насилство. Комисијата, исто така, изразува дека посебно внимание треба да им се посвети на жените бегалци кои станале жртви на родово базирано насилство.

²³¹ Повелба за жени: <http://www.scwo.org.sg/resources/womens-charter/>.

²³² Видете повеќе на:

https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/eu_strategy_tow_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf.

²³³ Трансформирање на животот на девојчињата и жените преку надворешни односи на ЕУ 2016-2020: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/staff-working-document-gender-2016-2020-20150922_en.pdf.

Агенцијата за основни права на ЕУ

Во март 2014 година, Агенцијата за фундаментални права на ЕУ (ФРА) ²³⁴ презентираше анкета „Насилство врз жените: анкета ширум ЕУ“²³⁵ врз основа на 42.000 интервјуа со жени за искуствата од родово насилство врз сите 28 членки на ЕУ. ²³⁶

Податоците покажуваат дека насилството врз жените е распространето во ЕУ:

- една од три жени доживеала физичко или сексуално насилство од петнаесетгодишна возраст,
- една од 20 жени (5%) била жртва на силување од петнаесетгодишна возраст,
- повеќе од 70% од професионалните жени доживеале сексуално вознемирување на работното место,
- две од пет жени доживеале психичко насилство од страна на партнерот,
- една од три жени доживеала физичко или сексуално насилство од возрастено лице во детството,
- една од десет жени доживеала сексуално вознемирување или следење преку нови технологии.

ФРА (FRA), исто така, забележува дека многу случаи остануваат непознати, и дека интернетот, исто така, стана вообичаена користена алатка за сајбер вознемирување, сајбер следење и сајбер малтретирање ²³⁷. Врз основа на извештајот, FRA даде бројни препораки, меѓу кои се и другите: имплементација на Директивата на жртвите, ратификација на Истанбулската конвенција и ЕУ треба да се обиде да ја потпише и ратификува Истанбулската конвенција, која пак ја потпиша истата во 2017 година.

²³⁴ Во 2007 година, Европската унија ја формираше Агенцијата на ЕУ за основни права (ФРА) со специфична задача да обезбеди независна помош и експертиза заснована на докази за основните права. FRA е една од специјализираните агенции на ЕУ кои се финансирани од буџетот на ЕУ. Видете повеќе на: <http://fra.europa.eu/en>.

²³⁵ FRA (2014). Насилство врз жени: истражување ширум ЕУ. Видете повеќе на: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-research-main-results-report-report>.

²³⁶ Секоја земја-членка спроведе просечно околу 1 500 интервјуа, а испитаниците беа избрани по случаен избор (жени на возраст од 18-74 години). Интервјуата вклучуваат прашања за виктимизација на физичко, сексуално и психолошко насилство во детството и сексуално вознемирување и следење, вклучително и нови медиуми за злоупотреба како што е интернетот.

²³⁷ Од испитаниците беше побарано да дадат информации за сопственото искуство со различни форми на насилство, за тоа колку често биле жртви на одредени видови насилство, како и за тоа какви последици остави насилството врз нивните животи. Анкетата собра информации за пријавувањето и за неуспехот да се пријави насилство во полиција, но и за тоа како жените ги користат услугите на други служби кои можат да пружат помош на жртвите.

Европскиот институт за родова еднаквост

Европскиот институт за родова еднаквост (ЕИГЕ)²³⁸ има важна задача да следи и да собира информации за бројот на случаи на насилство врз основа на род. ЕИГЕ објави бројни студии за родово базирано насилство. Едно од овие студии²³⁹ е извештајот за прегледот на имплементацијата на Пекиншката платформа за акција во која беа споредени националните политики и законодавство против семејно насилство.

Европскиот институт за родова еднаквост (ЕИГЕ) е центарот за податоци за родова еднаквост на ЕУ. ЕИГЕ ги поддржува создавачите на политики и сите релевантни институции во нивните напори еднаквоста меѓу жените и мажите да стане реалност за сите Европејци преку обезбедување специфична експертиза и споредливи и веродостојни податоци за родовата еднаквост во Европа.

²³⁸ Европскиот институт за родова еднаквост (ЕИГЕ) е независно тело на Европската унија, формирано со цел да ја промовира родовата еднаквост, вклучително и родовата свест во сите политики на ЕУ и националните политики што произлегуваат од неа, и да се бори против дискриминацијата врз основа на пол и да ја подигне свеста за граѓани ЕУ за родова еднаквост. Видете повеќе на: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0114718hrn.pdf>.

²³⁹ Извештај „Извештај за прегледот на имплементацијата на Пекиншката платформа за акција во земјите - членки на ЕУ: Насилство врз жените, поддршка на жртвите“. Видете повеќе на: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/violence-against-women-жртва-поддршка-извештај>.

3.2.3. Програми „Дафне“ и „Програма за права, еднаквост и државјанство 2014-2020“

Акциите за спречување и борба против насилството врз жените беа опфатени само со програмите на ЕУ кон крајот на 1990 -тите со започнувањето на „Иницијативата Дафне“, потоа Програмите за Дафне, како одговор на резолуцијата на ЕП за потребата од воспостави кампања ширум ЕУ за нулта толеранција на насилство врз жените. По почетокот на 2000 година, Европскиот парламент и Советот на ЕУ ја усвоија првата 3-годишна програма за Дафне, но бидејќи програмата беше многу успешна, таа беше обновена двапати, и во 2004 и во 2007 година. Буџетот се зголеми од 20 милиони евра. на речиси 120 милиони за Дафне III. Целта на програмата беше да се поддржат организации од сите земји -членки, земји кандидати, држави од Европската асоцијација за слободна трговија (ЕФТА) и земјите од Западен Балкан да развијат мерки и активности за спречување или борба против сите видови насилство врз жените и деца. Во 2007 година, програмата Дафне III стана дел од Општата програма за основни права и правда, а потоа за периодот 2014-2020 година програмата Дафне е вклучена во Програмата за права, еднаквост и државјанство²⁴⁰.

Главната цел на оваа програма е понатамошно развивање на областа на ЕУ во која еднаквоста и правата на луѓето се промовираат, заштитуваат и применуваат исто. Во нејзиниот центар се финансираат проекти што ќе донесат резултати со дополнителна вредност за Европа, вклучувајќи транснационални проекти, национални проекти и проекти од мал обем²⁴¹. Буџетот предвиден за период од седум години изнесува 439 милиони евра.

Програмата има 9 посебни цели:

- Промовирање недискриминација

²⁴⁰ Види повеќе на: http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm.

²⁴¹ За да ги исполни своите цели, програмата ќе финансира голем број различни проекти: собирање податоци и статистика; студии, истражувања, анализи; активности за обука; меѓусебно учење, соработка, активности за подигање и подигање на свеста; поддршка за главните актери, како што се невладините организации со проекти кои имаат европска додадена вредност во правата, еднаквоста и државјанството. Програмата е отворена за сите организации од ЕУ, и може да биде отворена за организации од земји од земјите на Европската асоцијација за слободна трговија (ЕФТА) и земјите кандидати за членство во ЕУ, потенцијални земји кандидати за пристапување во ЕУ, доколку се исполнети релевантните услови. Профитните организации можат да бидат вклучени само ако соработуваат со непрофитни или јавни организации

- Борба против расизмот, ксенофобијата, хомофобијата и други форми на нетолеранција
- Промовирање на правата на лицата со попреченост
- Промовирање на еднаквост помеѓу жените и мажите и вклучување на родовата аспект во главните политики
- Спречете насилство врз деца, млади луѓе, жени и други групи во ризик
- Промовирање на правата на детето
- Обезбедете највисоко ниво на заштита на податоците
- Промовирање на правата што произлегуваат од државјанството на Унијата
- Спроведување на правата на потрошувачите

Државните членови - Без оглед на заедничките надлежности на ниво на ЕУ, земјите -членки на ЕУ имаат единствена надлежност во борбата против насилството врз жените воопшто, вклучително и семејното насилство. Иако ратификацијата на Истанбулската конвенција може да донесе затворање на празнините во националното законодавство и мерките за имплементација, не сите земји -членки на ЕУ ја ратификуваа Истанбулската конвенција. Ова е причината зошто не сите земји -членки на ЕУ го признаваат сексуалното насилство во бракот како кривично дело. Покрај тоа, земјите -членки користат различни правни дефиниции за различни видови на родово базирано насилство. Исто така, постојат разлики во криминализацијата на различни видови на насилство врз основа на родот (на пример, психолошко насилство, принудни бракови и возрасни и деца, сексуален напад на работното место). Повеќето држави, земјите -членки на ЕУ, имаат национални акциони планови против насилството врз жените, но тие не секогаш содржат неколку видови насилство.

Мерките за заштита исто така се разликуваат, така што во некои земји -членки, полицијата може веднаш да интервенира, додека во други земји -членки, на полицијата и треба одобрување од судот за да дејствува. Во повеќето земји -членки, надлежните органи имаат моќ да издаваат наредби за забрана за итни случаи, доколку некое лице е во ризик од насилство. На пример, во Австрија, на полицајците им е дозволено да дејствуваат на лице место во насилна ситуација и можат да му дадат на лицето двонеделна забрана за враќање во живеалиштето или какви било други обиди да остварат контакт со жртвата.

Покрај тоа, многу земји -членки на ЕУ обезбедуваат специјализирани услуги за жртви на родово насилство, а нејзините вработени, вклучително и полицајци и судии, добиваат обука како да се справат со случаи на насилство врз жени. Исто така, постојат засолништа за жени кои станале жртви на насилство или биле жртви на трговија со луѓе.

4. Сумиран осврт врз меѓународното право за правата на човекот и неговите моментални слабости како и потенцијал за заштита на жените од родово засновано насилство

Прашањето за родово засновано насилство врз жените и обврските на државите според меѓународното право да преземат чекори за да го спречат таквото насилство, да ги казнат сторителите и да обезбедат поддршка за преживеаните се постојани теми за дискусија и акција на меѓународно ниво во последните децении. Низ деценииве прашањето се преобрази од релативно малку дискутирано прашање во редовна тема на меѓународните агенди, а распространетата и разновидна природа на насилството врз жените се повеќе се документира. И покрај многуте законски, политички и други мерки усвоени на меѓународно и национално ниво и постигнатиот напредок, родовото насилство врз жените продолжува да биде широко распространето и присутно во сите региони и земји, во познати и нови форми.²⁴² Не само што се појавија нови форми на насилство, како што се сајбер насилството (вклучувајќи сајбер-протекување, онлајн закани за насилство и одмазднички порно), туку и долгогодишните форми на насилство опстојуваат, а правните и практични неуспеси за справување со насилството се сеприсутни. Многу земји сè уште имаат закони и културни, обичајни или религиозни закони, практики и ставови кои придонесуваат или го легитимираат насилството врз жените. Постојат многу примери на закони што го прават исклучително тешко или ефективно речиси невозможно да се докажуваат кривичните случаи на сексуално насилство (на пример, рестриктивни доказни правила). Неказнивоста за дејствијата на родово засновано насилство врз жените извршени и од државни и од недржавни актери е секојдневие.²⁴³

Како резултат на тоа, имаше повици да се зајакне постојната меѓународна правна и рамка за отчетност што се однесува на родово засновано насилство врз жените, особено преку елаборирање на нова конвенција на Обединетите нации за родово засновано насилство врз жените, но и на други начини. Иако признаваат дека елиминацијата на родово заснованото насилство врз жените ќе биде возможна само преку повеќеслоен

²⁴² Исто така види и преглед на случувањата во последните две децении во Извештајот на специјалниот известувач за насилството врз жените, неговите причини и последици, Рашида Манџу [Извештај SRVAW 2014], Совет за човекови права на ОН, 26-та сесија, ставови 6-42, UN Doc A/HRC/26/38 (2014).

²⁴³ Ибид.

пристап, поборниците на нова конвенција гледаат на меѓународното право и на новата конвенција како важни компоненти на секоја стратегија за стимулирање понатамошна акција на меѓународно и национално ниво за справување со причините и последиците на такво насилство.²⁴⁴

Усвојувањето на голем број регионални конвенции кои експлицитно се занимаваат со насилството врз жените и обврските на државите да се борат против него даде поттик за овие повици. Овие конвенции ја вклучуваат Меѓуамериканската конвенција за спречување, казнување и искоренување на насилството врз жените од 1994 година (Конвенција на Belém do Pará)²⁴⁵, Протоколот кон Африканската повелба за човекови и народни права за правата на жените во Африка 2003 година (Мапуто Протокол)²⁴⁶, и Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство 2011 година (Истанбулска конвенција)²⁴⁷. Повикот за нова конвенција на ОН делумно се заснова на аргументот дека постои „јаз“ на меѓународно ниво и дека усвојувањето на договор сличен на овие регионални договори ќе го елиминира тој јаз.

Прашањето дали нова конвенција на ООН за родово засновано насилство врз жените би била соодветен и ефективен начин за значаен придонес во борбата против родово заснованото насилство врз жените, е важно, а испитувањето на прашањето се уште е релевантно.²⁴⁸ Се разбира, има многу други мерки што треба да се преземат, без разлика дали ќе се донесе таква конвенција или не. Овој дел ги опфаќа тие прашања.

²⁴⁴ Види подолу

²⁴⁵ [OAS : MESECVI : Belém do Pará Convention](#)

²⁴⁶ [PROTOCOL TO THE AFRICAN CHARTER ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS ON THE RIGHTS OF WOMEN IN AFRICA \(The Maputo Protocol of 2003\) | She Stands For Peace \(un.org\)](#)

²⁴⁷ [Home - Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence \(coe.int\)](#)

²⁴⁸ Прашањето беше предмет на значителна дискусија во раните 1990-ти, како одговор на канадскиот предлог да се усвои нова конвенција на оваа тема. Прашањето беше разгледано на состанокот на експертската група одржан во Виена во 1991 година: E/CN.4/1992/4 (1991). Во тоа време се покренаа загриженост слични на оние изразени во врска со последните предлози. Тие особено го вклучија веќе обврзувачкото покривање на обврските на CEDAW во однос на насилството врз жените, потребата да не се поткопува работата на Комитетот на CEDAW во развивањето на толкувањето на Конвенцијата и следењето на нејзината имплементација во однос на насилството врз жените и потребата да се зајакне механизми за имплементација. Овие дискусии беа дел од процесот што доведе до усвојување на Општата препорака 19, Декларацијата за елиминација на насилството врз жените (DEVAW), Факултативниот протокол на Конвенцијата CEDAW и воспоставувањето на мандатот на специјалниот известувач за насилство врз жените.

Тој прво дава преглед на улогата што меѓународното право и практика ја одиграле во унапредувањето на овие напори, и потоа особено ја пренесува дискусијата со главните ставови по прашањето за тоа дали е пожелна нова конвенција и кои други мерки би можеле да се донесат независно од или во врска со елаборацијата на нов инструмент. Во оваа смисла расправата подолу влече од или се темели на размислувањата на авторките експертки во рамките на дискусиите во ООН.²⁴⁹

На линијата на дискусијата која ја проследува, овој труд тврди дека во обидот да се зајакнат постојните рамки, важно е да се признае дека постојното меѓународно право за човекови права веќе наметнува обемни и детални обврски на државите кои се однесуваат на родово засновано насилство врз жените, и дека предлозите за нов инструмент и други мерки не треба да ги поткопуваат туку напротив ја надополнуваат постојната заштита. Тој тврди дека треба да се посветат поголеми напори за повикување и имплементација на постојните стандарди, без оглед на ставот што ќе се усвои по прашањето за пожелноста на нов договор.

4.1. Краток преглед на развојот на насилството врз жените како меѓународно прашање

Како што веќе изнесовме во повеќе детали во второто поглавје, во времето на елаборирањето на Конвенцијата CEDAW во текот на 1970-тите, насилството врз жените, особено во приватната сфера, во голема мера се сметаше за „приватно“ прашање -- не за меѓународна грижа, ниту за грижа за човековите права. Соодветно на тоа, иако имаше задоцнет предлог воведен од Белгија за вклучување „напади врз интегритетот на жените“ во нацрт-конвенцијата,²⁵⁰ договорот не вклучува експлицитна одредба за насилството врз

²⁴⁹ Види: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁵⁰ UN Doc E/CN.6/591/Add. 1 (1976), 4; Конвенцијата на Обединетите нации за елиминација на сите форми на дискриминација против жените (1993) 91; Кејт Роуз-Сендер, „Појавување од сенките: насилство врз жените и женска конвенција“ во Ингрид Вестендорп (ед) Женската конвенција наполни 30 години: достигнувања, неуспеси и перспективи (Intersentia, 2012) 453, 455-458. Ова го повтори јазикот во исходниот документ на Светската конференција за жените во Мексико од 1975 година (Извештај на Светската конференција на Меѓународната година на жените“, Мексико Сити, UN Doc. E/CONF.66/34, став 51, 1975 година).

жените, освен во членот 6 кој се однесува трговија и експлоатација на проституција на проституција на жени.

Интересот за прашањето за насилството врз жените се совпадна со зголемениот акцент на човековите права и замаглувањето на границата на одговорноста на државата за јавните и приватните сфери на животот и се манифестираше во работата на конгресите на Обединетите нации за превенција на криминалот и третманот на престапниците,²⁵¹ светските конференции за жените свикани во Копенхаген во 1980 година²⁵² и во Најроби во 1985 година,²⁵³ и други настани како што е Светското собрание за стареење. Дискусиите за време на елаборацијата на Конвенцијата за правата на детето (CRC) ја истакнаа злоупотребата што ја доживеале децата, вклучително и девојчињата, и соодветно на тоа, членот 19 од таа Конвенција беше првиот договор за човекови права што ги обврза државите членки да ги преземат сите соодветни законодавни, административни, социјални и едукативни мерки за заштита на сите форми на физичко или ментално насилство, повреда или злоупотреба, занемарување или несовесно постапување, малтретирање или експлоатација, вклучително и сексуална злоупотреба.²⁵⁴ Другите форми на експлоатација се опфатени во членовите 35 и 36 од CRC.²⁵⁵

Генералното собрание на Обединетите нации го презеде прашањето за семејното насилство во 1985 година и во својата прва резолуција за насилството врз жените побара од Осмиот Конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и кривичната правда да му посвети посебно внимание на ова прашање.²⁵⁶ Другите меѓувладини тела го следеа примерот. Почнувајќи од 1986 година, Економскиот и социјалниот совет на ОН свика голем број состаноци и изготви публикации на оваа тема. Во 1987 година, Комисијата за статусот на жените (CSW) го идентификуваше насилството врз жените во семејството и општеството како приоритетна тема на мирот на Стратегиите на Најроби.

²⁵¹ Види, на пр., Шестиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминал и третман на престапниците, Каракас, 25 август - 5 септември 1980 година, Глава I, Дел Б, UN Doc A/CONF.87/14/Rev.1 (1981 г.)

²⁵² Извештај од Светската конференција на Декадата на Обединетите нации за жени, Копенхаген, 14-30 јули 1980 година (Обединети нации, 1980 година), UN Doc A/CONF.94/35, резолуција 5.

²⁵³ Извештај од Светската конференција за преглед и оценување на достигнувањата на Декадата на Обединетите нации за жени: еднаквост, развој и мир, Најроби, 15-26 јули 1985 година (Обединети нации, 1986 година), UN Doc A/CONF.116/28/ Rev.1, став 76, 258 и 288.

²⁵⁴ Канцеларија на Високиот комесаријат за човекови права на Обединетите нации, Законодавна историја на Конвенцијата за правата на детето (Обединети нации 2007 година), том II, 512-521.

²⁵⁵ Ид на 723-737.

²⁵⁶ GA резолуција 40/36 (1985).

Во следните години, ECOSOC повика на консолидирани напори од страна на меѓувладините и невладините организации за искоренување на VAW,²⁵⁷ и побара да се преземат дополнителни истражувања на оваа тема.²⁵⁸ Во својата резолуција за првиот преглед и оценка на Стратегиите кои гледаат напред - Најробе, ECOSOC повика на итни и ефективни чекори за елиминирање на сеприсутното насилство врз жените во семејството и општеството,²⁵⁹ додека во истата година призна дека семејното насилство може да предизвика физичка и психолошка штета на членовите на семејството и побара од генералниот секретар да свика дополнителен состанок на експертската група за да подготви упатства за семејното насилство.²⁶⁰

Комисијата за статусот на жените, исто така, почна да посветува поголемо внимание на ова прашање и свика состанок на експертска група во 1991 година за да ги разгледа опциите за зајакнување на меѓународната правна рамка за зајакнување на меѓународната правна рамка. И покрај тоа што еден од предлозите пред состанокот беше усвојување на специфична конвенција за насилство врз жените, овој состанок заклучи дека декларацијата ќе биде соодветен инструмент во овој контекст, бидејќи дополнително ќе ја нагласи продорната и еклатантна природа на насилството врз жените и исто така се однесуваат на државите кои не ја ратификувале Конвенцијата CEDAW. На состанокот се препорачани и други дополнителни пристапи: елаборирање и промовирање од страна на Комитетот на CEDAW на општа препорака за насилство врз жените; создавање и назначување на специјален известувач за насилство врз жените; зајакнување на процедурата за комуникација на CSW²⁶¹ и, во случај овие механизми да се покажат неефикасни, разгледување на суштински Факултативен протокол на Конвенцијата за насилство врз жените²⁶² од страна на CEDAW (1992), усвојувањето од страна на Генералното собрание на ОН на Декларацијата за елиминација на насилството врз жените (1993), формирањето на специјален известувач на оваа тема од страна на Комисијата на

²⁵⁷ Резолуција на ECOSOC 1988/2.

²⁵⁸ Резолуција на ECOSOC 1989/67 година.

²⁵⁹ Резолуција на ECOSOC 1990/19.

²⁶⁰ Резолуција на Генералното собрание 45/114 (1990).

²⁶¹ ЦСР спроведе преглед на својата процедура за комуникација порано во 1991 година (види E/CN.6/1991/10), но не усвои никакви поголеми измени на постојната процедура.

²⁶² E/CN.6/1992/4 (1991).

ОН за човекови права (1994) и усвојувањето од процедуралниот Факултативен протокол кон Конвенцијата CEDAW во 1999 година.

Паралелно со овие случувања беше работата на Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените, кој ја започна својата работа според Конвенцијата CEDAW во 1982 година. Комитетот стана свесен за системската природа на насилството врз жените преку разгледување на државите членки Извештаи и информации обезбедени од невладини организации во текот на првата деценија. Како одговор, Комитетот CEDAW ја усвои Општата препорака 12 за насилството врз жените во 1989 година, во која ги идентификува членовите од Конвенцијата кои наметнуваат обврски на државите членки да се занимаваат со насилството врз жените, идентификувани места на такво насилство како што се семејството, работното место и други области од општествениот живот и препорача државите членки да известуваат за законодавството и другите мерки донесени за заштита на жените од насилство и да обезбедат услуги за поддршка, како и да собираат статистички податоци за инциденцата на насилство. Комитетот го изгради ова во Општата препорака 14 (1990) за женското обрежување, идентификувајќи го ова како традиционална практика штетна за здравјето на жените и давајќи препораки за негово искоренување.

Во пресрет на Светската конференција за човекови права во Виена во 1993 година, Комитетот одвои дел од својата сесија од 1992 година на дискусија за насилството врз жените што ќе се одрази на членовите на Конвенцијата кои особено се однесуваат на ова прашање. Резултатот од ова беше Општата препорака на Комитетот 19 (1992). Комитетот, исто така, се осврна на ова прашање во голем број други општи препораки, многу од неговите одлуки и извештаите од истрагата според Факултативниот протокол, и редовно го коментира ова прашање во своите заклучни согледувања за извештаите на државите членки. Државите членки редовно известуваа според Конвенцијата за насилство врз жените како одговор на барањата на Комитетот.

Практиката на Комитетот CEDAW, особено Општата препорака 19, имаше значително влијание во многу земји врз активностите на владата, пристапот на судовите, трибуналите и националните институции за човекови права и беше важна референтна точка за застапниците.²⁶³

²⁶³ [CEDAW Committee General Recommendation No. 19 on Violence Against Women \(wunrn.com\)](http://www.unhcr.org/refugees/article/3a68c294.html)

Понатаму, други договорни тела на ОН за човекови права, како што се Комитетот за човекови права и Комитетот против тортура, исто така, јасно ставија до знаење дека обврските на државите членки согласно Меѓународниот пакт за граѓански и политички права од 1966 година (ICCPR) и Конвенцијата против тортура и други форми на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување 1984 година (CAT) вклучува елиминирање на јавното и приватното насилство врз жените; регионалните тела за човекови права донесоа слични заклучоци според нивните општи конвенции за човекови права.

Во случајот на договорните тела за човекови права на ОН, нивните општи коментари и препораки, одлуки според постапките за поединечни жалби или извештаи за конкретни прашања, заклучни согледувања на поднесените извештаи на државите-членки и други формални изјави, во најголем дел можат да бидат прифатени како авторитативни толкувања на релевантните договорни обврски. Овие „изјаснувања“ на договорните тела за човекови права на ООН во пракса се важни и влијателни толкувања за владите, судовите и трибуналите и застапниците кои се обидуваат да ги применат релевантните договори, а нивното влијание не треба да се потцени фокусирајќи се единствено на прашањето за нивниот формален правен статус.

4.2. Нова Конвенција за родово засновано насилство – понудени оправдувања и критики

Упорноста и појавата на нови форми на родово засновано насилство врз жените доведе до повици за зајакнување на постоечката меѓународна рамка со усвојување на нова конвенција која експлицитно се однесува на родовото насилство врз жените, по линијата на регионалните конвенции на оваа тема. Овие повици го одразуваат ставот дека стандардите и процедурите на меѓународното право можат да направат разлика и дека е потребен нов обврзувачки инструмент. Во расправата која ја проследуваме детално се изнесени се различни аргументи за поддршка на нова конвенција.²⁶⁴ Првата е дека постои „нормативен јаз“ во меѓународното право бидејќи не постои експлицитно обврзувачки договор на ОН за човекови права кој се однесува на родово засновано насилство врз жените, кое пак, самото по себе треба да се признае како повреда на човековите права, и многуте стандарди и јуриспруденцијата што се разви на темата се сите „меко право“ и не се обврзувачки според меѓународното договорно право или меѓународното обичајно право.

Поврзан аргумент со претходниот е оној дека постои итна потреба да се обезбедат покохерентни и подетални насоки за државите во однос на чекорите што треба да ги преземат за да се реши родово засновано насилство врз жените. Исто така, се тврди дека специфичен, фокусиран договор ќе помогне да се донесат трансформативните промени кои се потребни за да се елиминира насилството. Понатаму, усвојувањето на регионалните договори на оваа тема покажува дека постои широко распространето мислење меѓу државите и граѓанските организации дека таквите договори се нормативно и практично корисни. Следните делови подетално елаборираат некои од потенцијалните предности и можните недостатоци на новата конвенција.²⁶⁵

Како што може да се согледа од расправата, еден од централните аргументи за поддршка на изготвување на нова конвенција е аргументот дека постои „нормативен јаз“ на темата меѓународното право за човекови права и родово засновано насилство врз жените. Водечки поборник за нова конвенција и постоење на „нормативен јаз“ беше

²⁶⁴ Види <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁶⁵ Ибид.

поранешната специјална известувачка за насилство врз жените, професорката Рашида Манџу. Таа тврди дека постои „нормативен јаз“ во меѓународното право во однос на насилството врз жените бидејќи не постои „правно обврзувачки специфичен инструмент за насилството врз жените“ и дека ниту еден од подеталните прописи во необврзувачките инструменти не станал дел на меѓународното обичајно право. Според мислењето на професорката Манџу:

[не]недостигот на правно обврзувачки инструмент за насилството врз жените го оневозможува артикулирањето на прашањето како кршење на човековите права само по себе, сеопфатно адресирајќи ги сите форми на насилство врз жените и јасно наведувајќи ги обврските на државите да дејствуваат со должно внимание. да се елиминира насилството врз жените.²⁶⁶

Иако таа признава дека има голем развој во елаборацијата на меѓународните стандарди во врска со насилството врз жените (вклучително и според Конвенцијата CEDAW), истакнува дека повторно, сегашните норми и стандарди во системот на Обединетите нации произлегуваат од развојот на мекото право и имаат убедлива вредност, но не се правно обврзувачки. Нормативниот јаз според меѓународното право за човекови права покренува суштински прашања за одговорноста на државата да дејствува со должно внимание и одговорноста на државата како врвен носител на должност да ги заштити жените и девојките од насилството, од неговите причини и последици.²⁶⁷

Па така, аргументот за „нормативен јаз“ става значителен акцент на меѓународниот правен статус на меѓународните норми и стандарди кои се однесуваат на насилството врз жените. Професорката Манџу забележува дека правно обврзувачката Конвенција CEDAW не го решава ова прашање експлицитно и систематски. Таа нагласува дека, иако Општите препораки и други резултати на нејзиниот Комитет се однесуваат на насилството врз жените, како и подеталната Декларација на ОН за елиминација на насилството врз жените

²⁶⁶ Извештај SRVAW 2014 година, над п 2, став 68., цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁶⁷ Извештај на специјалниот известувач за насилството врз жените, неговите причини и последици, Рашида Манџу [Извештај SRVAW 2015], Совет за човекови права на ОН, 29-та сесија, став 63, UN Doc A/HRC/29/27 (2015)., цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

и другите програмски и политички документи, ниту еден од нив не е правно обврзувачки како прашање на меѓународното право:

Постојат многу документи за „меко право“ кои се занимаваат со ова прашање, вклучувајќи ја Виенската декларација и програма за акција, Декларацијата за елиминација на насилството врз жените, Декларацијата и платформата за акција од Пекинг и општи коментари и препораки на договорните тела. Сепак, иако меките закони може да бидат влијателни во развојот на нормите, нивната необврзувачка природа ефективно значи дека државите не можат да бидат одговорни за прекршувањата.²⁶⁸

Според тоа, постои „нормативен јаз“ кој не е соодветно надминат со опсегот на необврзувачки инструменти, ниту преку практиката на договорните тела. А во оваа смисла е важно за борбата против насилството врз жените да има експлицитни, обврзувачки и детални насоки за чекорите што државите мора да ги преземат за да се борат против таквото насилство и дека тие треба да бидат содржани во еден нов договор на оваа тема. Со таквиот договор би се воспоставила заштитната, превентивната и едукативната рамка во однос на родово заснованото насилство. Притоа се додава особено значење на потребата да се елаборира содржината на обврската за „должно внимание“ на државите во врска со таквото насилство. Кончено, усвојувањето на правно обврзувачките договори на регионално ниво на темата и практиката според тие договори се смета за позитивна поддршка за потенцијалната ефективност на слична конвенција и на универзално ниво, која исто така би имала свое мониторинг тело.²⁶⁹

Иако реторичките и стратешките предности на аргументот заснован на постоењето на аргументот за „нормативен јаз“ се јасни, тврдењето за постоењето на таков јаз сепак носи потреба од дополнително испитување. Дали тврдењето е точно ќе зависи и од тоа од деталната анализа на текстот на Конвенцијата во светлината на нејзиниот предмет и цел и во светлината на практиката на државите членки на Конвенцијата. Постојат и автори кои тврдат дека инсистирањето на постоење на „нормативен јаз“ не е убедливо како прашање на меѓународното договорно право, и дека притисокот за нов договор врз основа на тоа дека постои таков јаз е потенцијално контрапродуктивна стратегија.²⁷⁰

²⁶⁸ SRVAW 2014 извештај, над п 2, став 68.

²⁶⁹ Извештај SRVAW 2015, над п 17, став 64. Цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁷⁰ Ибид.

Што се однесува до правниот статус на практиката на CEDAW во однос на насилството врз жените: општите препораки и друга практика, како што беше забележано претходно, Комитетот CEDAW ги постави своите ставови за обемот на обврските на државите потписнички според Конвенцијата за елиминирање на јавното и приватното насилство врз жените во голем број општи препораки²⁷¹, како и во своите заклучни согледувања, одлуки за поединечни комуникации и извештаи за истраги кои се однесуваат на поединечни држави членки. Добро е прифатено дека таквите изјави на договорните тела на Обединетите нации за човекови права сами по себе не се формално обврзувачки како прашање на меѓународното право. Останувањето само на овој факт, како што тоа го прави аргументот за „нормативен јаз“, сепак вклучува несоодветна анализа на значењето на Конвенцијата. Фактот дека Комитетот CEDAW можеби нема правна моќ да издава формално обврзувачки толкувања на Конвенцијата, не значи дека неговите толкувања не се точна изјава за опсегот на обврзувачките обврски на државите-членки според договорот. Прашањето е дали Конвенцијата, правилно толкувана, наметнува такви обврски на државите членки, а не формалниот правен статус на ставовите на CEDAW.²⁷²

Па така, во продолжение накратко ќе го приложиме толкувањето на Конвенцијата во светлината на стандардните правила за толкување на договорите, за понатаму да потенцираме дека одговорите на државите-членки на толкувањето на Конвенцијата CEDAW како наметнување обврски во однос на родово заснованото насилство врз жените може да се гледаат како последователна државна практика која го утврдува договорот на државите членки за толкувањето на Конвенцијата.

²⁷¹ за нас особено значајна Општата препорака 19: [CEDAW Committee General Recommendation No. 19 on Violence Against Women \(wunrn.com\)](https://www.unhcr.org/refugees/article/48c64614-cedaw-committee-general-recommendation-no-19-on-violence-against-women-wunrn-com)

²⁷² Ибид.

4.3. Толкување на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените – CEDAW

Почетната точка за толкување на меѓународен договор е обичното значење „на условите на договорот во нивниот контекст и во светлината на предметот и целта на [договорот]“.²⁷³ Исто така, она што треба да се земе предвид во толкување на еден договор се други договори усвоени во исто време со договорот, и последователната практика на државите членки што го утврдува нивниот договор за значењето на договорот.²⁷⁴ Историјата на изготвување на договорот може да се земе предвид и во одредени околности како помошно средство за толкување.

Во случајот со Конвенцијата CEDAW, државите членки преземаат широки обврски на сите полиња на општествениот живот. Тие обврски се, општо земено, да се елиминираат сите форми на дискриминација на жените во тие области и да се осигура дека жените ги уживаат човековите права и основните слободи генерално, но и во голем број конкретни области, врз основа на еднаквост со мажите. Дополнително, членот 5 од Конвенцијата бара од државите членки да ги преземат сите соодветни мерки за да ги изменат социјалните и културните модели на однесување со цел да ги елиминираат предрасудите вообичаени и други практики кои се засноваат на идејата за супериорност на кој било пол или на стереотипни улоги за мажи и жени.²⁷⁵

Конвенцијата бара од државите членки да се погрижат дејствијата на државата да не вклучуваат дискриминација, а особено јавните службеници да не се впуштаат во дискриминаторски дејствија. Подеднакво важно, Конвенцијата експлицитно ги обврзува државите членки да ги преземат сите соодветни мерки за елиминирање на дискриминацијата од страна на приватни лица („секое лице, организација или претпријатие“, член 2(д)), да ги изменат постоечките закони, регулативи, обичаи и

²⁷³ Виенска конвенција за правото на договори, член 31(1). Додека Виенската конвенција нема да се применува директно на толкувањето на Конвенцијата CEDAW бидејќи иако Виенската конвенција стапи на сила по склучувањето на Конвенцијата CEDAW, нејзините одредби за толкување се општо прифатени како дел од меѓународното обичајно право.

²⁷⁴ Ибид., член 31(3).

²⁷⁵ Види член 5 од Конвенцијата. Во оваа смисла Конвенцијата се разликува од другите меѓународни договори за човекови права на ООН. За разлика од нив, покрај негативните и позитивни обврски на државите и воведување на афирмативни акции, предвидува и справување со стереотипите кои се основа, односно од кои произлегуваат повредите на човековите права на жените.

практики што претставуваат дискриминација (член 2(f)), и да се осигура дека постои ефикасна правна заштита на жените од каков било акт на дискриминација.²⁷⁶

Обврските на државите членки во однос на недржавните актери се она што традиционално се опишува како обврска за „должно внимание“, концепт кој произлегува од класичното меѓународно право во однос на одговорноста на државата за повреди на странци, но кој е преземен и опширно развиен во современото право за човекови права како позитивни обврски на државите.

Членот 2(д) од Конвенцијата јасно ги обврзува државите членки да ги преземат сите соодветни мерки за да обезбедат дека жените се заштитени од дискриминација од недржавни актери. Тој ги надополнува обврските на државата-членка во однос на активностите на самата држава, во однос на кои државата-членка е обврзана да обезбеди јавните власти и институциите да дејствуваат во согласност со обврската да се воздржат од вклучување во каква било дискриминација на жените. Другите одредби од Конвенцијата, исто така, бараат од државите членки да преземат мерки во врска со различни форми на дискриминација од страна на приватни лица во одредени области (на пример, членовите 2(г), 5, 6, 7, 11, 13 и 16), но општите обврски за „должно внимание“ се применуваат во сите области наведени во Конвенцијата и, поради широка дефиниција во член 1 за „дискриминација на жените“, и за сите други човекови права и основни слободи. Обврските на државата во однос на сопствените службеници и дејствија се чини дека наметнуваат построг стандард („презете... (г) да се воздржите од вклучување во ... дискриминација и да обезбедите јавните власти и институциите да постапуваат во согласност со ова обврска“) отколку што е наметната во однос на недржавните актери („преземаат ... да ги преземат сите соодветни мерки за елиминирање на дискриминацијата“).²⁷⁷

Понатаму, кога говориме за насилството врз жените како форма на „дискриминација врз жените“²⁷⁸, се поставува прашањето дали насилството врз жените во

²⁷⁶ [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979 | OHCHR](#)

²⁷⁷ [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979 | OHCHR](#)

²⁷⁸ Види Кристин Чинкин, „Насилство врз жените“ во Марша Фримен, Кристин Чинкин и Бете Рудолф (eds.), Конвенција на ОН за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените: коментар (Оксфорд: Oxford University Press, 2012) 443- 474.

неговите многубројни форми спаѓа во концептот на „дискриминација врз жените“ како што е дефинирано во член 1 од Конвенцијата CEDAW, или е покриено со други одредби од Конвенцијата кои не го користат јазикот на дискриминација (на пример, членовите 5 и 6). Комитетот CEDAW тврди и се чини дека е доследен на обичното значење на јазикот на Договорот, имено, дека родово заснованото насилство врз жените може да се сфати како форма на дискриминација на жените. Така, таквото насилство вклучува дискриминација на жените во еднаквото уживање на нивните права, и тука се мисли како на оние права кои се експлицитно споменати во Конвенцијата, така и на оние права кои се инкорпорирани со упатување во дефиницијата за „дискриминација на жените“ во член 1 (вклучувајќи го и правото на живот, право на интегритет на личноста, право да се биде ослободен од тортура и сурово, нечовечко или понижувачко постапување, право на здравје и други права), чие уживање е ограничено со насилството. Ова читање/толкување е исто така во согласност со предметот и целта на Конвенцијата – елиминација на сите форми на дискриминација врз жените – нешто што мора да се сфати како сеопфатно по обем, но и динамично, односно кое треба да се примени на новопојавените форми на дискриминација или постоечки форми на дискриминација кои се именуваат како такви.

Овој пристап кон толкувањето на Конвенцијата е суштински оној усвоен од CEDAW во својата Општа препорака 19 и кој Комитетот оттогаш постојано го потврдува во својата практика. Оттука, се чини дека ставот на Комитетот CEDAW за значењето на Конвенцијата во однос на насилството врз жените и обврските што произлегуваат од тоа, доведува до истиот резултат што произлегува од примената на обичните правила за толкување на договорите. Понатаму, до степен до кој може да има било каков сомнеж за ова како правилно толкување на договорот, можеме да се осврнеме на практиката на државите-членки според договорот: се чини дека ова потврдува дека државите го прифатиле толкувањето на Комитетот за нивните обврски според Конвенцијата во однос на насилството како правилно толкување на договорот.²⁷⁹

²⁷⁹ Општата препорака 19: [CEDAW Committee General Recommendation No. 19 on Violence Against Women \(wunrn.com\)](http://www.unhcr.org/refugees/cedaw/cedaw-committee-general-recommendation-no-19-on-violence-against-women.html)

Практиката на државите-членки и нејзината важност за толкувањето на Конвенцијата

Важноста на одговорите на државите членки на изјавите на Комитетот CEDAW во неговите формално необврзувачки Општи препораки, заклучни согледувања, случаи и прашањата на Факултативниот протокол е дека тие претставуваат „државна практика“ што може да биде релевантна за толкувањето на Договорот.²⁸⁰ Членот 31(3)(б) од Виенската конвенција за договорното право предвидува дека при толкување на договор:

Ќе се земе предвид, заедно со контекстот:

(б) секоја последователна практика во примената на договорот со кој се утврдува договор на страните во однос на неговото толкување...²⁸¹

Практиката наведена во член 31(3)(б) е практика на државите членки, а не на Комитетот на CEDAW. Сепак, јасно е дека одговорите на државите членки на изјавите на договорното тело може да претставуваат релевантна државна практика во овој контекст.²⁸²

Практиката мора да биде на сите држави членки и мора да го утврди договорот на тие страни; Според тоа, потпирањето на последователната државна практика за разјаснување на условите на договорот не е лесно да се прескокне.²⁸³ Како што

²⁸⁰ Ова прашање беше детално разгледано од Комисијата за меѓународно право. Види Меѓународна правна комисија, „Заклучок 13[12]: Изјави на стручни договорни тела“, Извештај на Комисијата за меѓународно право, шеесет и осма сесија, 2 мај-10 јуни и 4 јули-12-август 2016 година, претходна верзија (18 Август 2016) [ИЛЦ 2016 Извештај], UN Doc A/71/10, 247-258 (2016) и Меѓународна правна комисија, Четврти извештај за последователните договори и последователна практика во врска со толкувањето на договорите од Георг Нолте, специјален известувач [Nolte Fourth Report], Шеесет и осма сесија, UN Doc A/CN.4/694 (2016).

Цитирано

според

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁸¹ Изјавите на договорните тела може да бидат релевантни и според член 32 од ВКДП како „друга практика“ што „може“ да се земе предвид како дополнително средство за толкување, иако тоа не е конечно решено. Види Извештај на ИЛЦ за 2016 година, над п 24, на 255-257, ставови 20-27.

²⁸² Види Меѓународна правна комисија, „Заклучок 13[12](3)“, ИЛЦ 2016 Извештај, погоре п 24, на 247 и Nolte Fourth Report, погоре п 24, на 19, став 43. за меѓународното право и практика за човекови права, Финален извештај за влијанието на работата на договорните тела на Обединетите нации за човекови права врз националните судови и трибунали, Извештај од Седумдесет и првата конференција, Берлин (2004) 621, став 19-27; Комисија за меѓународно право, последователен договор и последователна практика во врска со толкувањето на договорите, „Нацрт-заклучок 5: Коментар“, став 13, Извештај на Комисијата за меѓународно право за нејзината шеесет и петта сесија (6 мај – 7 јуни и 8 јули – 9 август 2013 година), UN Doc A/68/10, 45 (2013) („Изјавите или однесувањето на други актери, како што се меѓународните организации или недржавните актери, може да одразуваат, или да иницираат релевантна последователна практика на страните во договор“).

²⁸³ ИЛЦ 2016 Извештај, над п 24, на 252, став 12 („овој резултат не се постигнува лесно во пракса“); и Nolte Четвртиот извештај, над п 24, во 19, став 44.

коментираше Апелационото тело на Светската трговска организација, за „практиката“ да потпадне под член 31(3)(б), мора да има „усогласен, заеднички и конзистентен“ редослед на дејствија или изјави што е доволно за да се воспостави забележлив модел што имплицира согласност на страните [во договорот] во однос на неговото толкување.²⁸⁴

Изречното одобрување на одредено толкување можеби не е потребно. Меѓутоа, Комисијата за меѓународно право предупреди дека иако самото молчење или отсуството на приговори не може да се претпостави како согласност или прифаќање, сепак, кога државата-членка е запознаена со толкувањето на другите страни или на стручното тело за договор во околности во кои би се очекувала реакција, и останува тивка, ова може да претставува договор (согласност).²⁸⁵ Заклучните согледувања за поединечните извештаи на државите-членки и усвојувањето од страна на Комитетот на ставови или извештаи според процедурите за комуникација (по индивидуалните претставки), јасно ќе доведат до околности во кои би се очекувало од државите-членки да изразуваат приговор на толкувањата на Комитетот доколку не се согласуваат со нив.

Оттука, прашањето е дали одговорите на државите членки на изјавите на CEDAW за постоењето и обемот на обврските според Конвенцијата во однос на насилството врз жените ја утврдуваат согласноста на државите-членки во однос на толкувањето на Конвенцијата CEDAW во овој поглед? Дефинитивниот одговор на ова прашање бара сеопфатно испитување на државните одговори на изјавите на CEDAW во нивните извештаи, нивните одговори на списоците на прашања и заклучните согледувања, и позициите што тие ги заземаат во поединечните комуникации и истраги и како одговор на резултатите од сите тие процедури, како и изјавите дадени во други контексти за

²⁸⁴ Извештај на апелационото тело на СТО, Јапонија – Алкохолни пијалоци II, стр. 13, DSR 1996: Јас, 97, на 106 (фусната е испуштена). Видете исто така Асанж против шведскиот обвинителен орган (Rev 1) [2012] UKSC 22, [2012] 2 AC 471, во кој одреден број членови на Врховниот суд на ОК цитираа со одобрение пасус од водечкиот текст на Вилигер за Виенската конвенција во врска со член 31(3)(б) (Марк Вилигер, Коментар на Виенската конвенција од 1969 година за правото на договори (Лајден, 2009)):

...потребна е активна практика на некои страни во договорот. Активната практика треба да биде конзистентна, а не случајна и требаше да се случува со одредена фреквенција. Меѓутоа, последователната практика мора да го утврди договорот на страните во однос на неговото толкување. Така, ќе биде прифатено од другите страни; а ниту една друга страна нема да има приговор.

²⁸⁵ Види ја дискусијата за релевантноста на тишината во Меѓународната комисија за право, Извештај за ИЛС 2016 година, над н 24, на 254-255, ставови 18-19 (се однесува на „Нацрт-заклучок 10[9] (2): „Тишина од страна на една или повеќе страни може да претставува прифаќање на последователната практика кога околностите бараат некаква реакција“). Видете исто така Меѓународна правна комисија, Втор извештај за последователните договори и последователна практика во врска со толкувањето на договорите, од Георг Нолте, специјален известувач, UN Doc A/CN.4/671, став 58-70 (2014) и Nolte Fourth Report, над н 24, во 20-21, ставови 47-48.

Конвенцијата и, особено обиди да се идентификуваат случаи во кои државите членки се спротивставиле на правното толкување на Конвенцијата (наспроти нејзината примена на фактите на одреден случај).²⁸⁶

Практиката на CEDAW им дава на државите членки многу можности да одговорат на нејзините толкувања на Конвенцијата CEDAW и да преземат исклучок од нив доколку државата-членка смета дека толкувањето на Комитетот на договорот е неточно. Општите препораки на CEDAW се циркулираат и се слободно достапни за државите членки и од државите членки се бара редовно да известуваат за насилство и во согласност со Општата препорака 19, а тоа се рефлектира во заклучните согледувања на CEDAW.²⁸⁷

Државите укажаа на нивното прифаќање на опфатот на насилството од Конвенцијата генерално и особено на Општата препорака 19 на повеќе начини, и премолчени и експлицитни. На пример, во дискусиите на кои се повикува овој дел од тезата, од 109-те извештаи од државите-членки поднесени според Конвенцијата помеѓу јануари 2010 и март 2015 година, е истакнато дека има експлицитни одобрувања на Општата препорака 19 од 29 држави-членки. Има и единаесет општи одобрувања на Општите препораки на CEDAW. Сите држави членки известија за насилство врз жените во нивните периодични извештаи, во согласност со нивната обврска согласно член 18 од Конвенцијата да известуваат за „законодавните, судските, административните или други мерки што ги донеле за да ги применат одредбите од овој Конвенцијата и за напредокот постигнат во овој поглед“. Прифаќањето од страна на државите членки, без разлика дали е со однесување или експлицитно одобрување, може да се види и во голем број поединечни соопштенија разгледани според Факултативниот протокол на CEDAW. Од 40 склучени случаи во разгледуваниот период, 24 случаи се однесуваат на претставки во врска со насилството врз жените. Во 20 од тие случаи државите членки ја признаа или експлицитно ја поддржаа Општата препорака 19, дури и во случаите во кои тие тврдеа дека немало неисполнување на релевантните обврски. Ниту една држава не се согласи со општата суштина на Општата препорака 19; единствениот аспект на суштинско толкувачко

²⁸⁶ Види Извештај на ILC 2016 година, погоре n 24, на 252-253, ставови 13-15 (се однесува на релевантноста на ставовите преземени од страна на државите при усвојувањето на резолуциите во политичките тела): Nolte Fourth Report, горе n 24, во 19, ставови 45-46 (исти).

²⁸⁷ На пример, 152-те комплети заклучни согледувања усвоени од Комитетот на CEDAW од јануари 2009 до март 2015 година вклучија 92 конкретни референци за ГР 19, при што сите заклучни опсервации содржеа дел насловен „насилство врз жените“.

несогласување беше околу применливоста на одлуките за префрлање на обврските на Конвенцијата во врска со насилството.²⁸⁸

Значи, генерално, овој материјал укажува на широка поддршка меѓу државите членки за толкување на Конвенцијата која наметнува обврзувачки обврски во врска со насилството, чии општи карактеристики може да се видат во Општата препорака 19. Подеднакво важно, се чини дека има нема приговор за суштината на Општата препорака 19 во ниту еден од разгледуваните материјали, без разлика дали се работи за известување, комуникација или други процедури.²⁸⁹ (Ова веројатно ја одразува и долгорочната позиција, пред 2010 година.)

Ова сугерира дека постои силен аргумент дека последователната практика на државите членки покажува дека тие го поддржале толкувањето на Комитетот земено во неговата Општа препорака 19 и дека како резултат на оваа Општа препорака може да се гледа како изјава за обврзувачкиот ефект на Конвенцијата во однос на насилството врз жените. Со други зборови, државите членки се обврзани според Конвенцијата да ги спроведат видовите дејствија утврдени во Општата препорака 19.

Иако конечниот заклучок за таа цел би барал сеопфатно истражување на одговорите на државите, мора да се напомене дека, како што се чини, ниту една држава членка не направила исклучок од толкувањето на Комитетот на Конвенцијата како што се применува на насилството врз жените од страна на јавните и приватните актери. Како што е наведено погоре, молкот пред изјавите на Комитетот не може само по себе да биде доволно за да се утврди согласноста на државите членки. Сепак, Општата препорака 19 како соодветно толкување на Конвенцијата, прифаќањето на Општата препорака 19 како соодветен стандард за аргументирање во случаите на Факултативниот протокол и постојано позитивните одговори на барањата на CEDAW за известување за насилството

²⁸⁸ На пример, Данска тврдеше дека нејзините обврски се однесуваат само на „поединци под нејзина јурisdикција и не можат да бидат одговорни за дискриминација во друга земја“. Комитетот ја оцени комуникацијата за недоzволива, но сепак продолжи да потврди дека Конвенцијата им забранува на државите членки да ги враќаат жените во други земји во одредени околности (ид во став 8.4). Цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

²⁸⁹ Државите формално се спротивставија на општите коментари предложени или усвоени од други договорни тела: видете ги примерите во Ендрју Бирнс, „Значењата на меѓународното право: владин монопол, експертска област или право на народот?“ (2014) 32 Австралиски годишник на меѓународното право 11-32. 32 Австралиски годишник на меѓународното право 11-32.

врз жените, силно го поддржуваат заклучокот дека практиката на државите членки би ги задоволувала критериумите за признавање како државна практика што ја утврдува согласноста на државите членки за значењето на договорот според член 31(3) (б) од Виенската конвенција за правото на договорите. Со други зборови, постојат обврзувачки меѓународни правни обврски за елиминирање на јавното и приватното насилство врз жените.

Меѓутоа, може да се појави дополнително прашање во врска со деталите за обврските во врска со насилството што може да се утврдат на овој начин. Содржината на Општата препорака 19 на CEDAW детално ги наведува чекорите што треба да ги преземат државите членки, но таа не претендира тоа да биде исцрпна листа во овој контекст. Точно е дека практиката на Комитетот CEDAW на пример, ги нема деталите од Истанбулската конвенција, но тоа не значи дека општите и посебните обврски наведени во Општата препорака 19 не се обврзувачки. Тоа оди на ниво на детална спецификација што е соодветно или пожелно во меѓународниот режим.

Во светлината на горната анализа, иако може да биде точно да се каже дека не постои конвенција на ОН која експлицитно и систематски се однесува на насилството врз жените, тврдењето дека постои „јаз“ ги занемарува резултатите постигнати од обичните процеси на толкувањето на договорите кое вклучува толкување на јазикот на Конвенцијата во светлина на нејзиниот предмет и цел е потврдено со она што се чини дека е доследна практика на државите членки. Така, правилно толкуваната Конвенција CEDAW бара од државите членки да преземат активности за да го спречат и казнуваат и државното и приватното насилство врз жените. Дополнително, спротивното тврдење може да има за несреќна последица обезбедување на „муниција“ за оние кои сакаат да се спротивстават на примената на Конвенцијата, тврдејќи дека општите препораки на CEDAW на оваа тема не претставуваат ништо повеќе од опомена, а не точна изјава за правните обврски на државите-членки. Тоа би бил несреќен резултат на напорите за подобрување на состојбата во однос на елиминирањето на насилството врз жените преку употреба на меѓународни правни норми.

4.4. Потенцијалните предности и можните недостатоци од создавање на нова Конвенција

Како и да е, актот дека можеби нема нормативен јаз не е пресуден за тоа дали е неопходна или пожелна нова Конвенција. Основното прашање е дали една нова Конвенција ќе придонесе за елиминирање на насилството врз жените. Процесот на елаборирање на нова конвенција може да вклучи спецификација на обврски или права кои се „нови“ (барем во нивниот фокус или перспектива или ниво на детали), дури и ако може да се каже дека се изведени од поопшти изјави на „универзални права и обврски“. Воспоставувањето на посебен механизам за следење, исто така, може да помогне да се поттикнат активностите и застапувањето на државните власти околу конкретни теми и на овој начин да придонесе за ефективни практични промени. Во исто време, мора да се одмерат наводните придобивки од една нова конвенција наспроти нејзините можни недостатоци, вклучително и тоа што може да ги поткопа постоечките норми и процедури.²⁹⁰

Па така, анализите во рамките на ООН, на кои почива овој дел од тезата идентификуваат низа предности од постоење на нова конвенција.

Прво, нова конвенција може да понуди можност да се разјаснат деталите за различните аспекти на обврските на државите и да се спојат во поконцизен инструмент кој е јасно обврзувачки нормативен инструмент директно упатен до државите. Во моментот, аргументот дека постојат обврзувачки обврски во однос на родово заснованото насилство врз жените (како што е наведено погоре) може да се смета за сложено; инструмент кој директно и експлицитно ги утврдува обврските може да биде поубедлив за јавните службеници и полесен за нивно користење. Изготвувањето на нов договор може да даде можност да се дефинираат термини како што се „родово засновано насилство врз жените“ и да се даде подетална содржина на обврските за должна анализа.

Второ, изготвувањето и постоењето на нова конвенција веројатно ќе обезбеди фокус за активизам и ќе им обезбеди на застапниците нова алатка на која се повикувавме во различни контексти за да помогне во поттикнувањето на социјални и правни промени. Трето, може да им обезбеди на владите и креаторите на политики ажурирана и кохерентна рамка за развивање или зајакнување на законите, политиките и програмите за справување

²⁹⁰

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

со родово заснованото насилство. Исто така, можно е да има и дополнителни аргументи што треба да се изнесат покрај овие.

Додека нова конвенција би го дополнила сегашното тело на правни норми, фундаменталното прашање сепак е дали усвојувањето на нова конвенција би било севкупен позитивен придонес во борбата против насилството врз жените и дали има некои недостатоци кои би требало да го намалат ентузијазмот за нов обврзувачки инструмент. Во оваа сега обратна насока се сугерира дека можните недостатоци вклучуваат повеќе работи. Па така, како прво постои опасност од поткопување на Конвенцијата CEDAW. Од предлозите за нова конвенција не е јасно каков точно однос е предвиден меѓу конвенцијата и постоечките норми и практики (особено оние на CEDAW). Постои опасност од поткопување на напредокот постигнат според Конвенцијата CEDAW (особено ако застапниците продолжат да тврдат дека аргументот за „нормативна празнина“ продолжува да се користи или обезбедува изговор за државите да сугерираат дека CEDAW не го покрива родово заснованото насилство врз жените (или во најмала мера, не наметнува обврзувачки обврски).

Понатаму, конкретна конвенција за насилство може да не отфрли од патот на една холистичка анализа на поширокиот дискриминаторски контекст во кој се појавува родово заснованото насилство и да доведе до фокусирање на симптомите и занемарување на основните системски причини за насилство. Ова може да вклучи „дефинициски залажувања“ при што повеќето форми на дискриминација стануваат „насилство“, на пр. „структурно насилство“ и „економско насилство“.

Потоа, мора да се води сметка и за различните нормативни и институционални контексти. Системот на договори за човекови права на ОН е различен од регионалните системи кои имаат усвоено специфична конвенција за насилство. Ниту Советот на Европа, ниту Организацијата на американски држави немаа конвенција еквивалентна на CEDAW во времето кога ги усвоија нивните конвенции за насилство; оттука, постоеше само многу ограничено тело на јуриспруденција за меѓународното право за човекови права и насилството врз жените и регионалните конвенции значително ги надополнија постојните норми и процедури достапни според тие системи во однос на родово заснованото насилство. Во случајот на Африканската унија, Протоколот Мапуто е еквивалент на CEDAW на регионот и содржи општи обврски и оние кои се специфични за насилството

врз жените. Така, аргументирањето за конвенција на ОН врз основа на тоа дека регионалните системи веќе нив ги усвоиле не го зема целосно предвид различното покривање на прашањата за полова дискриминација во различните системи.

Исто така, ваквиот пристап нуди помала флексибилност: додека договорот е обврзувачки инструмент, откако ќе се преговара за текстот на договорот, може да биде тешко да се измени, бидејќи времињата и околностите се менуваат и се појавуваат нови форми на насилство врз жените. Додека на пример, инструмент како што е декларацијата или интерпретативната практика на договорното тело - секој од нив е многу флексибилен метод за прилагодување на променливите околности без да се помине низ долгиот и напорен меѓувладин процес за преговарање за ажуриран амандман на договор.

Постојат и опасности од политичкиот процес: Политичкиот процес на изготвување нова конвенција го носи ризикот државите да се обидат да го ограничат она што се подразбира како насилство со исклучување на одредени практики од која било дефиниција (без разлика дали во текстот на конвенцијата или во резервите на нова конвенција), или да се отвори несогласување и предизвици за пристапот CEDAW во Општата препорака 19 или нејзиното ажурирање.

Исто така постои опасност од прекумерно дуплирање на телата и процедурите: ако новиот договор би воспоставил нов механизам за следење (Комитет), тоа би можело да биде или од државите да се смета за прекумерно дуплирање, со оглед на постоењето на Комитетот CEDAW, Специјалниот известувач за насилство против жените и Работната група за дискриминација на жените (како и другите механизми за човекови права на ОН кои се однесуваат на родово заснованото насилство како дел од мандатите кои не се специфични за родот, сосема настрана од сите регионални механизми). Еден начин да се минимизираат грижите во оваа смисла би било тесно да се поврзе секоја нова конвенција со Конвенцијата CEDAW нормативно и секоја нова процедура со Комитетот CEDAW институционално.

Понатаму, нова конвенција подразбира и трошоци за трансакции и пренасочување на ресурсите. Разработката на нова конвенција би вклучила долга и интензивна кампања за ресурси за да се убедат државите да изготват конвенција и да учествуваат во нешто што би можело да биде долг и спорен процес. Ако тоа беше успешно, тогаш ќе биде потребна понатамошна политичка кампања за да се убедат државите да ја ратификуваат; ќе помине

извесно време пред која било конвенција да стигне до сегашната бројка на држави потписнички на Конвенцијата CEDAW.²⁹¹ И двата процеси може да ги одвлечат енергијата и ресурсите од напорите за имплементација врз основа на постоечките обврски (иако може да се очекува и одредена синергија помеѓу двата напори).

Наспроти позадината на овој преглед на можните предности и недостатоци на новата конвенција, овој дел предлага голем број водечки принципи кои треба да се усвојат при разгледувањето дали да се продолжи или не со развојот на нова конвенција за родово заснованото насилство и, доколку се усвои таква цел, како тоа би можело соодветно да се постигне. Па така, почетната точка на какви било дискусии и концептуализација на нова конвенција или други мерки треба да биде дека таквиот напор нема да се потпира на празен лист на ниво на ОН, туку ќе се препознае важноста и влијанието на постојните норми и практики, и ќе се надоградува врз нив, со цел да не се поткопуваат или да се даваат на државите каков било изговори за оспорување или ублажување на постоечките стандарди.

Секоја нова мерка треба да ја препознае улогата што постојните меѓународни обврски и стандарди ја одиграа во поддршката на владините активности, институционалните промени и застапувањето за човековите права на жените на домашно ниво, и да истражат начини за консолидирање и надградба на тие достигнувања. Понатаму, секој нов договор треба да ги потврди постоечките обврски според Конвенцијата CEDAW за преземање на сите соодветни мерки за елиминирање на сите форми на родово базирано насилство врз жените извршени или толерирани од државни или недржавни актери; и да дава дополнителни детали за тоа како државите можат поефикасно да ги исполнат тие обврски.

Имено, секоја нова мерка треба да признае дека постои значителен неуспех во спроведувањето на национално ниво и дека треба да се посветат значителни напори и ресурси за спроведување, особено со поддршка на правни и други форми на дејствување на домашно ниво. Ова треба да вклучи охрабрување и поддршка за усвојување на закони за признавање и справување со родово засновано насилство (вклучително и силување во

²⁹¹ Таа има 189 ратификации. Има 107 држави членки на Факултативниот протокол на Конвенцијата.

браќ), усвојување на национални политики за насилство врз жените и назначување или воспоставување национални механизми за следење на имплементацијата и ефективноста на релевантните закони и политики и приоретизирање на иницијативите за родовозаснованото насилство во законодавните и буџетските активности.

Потребно е и усвојување на сеопфатен и контекстуален пристап кон родовозаснованото насилство. Поконкретно, сите нови меѓународни мерки, вклучително и договор, треба да усвојат негова холистичка анализа што ја рефлектира неделивоста на правата и разбирањето на родово заснованото насилство како вкоренети во пошироки модели на негирање на жените право на еднаквост и уживање на сите права (како што е одразено во Конвенцијата CEDAW).

Секој нов договор не треба да дозволува ерозија или враќање назад на какви било постоечки обврски или стандарди; треба да усвои дефиниција за насилство што е експанзивна, флексибилна и динамична. Сепак, не треба да усвои дефиниција што е толку широка што повеќето форми на дискриминација врз жените се ставаат под насловот „насилство врз жените“. Понатаму, постои потреба од јасност во врска со обврските за длабинска анализа: секој нов договор треба да содржи концептуална јасност во однос на концептот на „due diligence“, особено правејќи разлика помеѓу „обврските за длабинска анализа“ како вид на обврска (чекори што државата треба земете во однос на недржавните актери), и „должната анализа“ како стандард на однесување или грешка; поврзување на процедурите за мониторинг со постоечките механизми. Треба да се разгледаат и начините на кои таквиот договор може дополнително да ги зајакне постоечките процедури за подобрување на имплементацијата и обезбедување на одговорност и на тој начин да биде процедурална, а не суштинска конвенција (можеби по линијата на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура).

Секој нов договор треба да избегнува дуплирање процедури кои веќе се применуваат на родово заснованото насилство. На пример, се чини дека има мало оправдување за воспоставување нов договор со сопствена индивидуална процедура за комуникација или истрага кога CEDAW веќе ја има таа улога и е отворена за државите членки на Конвенцијата да се придржуваат до тие процедури. Ако веќе не го сториле тоа, треба да се охрабрат да го сторат тоа. Сепак, може да се разгледа дали може да се усвојат

превентивни и едукативни посети слични на онаа утврдена со Факултативниот протокол на Конвенцијата против тортура.

Секој нов договор треба да содржи одредба што конкретно се однесува на улогата на различни национални институции во справувањето со насилството врз жените, вклучувајќи ги националните институции за човекови права и другите јавни тела со релевантен мандат. Тие може да се потпираат на одредбите во ОР-САТ и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост.

И конечно, секој нов договор, особено оној што содржи какви било суштински одредби, треба да забранува резерви.²⁹²

²⁹² <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>

Глава IV- НАЦИОНАЛНАТА ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА ЗАШТИТА ОД РОДОВО ЗАСНОВАНО НАСИЛСТВО

Еднаквите можности на жените и мажите во Република Северна Македонија се загарантирани со Уставот на РСМ како највисок правен акт на државата, но исто така и со бројни закони кои забрануваат полова дискриминација и низ кои се инкорпорира родовиот концепт во националната законска регулатива на РСМ, како на пример Кривичниот законик на РСМ, Законот за политички партии, Законот за здруженија на граѓани и фондации, Законот за локални избори, итн²⁹³. Законските одредби нормативно ги поставуваат и осигуруваат еднаквите можности на жените и мажите во државата. Што се однесува, пак, до практичната имплементација на еднаквите можности на мажите и жените, Република Македонија во 1999 година го усвои првиот Национален план за акција за полова рамноправност, кој се однесуваше на унапредувањето на родовата рамноправност во десет стратешки области. Оттогаш, па натаму, државата усвојува стратешки документи, планови и програми со цел операционализирање на одредбите од законите кои се однесуваат на родовата еднаквост. Овој дел ќе направи преглед на нормативната рамка и политики на РСМ за заштита од родово засновано насилство.

1. Правната рамка и политики на Република Северна Македонија за заштита од родово засновано насилство

Устав на РСМ - Родовата еднаквост може да се смета за загарантирана со Уставот на Република Северна Македонија. Имено, основните меѓународни човекови слободи и права како и почитувањето на општо прифатените норми на меѓународното право се темелни вредности на уставниот поредок на државата. Во оваа смисла, Уставот на Република Северна Македонија ги гарантира човековите слободи и права како еден од столбовите на демократскиот политички систем.²⁹⁴ Согласно основното начело на еднаквост и недискриминација, Уставот на Република Северна Македонија, гарантира

²⁹³Види исто и Закон за високо образование, Закон за средно образование, Закон за извршување на санкции, Законот за внатрешни работи, Законот за локални избори, Закон за наследување, Закон за семејството, Закон за културата, итн.

²⁹⁴ <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>

дека „граѓаните [...]се еднакви во слободите и правата, независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло и верското уверување, имотната и општествената положба“.²⁹⁵

Истото е понатаму разработено во повеќе законски акти. Во областа од наш интерес, на пример Законот за еднакви можности на мажите и жените сеопфатно го третира прашањето на заштитата од дискриминација по основа на пол и родовата еднаквост.²⁹⁶

Родовата еднаквост и заштитата од дискриминација по основ на пол е инкорпорирана и во повеќе други закони, посебно од областа на кривичното, семејното и трудовото законодавство. Понатаму, што се однесува поконкретно до заштитата на жените од насилство, од 2004 година семејното насилство како посебен облик на насилство е регулирано со Кривичниот законик²⁹⁷ и Законот за семејството²⁹⁸ врз основа на што кривичните судови можеа да изрекуваат построги казни во случаите на семејно насилство; граѓанските судови да изрекуваат временски мерки за заштита на жртвите на семејно насилство и центрите за социјална работа да преземаат соодветни мерки за заштита на овие лица.

Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство
- Овој Закон²⁹⁹ се заснова на принципот на еднаквост и става акцент врз елиминирање на стереотипите за родовите улоги. Негова цел е да се превенира или спречи родово-заснованото насилство врз жените и семејното насилство, да се овозможи ефективна заштита на жртвите од каков било облик на родово-засновано насилство врз жени како и на жртвите на семејно насилство со почитување на основните човекови слободи и права загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Северна Македонија. Со одредбите од Законот се предвидува дека родово-заснованото и семејното насилство не се приватна работа и државата е должна преку соодветни, сеопфатни и координирани политики, со

²⁹⁵ Член 9 од Устав на РСМ, <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>

²⁹⁶ https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/2017/precisten%20tekst%202015%20na%20ZEM_nov.pdf

²⁹⁷ „Службен весник на Република Македонија“, бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04. Кривичен законик.

²⁹⁸ „Службен весник на Република Македонија“, бр.80/92, 9/96, 38/04. Закон за семејство

²⁹⁹ **ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД НАСИЛСТВО ВРЗ ЖЕНИТЕ И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО (dejure.mk)**

одговорно, соодветно, навремено и ефикасно постапување на сите надлежни институции да го спречи ова насилство и да ги заштити жртвите на истото. Тој предвидува преземање на специфични мерки и активности за остварување на соодветните обврски на државата.

Закон за еднакви можности на жените и мажите - Законот за еднакви можности на жените и мажите за прв пат беше донесен во 2006 година, потоа во 2008 и 2012 година. Согласно овој Закон чија основна цел е постигнување на родовата еднаквост, се востанови Собраниска Комисија за еднакви можности меѓу жените и мажите, како и Сектор за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика. Законот во споменатото Министерство воведе и правен застапник за еднаков третман по основ на пол со надлежност да одлучува по преставки од граѓаните.

Законот за еднакви можности на жените и мажите од 2012 година понатаму го надгради или воспостави системот од институции и тела надлежни за реазлириање на почитувањето на принципот на еднакви можности. Покрај веќе споменатата Комисијата за еднакви можности при Собранието на Република Северна Македонија и Секторот за еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика, предвидено е во органите на држната управа и во секоја единица на локалната самоуправа да се назначи координатор и заменик-кординатор за еднакви можности. Во советите на општините е предвидено да се формираат комисии за еднакви можности составени од советници и, конечно, Владата на Република Северна Македонија формираше и Меѓуресорска група за еднакви можности.

Законот за еднакви можности на жените и мажите од 2012 година понатаму го доуреди прашањето за воспоставување на еднакви можности и третман на жените и мажите, со предвидување на основни и посебни мерки за остварување на оваа цел; се утврдија правата и обврските на одговорните субјекти за обезбедување на еднакви можности на жените и мажите и заштита на правата во случај да се утврди нееднаков третман на од страна на застапникот за еднакви можности на жените и мажите (постапка за утврдување на нееднаков третман на жените и мажите).

Повеќе анализи на невладини тела кои ги следат состојбите со родовата еднаквост, правата на жените и половата дискриминација укажуваат на недоволна имплементација на Законот. Тие истовремено упатуваат на рестриктивна дефициција, поточно определување на опсегот на заштита врз основа на категоријата пол и отсуство на повеќекратните значења на категоријата род, како и отсуство на интерсекцискиот пристап.

Закон за спречување и заштита од дискриминација – Усвојувањето на овој Закон понатаму ја промовираше заштитата на еднаквите можности на жените и мажите, главно преку заштита од дискриминација, воведувајќи го и интерсекцискиот пристап, поточно заштита од дискриминација со која жените се соочуваат врз основа на својот пол, род и други идентитетски карактеристики (вера, политичко убедување итн.). Со Законот е предвидена и Комисија за спречување и заштита од дискриминација која е надлежна за превентивни активности, но и за поведување на постапки за заштита од дискриминација.³⁰⁰

Закон за работни односи – предвидува одредби со кои се забранува дискриминацијата при вработувањето, директната и индиректната дискриминација на работното место, вознемирувањето и сексуалното вознемирување и се гарантира еднаква плата за еднаква работа како и еднакви услови за професионално усовршување и унапредување вознемирувањето и сексуалното вознемирување.³⁰¹

*Изборниот законик*³⁰² предвидува посебни мерки за застапеност на обата пола на кандидатските листи за пратеници и листите за советници во локалната самоуправа.

³⁰⁰ [ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА \(*\) \(kss.mk\)](#)

³⁰¹ [ЗАКОН ЗА РАБОТНИТЕ ОДНОСИ \(ПРЕЧИСТЕН ТЕКСТ\) \(gradsko.gov.mk\)](#)

³⁰² [Локални избори - Законски акти | Државен Завод за Ревизија \(dzt.mk\)](#)

*Стратегија за родова еднаквост 2013-2020*³⁰³ има за цел заштита на жените од сите видови дискриминација и родово-базирано насилство, како и имплементација на соодветните законски одредби, поконкретно ефектуирање на востановените механизми и правните средства за заштита. Според анализите на граѓанските здруженија специјализирани во областа оваа Стратегија за родова еднаквост, главно укажува на потребата од вклучување на родовата перспектива на национално и на локално ниво, меѓутоа не предвидува специфични активности насочени кон ранливите жени.

Како и да е, Република Северна Македонија како земја членка на ООН, Советот на Европа и земја аспирантка за членство во Европската унија, има обврска при креирањето на своите политики/национални стратегии да се води од меѓународно преземените обврски со ратификуваните меѓународни договори за човековите права (на пример, поконкретно, Конвенцијата на ООН за елиминација на сите форми на дискриминација на жената, Европската социјална повелба итн.) како и усогласување на домашното законодавство со правото на ЕУ, во која континуирано се работи на унапредување на родовата еднаквост во сите сфери на живеење. Дополнително, Стратегијата ги инкорпорираше и препораките од Европската комисија изнесени во нејзините годишни извештаи за напредокот на Република Северна Македонија.

Акциски план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство на Република Северна Македонија (2018-2023) - Како што истакнавме и во првото поглавје, Република Северна Македонија беше меѓу првите земји што ја потпишаа Конвенцијата за спречување и борба против насилство врз жените и семејното насилство, која влезе во сила во 2018 година. Министерството за труд и социјална политика изготви Национален акциски план за спроведување на Конвенцијата со цел да се обезбеди усогласување на националното законодавство со одредбите на Конвенцијата, да се следи динамиката на тоа усогласување, како и да се исполнат сите преземени обврски во насока на спречување на родово-

³⁰³Стратегија за родова еднаквост 2013 -2020 година. Достапно на :<http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/Strategija-2013-2020.pdf>

заснованото насилство, на обезбедување на брза и ефикасна заштита на жртвите и на гонење и казнување на сторителите.³⁰⁴

Националниот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство како стратешки документ на Владата на Република Северна Македонија има за цел да дизајнира, спроведе и координира сеопфатна национална политика за превенција и елиминирање на насилството врз жените која ќе обезбеди сеопфатен правен и институционален одговор на родово-базираното насилство во државата. Во таа насока Националниот план ги дефинира активностите, ги идентификува клучните институции и ја дава временската рамка за нивно реализирање (за периодот од 2018 до 2023 година) за инкорпорирање на одредбите од Конвенцијата во националното законодавство на РСМ. Националниот план е изготвен од Министерството за труд и социјална политика во соработката со повеќе други владини институции, но и судовите, обвинителството, парламентот, понатаму, со учество на граѓанските организации и меѓународните организации.

Националниот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство има три основи цели и тоа: усогласување на националната законска рамка со одредбите од Конвенцијата; воспоставување сервиси за унапредување на заштитата на жртвите на родово-заснованото насилство и жртвите на семејно насилство; и, спроведување на активности за превенирање на родово-заснованото насилство и семејното насилство.

Што се однесува до првата цел, таа започна со идентификување на законите во кои веќе се регулираат одредени форма на родово-засновано насилство или семејно насилство или пак услуга што е од значење за жртвите на таквото насилство, но и други закони кои директно или индиректно придонесуваат за превенирање на родово-заснованото насилство и постигнување на фактичка еднаквост меѓу жените и мажите.

Повторно, важно е да се напомене дека иако Конвенцијата е фокусирана на насилството врз жените кое го вклучува и семејното насилство, таа препознава и други жртви на семејно насилство, како што се мажите и момчињата, геј-мажите како и трансродовите луѓе кои излегуваат од границите на хетеронормативното општествено

³⁰⁴ [АКЦИСКИ ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И БОРБА ПРОТИВ НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИТЕ И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2018-2023 \(mtsp.gov.mk\)](https://mtsp.gov.mk)

прифатливо однесување, поточно, од границите на патријархалното сфаќање на мажите и жените и нивните стереотипизираните улоги.

Во рамките на *првата цел* се наметна потребата од дефинирање на родово-базираното насилство и семејното насилство како специфична форма на родово-базирано насилство и донесување на нов закон односно дополнување на постојниот закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство и Кривичниот законик со дефиниција за родово-базирано насилство и инкриминација на сите форми на родово-базирано насилство, како: физичкото насилство; демнењето; сексуалното вознемирување; сексуалното насилство вклучително и силувањето; присилниот брак; женското генитално сакатење; и присилниот абортус и стерилизација. Понатаму, во законите со кои се регулира родово-заснованото насилство, во однос на ефикасен одговор на државата, предвидување на обврска како за спречување, така и за истражување на сите случаи на родово-базирано насилство, гонење и казнување на сторителите и обесштетување на жртвите за пропустот на државата да го спречи насилство, но и дополнување на надлежностите на полицијата да може веднаш да го отстрани насилникот од домот, независно од сопственоста.

Понатаму, беше предвидено укинување на сите законски одредби што ги дискриминираат жените односно ја овозможуваат, олеснуваат или оправдуваат која било форма на родово-засновано насилство, како на пример одредби со кои се криминализираат жените вклучени во сексуална работа, одредби за медицински интервенции врз жените со попреченост без нивна информирана согласност, одредби со кои се ограничува пристапот со легален и безбеден абортус; како и дополнување на постојните закони од областа на здравствената и социјалната заштита цо цел регулирање на здравствените, социјалните и правните услуги за жртвите на родово-заснованото насилство. Исто така беа предвидени интервенции во законите од областа на образованието и медиумите како клучни за промовирање на родовата еднаквост и се она што е важно за постигнување на фактичката еднаквост помеѓу жените и мажите, како и во Законот за работни односи во делот на родителското отсуство, односно предвидување на задолжително отсуство за двата родитела во одреден период од траењето на отсуството, заради постигнување на поизедначени работни и семејни обврски на жените и мажите.³⁰⁵

³⁰⁵ Ibid.

Што се однесува до *втората цел* на Националниот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство или воспоставувањето сервиси за заштита на жртвите на родово-заснованото и семејното насилство, таа предвидува изготвување на стандарди во поглед на услугите за жртвите на родово заснованото насилство, водејќи сметка истите да ги вклучуваат посебно и ранливите категории на жени, како жените со разни форми на попреченост, бремените жени, мајките на мали деца, жените од руралните средини, жените бездомнички, жените кои користат психотропни супстанции, сексуалните работнички, жените ХИВ позитивни, жените мигрантки, ЛГБТ лицата, итн. Дополнително, таа подразбира и анализа со предложени активности за специјализирани услуги за жртвите на семејно насилство; понатаму, спроведување на професионални обуки за лицата кои даваат заштита како што се здравствените работници, лицата вработени во центрите за социјална работа, полицијата, обвинителството и судството. Последователно на ваквите активности, втората цел на Националниот акциски план предвидува и воспоставување на различни центри, како што се кризни центри и засолништа за жртви на семејно насилство, кризни центри и засолништа за жртви на сексуално насилство, центри за советување, како и изговување на протоколи за постапување со жртвите на ваквото насилство кои подразбираат мултисектрско постапување.³⁰⁶

Третата цел на Националниот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство, превенцијата е клучна во справувањето со родово-заснованото насилство. Таа е директно поврзана и со адресирање на стереотипните улоги на мажите и жените во општеството, кои бараат или оправдуваат одредени родови улоги и однесувања како соодветни, во рамките на кои насилството врз жените нечесто е сметано за прифатливо. Елиминирањето на предрасудите и патријархалните сфаќања кои ја подразбираат инфериорната улога на жените е долготрајна активност која е главно врзана за улогата на образованието и медиумите во општеството.

³⁰⁶ Ibid.

Во оваа смисла Националниот акциски план предвидува спроведување на национална кампања низ медиумите со цел информирање и подигање на свеста за родово-заснованото насилство, промовирање на родовата еднаквост и борба со стереотипизираните родови улоги. Тој исто така предвидува обуки за наставниците во основните и средни училишта, вработените во центрите за социјални работи, здравствените работници, полицијата, обвинителството и судството, како и локалните тела еднакви можности, медиумските работници и здруженија на новинари, како и организациите на работодавачите. Подеднакво важно, предвидени се и ревизии на наставните планови и наставните програми кои се однесуваат на информации кои ги поддржуваат стереотипните родови улоги и служат како подлога на штетните практики меѓу кои и насилството врз жените. Во рамките на третата цел, Националниот акциски план става фокус и врз прибирањето на податоци и истражувањето кои се неопходни за креирање на соодветни политики за превенирање, како и заштита и поддршка на жртвите на родово засновано насилство, поради што предвидува и методологија на собирање и обработка на податоците од сите релевантни институции, и нивно соодветно расчленување по категории.³⁰⁷

³⁰⁷ https://mtsp.gov.mk/pocetna-ns_article-nacionalniot-plan-za-sproveduvanje-na-konvencijata-za-sprecurvanje-i-borba-protiv-nasilstvoto-vrz-zen.nspх

2. Национални механизми за унапредување на родовата еднаквост во Република Северна Македонија

Националниот систем за еднакви можности на жените и мажите на Република Северна Македонија е поставен на централно и локално ниво.

Па така, Министерството за труд и социјална политика е министерството кое е надлежно на национално ниво, а во негови рамки, директно надлежни се Секторот за еднакви можности и државниот правен застапник за еднакви можности. Секторот за еднакви можности го сочинуваат Одделението за родова рамноправност и Одделението за превенција и заштита од сите видови на насилство и дискриминација.³⁰⁸ Државниот правен застапник е задолжен да води постапки за заштита од дискриминација која е сторена на основ на пол за дејствија кои се преземени од страна на субјекти во јавниот и во приватниот сектор.³⁰⁹

Дополнително, во секое од министерствата на РСМ постојат координатор и заменик координатор за еднакви можности назначени од редот на државните службеници со определени обврски и одговорности кои подразбираат активности за воведување на родовата перспектива во министерството, спроведување на стратешките национални документи од областа и поднесување на годишен извештај за истото до Министерството за труд и социјална политика.³¹⁰

На национално ниво, важна е да се спомене и Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Собранието на Република Северна Македонија, која го следи спроведувањето на законите и националните стратешки документи од оваа област.³¹¹

³⁰⁸ [Sektor za Ednakvi moznosti MKD\[1\].pdf \(mtsp.gov.mk\)](#)

³⁰⁹ Види член 3 и член 24, став 3 од Законот за еднакви можности на жените и мажите: [Сл \(mtsp.gov.mk\)](#)

³¹⁰ Ибид, членови 11 и 12.

³¹¹ [КОМИСИЈА ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ 2020 \(sobranie.mk\)](#)

На локално ниво пак, воспоставени се Комисии за еднакви можности на жените и мажите во рамки на советите на локалната самоуправа/општинските совети, кои се сочинети од советници со мандат од 4 години, и координатори за еднакви можности на жените и мажите во општинската администрација назначени од редот на државните службеници. Нивната главна задача е следење на состојбите со родовата рамноправност на локално ниво и преземање на иницијативи за унапредување на истата.

Повеќето анализи на националните механизми за унапредување на родовата еднаквост во Република Северна Македонија укажуваат на неколку слабости кои се уште се предизвик за функционирањето на институционалната машинерија за родова еднаквост. Па така, се споменува потребата од јасно дефинирање на обврските и одговорностите на координаторите за еднакви можности на жените и мажите и општинските комисии во соодветните акти за ситематизација на работните места, со цел поквалитетно извршување на задачите. Понатаму, клучна за една ефективна институционална машинерија за родова еднаквост е меѓуресорската соработка, која мора да биде континуирана. Исто така неопходни се соодветни финансиски средства заради целосно исполнување на активностите на државните органи на национално и локално ниво. И конечно, се посочува потребата од востановување на еден хармонизиран пристап на прибирање на статистички податоци, кој е неопходен за креирање на соодветни политики и за ефективно следење на состојбите со родовата еднаквост кое овозможува детектирање на слабостите и недостатоците и нивно надминување.

3. Усогласеност на националната правна и стратешка рамка со меѓународните документи и политики

Република Северна Македонија ги има ратификувано се клучните меѓународни конвенции кои се однесуваат на унапредување на родовата еднаквост, вклучувајќи ги тука Конвенцијата на ООН за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените³¹² и Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и домашно насилство (Истанбулската Конвенција)³¹³. Заедно со активната улога на невладиниот сектор (разните здруженија и граѓански организации и поединци-активисти), изготвени се законски решенија³¹⁴ во насока на унапредување на родовата еднаквост и заштита на жените од насилство.

Истражувањата на граѓанските организации посочуваат³¹⁵ на недостаток на соодветни финансии за имплементирање на стратешките заложби за родова еднаквост, понатаму, недостаток на човечки, технички и финансиски капацитети за координирање на акциските планови за унапредување на родовата еднаквост како на национално така и на локално ниво. Европската Комисија во годишните извештаи³¹⁶ за напредокот на државата постојано посочува на постоечките стереотипи за жените во јавниот дискурс, високата

³¹²Конвенцијата за елиминација за сите форми на дискриминација врз жените достапна на <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

³¹³Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и домашно насилство достапна на <https://rm.coe.int/168046253a>

³¹⁴ Квоти за учество на жените во политиката; <https://www.sobranie.mk/content/%D0%98%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8/%D0%98%D0%97%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9D%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%20%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%A7%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9D%20%D0%A2%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%A2%20%D0%9C%D0%90%D0%88%202016.pdf>; Законот за прекин на бременоста: <https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2019/05/Zakon-za-prekinuvane-na-bremenosta-22-05-2019.pdf>; Закон за спречување и заштита од дискриминација: <https://www.mtsp.gov.mk/content/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%20%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D0%B4%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0.pdf>

, Законот за прекин на бременоста (закон за абортус)³¹⁴ и ново изгласаниот Закон за заштита и превенција на дискриминација³¹⁴

³¹⁵Реактор – Истражување во акција (2015). Извештај во сенка за имплементацијата на националната стратегија за родова еднаквост во 2015 година, достапна на овој линк <https://reactor.org.mk/wp-content/uploads/2020/05/Izvestaj-vo-senka-2015-MK-web.pdf>

³¹⁶ Извештај за напредок на РСМ (2019-2020). Достапни на линк <https://www.sep.gov.mk/category/?id=46>

стапка на неактивност кај самите жени и незадоволителното ниво на специјализирани сервиси поточно засолништа за жртвите на родово базирано насилство. Дополнително се споменува фактот дека имплементацијата на националните стратегии не е само-одржлива, односно се потпира на поддршка од меѓународните организации и донатори. Како што е истакнато на повеќе места погоре, со ратификувањето на Истанбулската конвенција која стапи на сила во 2018 година, Република Северна Македонија се обврза да преземе законодавни и други мерки за да обезбедуви соодветна правна, институционална и организациска рамка за превенција на насилството врз жените како и заштита на жртвите на насилство и казнување на сторителите на истото. По ратификувањето на Истанбулската конвенција, државата, преку Министерството за труд и социјална политика подготви Национален Акциски План за спроведување на Конвенцијата приложен погоре.

Како и да е, состојбата со КОВИД 19 која влијаеше на работата на сите институции, несомнено доведе до застој во и пролонгирање на спроведувањето на активностите кои предвидени во Националниот Акциски план за имплементација на Истанбулската Конвенција. Истото е неминовно да се спомене како клучна компонента на анализата на усогласеноста на националната правна и стратешка рамка со меѓународните документи и политики од повеќе причини. Како прво, искуството на жените и мажите при справување со криза (воена, вонредна состојба и слично) е секогаш различно имајќи ги на ум нивните „зададени“ општествени улоги. Понатаму, жените најчесто се жртви на повеќедимензионални нееднаквости. На пример, за време на Ковид пандемијата жените се соочија со диспропорционални последици во однос на својата економска положба како резултат на нивните пониски примања во споредба со мажите и нивната вклученост во сивата економија. Трето, забраните за движење и пролонгираните престојувања во домовите, заедно со стресот предизвикан од економската состојба, дополнително влијаеше врз зголемување на семејното насилство и родово-заснованото насилство.

Па така, според Министерството за внатрешни работи во првите 3 месеци од пандемијата (2020 година) пријавувањето на семејно насилство во споредба со претходната 2019 година било зголемено за 17 проценти.³¹⁷ Дополнително, само во период од две недели за време на полицискиот час две жени биле убиени од од страна на нивните партнери³¹⁸. Исто така, имајќи го во предвид фактот дека жените главно работат во услужните дејности кои продолжија и за време на Ковид кризата, жените беа повеќе изложени на вирусот за време на кризата. Утврено е дека, од една страна, текстилната индустрија каде што речиси исклучиво работат жени не ги почитуваше превентивните мерки како резултат на што беа евидентирани случаи на ширење на корона вирусот³¹⁹, а од другата страна, пак, текстилните индустрии се соочија со пад на производството поради што дел од нив беа затворени и многу жените вработени таму останаа без работа³²⁰. Според официјалната податоци жените трошат повеќе време во извршување на домашни обврски во споредба со мажите, кое за време на пандемијата дополнително се зголеми односно грижата за децата, домашните работи и старите лица станаа дополнителен товар кој повторно главно падна на жените.³²¹

По ковид кризата државата продолжи власта се фокусираше на ублажување на негативните последици овој областа на економијата, здравството, социјалата и образованието и се очекува да даде соодветен фокус поточно системско адресирање и на различните потреби на жените како посебна категорија, вклучувајќи ги и активностите насочени кон постигнување на поголема родова еднаквост и превенција и заштита од родово-засновано насилство.

³¹⁷ Ова е директно врзано со ригорозните рестрикции за движење.

³¹⁸ <https://meta.mk/vo-prvite-tri-meseci-za-17-proczeni-e-zgolemen-brojot-na-prijavi-vo-mvr-za-semejno-nasilstvo/>

³¹⁸ <https://a1on.mk/macedonia/dva-femicidi-za-dve-nedeli-nevladinite-baraat-sistemski-odgovor-na-rodovoto-i-semejno-nasilstvo/>

³¹⁹ <https://www.pravdiko.mk/zatvoreni-dve-tekstilni-fabriki-vo-sveti-nikole-prijaveni-se-sluchai-na-koronavirus/>

³²⁰ <https://lokalno.mk/korona-kriza-se-zatvoraat-nekolku-tekstilni-fabriki-vo-skopje-i-shtip/>

³²¹ Државен Завод за Статистика (2015). Анкета за користење на времето. Достапна на <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.15.20.pdf>

Соодветните анализи на националната правна и стратешка рамка на Република Северна Македонија за унапредување на родовата еднаквост и превенцијата и заштитата на жените жртви на родово засновано насилство укажуваат дека е неопходно во најкраток можен рок државата да преземе неколку клучни чекори како: дефинирање на родовата еднаквост и родово базирано насилство како посебни стратешки цели (во консултација и со вклученост на граѓанските организации кои работат во овие области); формирање на Секретаријат за родова еднаквост како посебна стручна служба при Владата на Република Северна Македонија надлежна за меѓуинституционална координација на спроведување на мерките, програмите и законските одредби релевантни за оваа област; како и назначување на посебно лице - советник за родово засновано насилство, како дел од Канцеларијата на Премиерот на Република Северна Македонија заради следење на имплементацијата на националните акциски планови и стратегии во оваа област.

ЗАКЛУЧОК

Од витално значење е да се преземат конкретни мерки за да се зачуваат човековите права на жените и да се одговори на родовото насилство на кое тие се подложени. Една почетна точка во овој поглед е потребата да се реafirмира непобитната и трајна природа на правата на жените, заедно со обврската да се заштитат и гарантираат овие права под сите околности и да се заштитат од какви било напори за нивно потчинување или припојување кон поголем агенда која би ја поткопала нивната суштинска валидност.

Сериозноста на различните форми на родово базирано насилство, со оглед на големината на ова насилство и неговите последици за поединците и општеството, го прави императив да се преземат итни иницијативи за поддршка и заштита на жртвите и да се обезбеди дека жените се способни да тврдат и ги остваруваат своите права како луѓе и дека општеството располага со инструменти за казнување на агресорите. Подеднакво е од витално значење превентивните стратегии да бидат дизајнирани и имплементирани на политичко, законодавно, законско и образовно ниво; позитивните ефекти од ваквите стратегии ќе станат очигледни на среден и долг рок.

Не може да се донесат ефективни мерки за справување со овој проблем без да се земе предвид доминантниот културен модел и процесите на симболична репродукција кои му даваат легитимитет на родово базираното насилство. Бидејќи корените на проблемот се структурни, од суштинско значење е да се спроведат јавни политики кои ќе ги модифицираат механизмите кои водат кон продолжување и пропагирање на родово базирано насилство и ќе создадат средина која е погодна за еднаквост меѓу мажите и жените и почитување на достоинството на човечките суштества.

Со оглед на различните форми кои ги презема родовото насилство и неговата повеќедимензионална природа, постои потреба од конкретни анализи и истраги и за различни стратегии кои ќе ги земат предвид видовите односи во кои се прекршуваат правата на жените и институциите и секторите вклучени во спречување и справување со вакви прекршувања. На пример, сексуалното вознемирување на работното место бара акција од страна на раководството и синдикатите, додека сексуалното вознемирување во образовните установи бара активен одговор од властите, учениците и здруженијата на родители и наставници. Со оглед на сложеноста на феноменот на родово базирано

насилство, одговорите на проблемот мора нужно да се засноваат на интегриран пристап; дополнително, ефикасноста на мерките и иницијативите ќе зависи од степенот на кохерентност и координација поврзани со нивното дизајнирање и спроведување. Сметано врз основа на овие премиси, прашањето е она што влијае на различни општествени чинители, кои можат да се приклучат во напорите за елиминирање на родовото насилство. Меѓутоа, во предлозите кои се наведени подолу, ќе се концентрираме на владините активности на сите нивоа.

Потеклото на родовото насилство може да се проследи до различни социо-културни фактори, имено: хиерархиски однос меѓу жените и мажите; диференцираната социјализација на момчињата и девојчињата; политичка, економска и правна дискриминација со која се соочуваат жените; употреба на насилни средства за решавање на меѓучовечки конфликти; и нееднакви симболизации и вреднувања на женското и машкото тело и сексуалноста. Како последица на тоа, од витално значење е да се промовира пристапот на жените до процесите на одлучување и до практикувањето на власта во нејзините различни димензии, бидејќи зајакнувањето на нивното учество во овие процеси сигурно ќе придонесе за елиминирање на насилството со кое се соочуваат жените и за егалитарна распределба на правата и обврските на сите граѓани, без разлика дали се мажи или жени.

На истиот начин, неопходно е да бараме редефинирање на значењето и содржината на родовите односи. Државата треба да поттикне национална и регионална дискусија за ефектите од дискриминацијата врз жените, кршењето на нивните права како луѓе и, особено, последиците за општеството од родово засновано насилство.

Сензибилизацијата за ова прашање и создавањето поголема свест за тоа треба да биде придружено со воспоставување на институционални механизми кои обезбедуваат учество во дискусијата, заедно со владиниот сектор, на претставници на граѓанското општество и на организации кои имаат развиено агенди за дејствување и навлегоа во прашањето, како и во целиот спектар на женски групи и сектори, чие учество треба да се канализира преку организациите што тие ги формираат. Оваа дискусија треба да опфати анализа на идеолошките и културните аспекти кои резултираат со континуирано кршење на човековите права, за да придонесе за колективно признавање на неприфатливоста на

насилството, како во семејството, така и во пошироката заедница, и кон создавање на социјална клима која ги отфрла актите на насилство.

Бидејќи формалното образование игра витална улога во пренесувањето на вредностите и ставовите, треба да се направи голем напор за да се обезбеди дека момчињата и девојчињата се подложени на ист тип на социјализација со цел да се стави крај на продолжувањето на насилството од една генерација во друга. Образовниот систем треба да ги модифицира учебниците кои поттикнуваат крути социјални и сексуални улоги и придонесуваат за постоење на асиметрични и хиерархиски односи во семејството и општеството. Училишните програми треба да вклучуваат теми поврзани со човековите права и, во контекст на едукацијата за мир, учениците треба да бидат изложени на алтернативни методи за решавање на лични и групни конфликти кои се засноваат на преговарање и посредување наместо на агресија и насилство. Покрај тоа, наставниците треба да бидат обучени за да можат да детектираат инциденти и ситуации на родово насилство во семејствата на нивните ученици.

Во техничките институти и универзитетите, треба да се направат напори за инкорпорирање на прашањето за родово засновано насилство и човекови права во академските програми за професиите чии идни практичари веројатно ќе стапат во контакт со жртвите на злоупотреба и насилство. Обуката на специјализиран персонал е од витално значење за програмите што се спроведуваат да бидат успешни и ако се елиминира секундарната институционална виктимизација.

Владите мора да обезбедат поддршка на академските институции во форма на стипендии и грантови за да може да се спроведат студии за инциденцата и распространетоста на родово засновано насилство и може да се направат истражувања за идеолошките и културните аспекти кои го предизвикуваат и го продолжуваат феноменот. На сличен начин, извршувањето и влијанието на програмите мора да се оценат со цел да се обезбедат потребните основни информации за креирање политики и планирање. Мора да се истражат нови методи за спречување на родово базирано насилство и да се организираат тимови од истражувачи кои се опремени да применат интегриран и мултидисциплинарен пристап во проучувањето на различните форми на насилство. Ваквото истражување треба да се спроведе од теоретска перспектива која го толкува проблемот во светлината на родовата анализа и како форма на кршење на човековите

права. Националните истражувања за здравјето, демографските, населението и домаќинствата треба да вклучуваат прашања што ќе им овозможат на истражувачите да ја утврдат и квантифицираат распространетоста на родовото насилство и на тој начин да добијат поголем увид во проблемот. Дополнително, владите треба да вклучат податоци кои се расчленети по пол и треба да вклучат диференцијална родова анализа во сите извештаи што ги презентираат за состојбата со човековите права во нивните земји.

Со оглед на важната улога на медиумите во овековечувањето на преовладувачките стандарди и вредности и придонесот што тие би можеле да го дадат за подигање на свеста на јавноста и промовирање промени во меѓучовечките односи, медиумите треба да се осврнат на феноменот на родово базирано насилство со цел делување како механизми за идентификација и едукација, преку информирање на луѓето за големината на проблемот, формите што може да ги има и правата што ги штитат жените. Со цел медиумите да играат позитивна улога во спречувањето и елиминирањето на родовото насилство, владите мора да промовираат комуникациски политики кои овозможуваат да се осудат актите на дискриминација врз женската популација и да се координираат кампањи за подигање на јавната свест кои прикажуваат каков било акт на агресија врз жените или кршењето на човековите права како неприфатливо и како кривично дело.

Во однос на законите и регулативите, од суштинско значење е да се елиминираат сите форми на дискриминација содржани во граѓанските, кривичните и работните закони на различни земји, како и оние кои се манифестираат во правните практики и процедури. Понатаму, злосторствата поврзани со родово засновано насилство мора да бидат дефинирани како такви во законите на секоја земја и да бидат утврдени соодветни казни за да се стави крај на неказнивоста што ја уживаат агресорите и да се гарантира судска заштита на нивните жртви. За да може законот да игра ефикасна улога во одбраната на правата на жените и во спречувањето на насилството, императив е да се воспостават механизми за следење на спроведувањето на релевантното законодавство и да се создаде свест за родовите прашања во јавните институции. За таа цел, судиите, адвокатите, полицајците и службениците во јавниот сектор воопшто треба, без разлика на нивниот пол, да бидат обучени да го препознаваат сексизмот и дискриминацијата како дел од извршувањето на нивните должности, да го олеснат пријавувањето на кривични дела и да обезбедат заштита и помош на жртвите.

Како дополнување на горенаведеното, жените мора да бидат свесни за нивните права и мора да ги бараат; ова бара објавување и ширење на информации во врска со граѓанските слободи и права што тие ги уживаат според условите на меѓународните конвенции и националните закони. Владите треба, или преку сопствени механизми или со поддршка на напорите на невладините организации, да ја прошират мрежата на канцеларии за правна помош до кои женскиот сегмент од населението може да се обрати за информации и помош. Исто така, неопходно е да се поддржат и промовираат образовните иницијативи, како во формалната, така и во неформалната сфера, кои ќе ја зајакнат женската самодоверба, лидерските вештини и економската независност.

Здравствениот систем нуди особено соодветни алатки за одредување на степенот и распространетоста на родовото насилство; последователно, покрај обуката на работниците од здравствениот сектор за правилно откривање, справување и упатување на случаи на насилство, треба да се преземат чекори за да се осигура дека сите жени, без разлика дали живеат во урбани или рурални области, имаат пристап до соодветни услуги и грижа. Исто така, се препорачува да се формираат групи за самопомош за тепани жени во здравствените клиници и јавните болници. Во интерес на брза помош на жртвите, треба да се воспостават врски помеѓу здравствениот сектор и институциите одговорни за судска медицина бидејќи е очигледно дека, на пример, обуката и сензибилизирањето на форензичарите игра важна улога во олеснувањето на пријавувањето на насилни дела. од женски жртви.

Владините тела одговорни за подобрување на статусот на жените мора да работат заедно и да ги координираат нивните активности со други институции, вклучувајќи министерства, локални самоуправи и невладини организации; тие исто така треба да придонесат за создавање на мрежи за социјална поддршка за жртвите на родово базирано насилство, бидејќи целото општество е одговорно за елиминирање на таквото насилство, а учеството на заедницата е од витално значење за да се стави крај на неказнивоста на агресорите. Дополнително, треба да се воспостават врски за унапредување на координацијата и соработката помеѓу организациите кои го следат почитувањето на човековите права и организациите кои работат за унапредување на жените; овој чекор ќе бара поголема отвореност во однос на теоријата, практиката и политичките ставови од страна на двата сектора.

Постои силна врска помеѓу родовото насилство врз жените и недостатокот на еднаквост во економската, социо-културната и политичката сфера; како последица на тоа, иницијативите на ова поле мора да бидат од интегрирана природа, треба да вклучуваат комплементарни програми за генерирање приход, домување и стручна обука за жените и треба да бидат придружени со усвојување мерки на политиката во врска со здравјето, рекреацијата и социјалното и политичкото учество.

Што и да се случи во однос на развојот на нова конвенција, нејзиното усвојување и стапување во сила ќе поминат барем неколку години, и сега постои потреба за фокусирање на подобрување на имплементацијата на постоечките стандарди. Постојат низа опции кои би можеле да се преземат паралелно или наместо елаборирањето на нова конвенција. Тие вклучуваат: градење на јуриспруденцијата и практиката на CEDAW во однос на родово заснованото насилство; искористување и зајакнување на јуриспруденцијата на другите тела и механизми на договорите за човекови права на ОН; користење на регионални конвенции и процедури каде што е достапно (и развивање на понатамошни процедури,); и продолжување на потпирање на стандардите на меѓународното право за да се влијае врз донесувањето одлуки на домашно ниво.

Друга опција е обновувањето од страна на CEDAW на Општата препорака 19, во смисла на надополнување и ажурирање на насоките за државите членки наведени во Општата препорака бр. 19 и обезбедување дополнително појаснување на нивните обврски кон сите жени на нивните територии. Усвојувањето на дополнителна општа препорака од страна на Комитетот на CEDAW ја има предноста во брзината и ќе произведе употребливи резултати побрзо отколку процесот на изготвување договор. Општите препораки, со нивната способност да се ажурираат и дополнуваат, се флексибилни алатки кои можат да обезбедат дека Конвенцијата е ажурирана; измената на договорите е многу потешка перспектива. Дали целата содржина на новата (или ажурирана или дополнителна) Општа препорака ќе претставува обврзувачки толкувања на Конвенцијата ќе зависи од специфичната содржина и исто така од тоа како реагираат државите членки.

Во секој случај, содржината на нацрт-дополнителната Општа препорака е резиме или преглед на минатото практикување на CEDAW што беше прифатено од државите

членки во последните неколку децении. Се разбира, нова или ажурирана Општа препорака не го исклучува паралелното застапување за конвенција.

Повторно, треба многу да се направи за да се елиминира злото на родово заснованото насилство и зајакнатите меѓународни (правни) мерки можат значително да придонесат за таа борба. На прашањето за формата што ќе ја преземе секоја нова мерка треба да се пристапи смело, но и внимателно, а критичното прашање е како најдобро да се обезбеди спроведување на стандардите од Конвенцијата и другите гаранции за еднаквост на национално ниво. Како што се сугерира и во литературата и од она што беше изложено погоре, секоја дискусија за нова конвенција треба да го препознае постигнатото, внимателно да ги одмери потенцијалните позитивни и негативни последици од притисокот за нова конвенција и да ги земе предвид грижите и насоките кои беа погоре истакнати.

Како што може да се очекува, препораките презентирани во овоа истражување не се исцрпни. Ова е, пред сè, затоа што за постигнување на целите за спречување на кршењето на човековите права на жените и елиминирање на родовото насилство во земјите ќе биде потребна, на сите нивоа и во сите сфери каде што се манифестира проблемот, политичка волја на Владите и посветеност од страна на целото население; тие се од суштинско значење ако сакаме да создадеме поправедно и порамноправно општество и да постигнеме вистински развој во рамките на мирот.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Љубомир Д. Фрчкоски, Меѓународно право за правата на човекот, Три, Скопје, 2021
- Љ.д.Фрчкоски, С.Георгиевски, Т.Петрушевска, Меѓународно јавно право, Скопје, Магор, 2012 година.
- Мери Робинсон, Висок комесар на Обединетите нации за човекови права, 22 декември 2000г.
- Giberti, E. & Fernández, A. M. (comp.) (1989). La mujer y la violencia invisible [Woman and invisible violence]).
- Арнаудовски, Љ., Криминологија, Штип, 2-ри август С, 2007
- Сулејманов, З., Криминална политика, Графохартија, Скопје 2001 год
- Котовчевски, М., Национална безбедност, Скопје,
- Мујоска Е.: Казненоправна заштита од сексуалната експлоатација на деца (преглед на меѓународните документи), декември, 2011,
- Кристин Чинкин, „Насилство врз жените“ во Марша Фримен, Кристин Чинкин и Бете Рудолф (eds.), Конвенција на ОН за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените: коментар (Оксфорд: Oxford University Press, 2012)
- Насоки усвоени од учесниците на семинарот на Меѓу-парламентарната унија на тема „Процес на градење на нов Устав за Руанда“ (Кигали, Руанда, јуни 2001)
- INTERNATIONAL STANDARDS FOR PROTECTION OF WOMEN AGAINST GENDER BASED VIOLENCE AND VIOLENCE IN FAMILY ASSESSMENT OF COMPLIANCE OF MONTENEGRIN LEGAL AND STRATEGICAL FRAMEWORK WITH INTERNATIONAL DOCUMENTS AND POLICIES, Project “Protection of gender based violence as a condition for development of democracy and rule of law” funded by European Union within the Program European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) 2014
- Feminism: Public and Private Sphere | Politics | tutor2u; Landes, Joan B., WOMEN AND THE PUBLIC SPHERE: A Modern Perspective, Social Analysis: The International Journal of Anthropology [No. 15, GENDER AND SOCIAL LIFE \(August 1984\)](#),
- GENDER-BASED VIOLENCE AGAINST WOMEN AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW: OPTIONS FOR STRENGTHENING THE INTERNATIONAL FRAMEWORK Види: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- „Вградување на меѓународното право за човекови права дома“, изготвена од Одделението за унапредување на положбата на жените и објавена од страна на Обединетите нации во 2000г. https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cdrom_cedaw/EN/files/cedaw25years/content/english/about_daw.html

- Универзална декларација за правата на човекот
- Резолуцијата 1990/15 на Економско-социјалниот совет на Обединетите нации
- Резолуција 1994/45 Прашање за интегрирање на правата на жените во механизмите за човекови права на Обединетите нации и елиминирање на насилството врз жените: <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-hrc.htm>.
- Резолуција Интензивирање на напорите за елиминирање на сите форми на насилство врз жени и девојки, A/RES/69/147. Видете повеќе на: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/147.
- Извештаи за насилството врз жените. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>.
- Извршна Комитет на програмата на високиот комесар, 1991 година и FOREFEM, 1992 година <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2002/1433.pdf>
- Универзална меѓународна организација на влади кои соработуваат во областа на меѓународното право, глобалната безбедност, економскиот развој и социјалната еднаквост <http://www.un.org/en/index.html>.
- Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал и протоколи до неа - Конвенција во Палермо: [http://www.coe.int/t/pace/campaign/stopviolence/Source/rec2002\(5\)_en.doc](http://www.coe.int/t/pace/campaign/stopviolence/Source/rec2002(5)_en.doc).
- Совет на Европа (2011), Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство, член 3.
- CEDAW- <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>
- Виенска декларација и програма за акција: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>.
- Convention against Transnational Organized crime, United Nations, 2000,
- Декларацијата од Пекинг и Платформата за акција од 1995 година
- [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(un.org\)](#)
- [Convention on the Political Rights of Women. \(un.org\)](#)
- [Convention on the Nationality of Married Women. \(un.org\)](#)
- [Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages | OHCHR](#)
- [OHCHR | Committee on the Elimination of Discrimination against Women](#)
- [OHCHR | Treaty Bodies](#)
- [Introduction to the Committee | OHCHR](#)
- [udhr.pdf \(un.org\)](#)
- [Gender-based violence and human rights - Gender Matters \(coe.int\)](#)
- [Mapping the nexus between media reporting of violence against girls | Publications | UN Women – Headquarters](#)
- [What Is Domestic Abuse? | United Nations](#)
- [How Witnessing Domestic Violence Affects Children \(verywellmind.com\)](#)
- [Gender-Based Violence \(Violence Against Women and Girls\) \(worldbank.org\)](#)

- Understanding and addressing violence against women, [WHO RHR 12.37 eng.pdf](#)
- [What is gender-based violence \(GBV\)? - USA for UNFPA; Frequently asked questions: Types of violence against women and girls | UN Women – Headquarters](#)
- [Rape and sexual violence: Human rights law and standards in the International Criminal Court \(amnesty.org\)](#)
- [Three root causes of violence against women and how to tackle them - Development Matters \(oecd-development-matters.org\)](#)
- [Women's Rights - Amnesty International](#)
- [Rape and sexual violence: Human rights law and standards in the International Criminal Court \(amnesty.org\)](#)
- УНФПА, <http://www.unfpa.org/about-us>
- Алијанса за превенција од насилство - ВПА <http://www.who.int/violenceprevention/en/>.
- Општа препорака број 19 насилство врз жени : <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>.
- МЦР - Милениумските развојни цели <http://www.un.org/millenniumgoals/>.
- <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>
- Генерално собрание на ООН (А) 49/748, 1994, документи
- Закон за ратификација на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал на ОН заедно со дополнителните протоколи, „Службен весник на Република Македонија“, бр.70 од 8.10.2004 година.
- Закон за ратификација на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал на ОН заедно со дополнителните протоколи, „Службен весник на Република Македонија“, бр.70 од 8.10.2004 година, член.2, или види Камбовски, В., Организиран криминал, Скопје, 2005
- Конвенција за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство-Истанбулска конвенција: [http:// www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e](http://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e).
- Конвенција за акција против трговија со луѓе: <http://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008371d>.
- Препорака Рес (2002) 5 за заштита на насилството врз жените: [rec2002\(5\)_en.doc \(live.com\)](#)
- Конвенција на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе: [https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent? DocumentId = 090000168008371d](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?DocumentId=090000168008371d).
- Комитет за спречување и борба против насилство врз жени и семејно насилство - САНВИО:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593fc8>.
- GREVIO, <http://www.coe.int/en/web/istanbul Convention/grevio>.

- Recommendation **Rec(2002)5** of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence; Result details (coe.int)
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>
- Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse CETS No.: 201, 25.10.2007.
- Конвенцијата за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба
- Закон за ратификација на Конвенцијата на Совет на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, Сл. весник на РМ бр.135, 8.10.2010 година.
- Договор од Мастрихт: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0026>.
- Договорот од Амстердам: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.htm l. 62
- Лисабонски договор: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>.
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>
- Договор за функционирање на Европската унија: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/1342/html/index.en.html>.
- https://en.wikisource.org/wiki/Consolidated_protocols,_annexes_and_declarations_attached_to_the_treaties_of_the_European_Union/Declarations#19.Declaration_on_Article_of_the_Treaty_on_the_Functioning_of_the_European_Union.
- Повелба за основните права на ЕУ130: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.6.html l.
- Директива 2011/36/ЕУ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на нејзините жртви: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>
- Директива 2004/81/ЕЗ за дозвола за престој: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33187>.
- Директива на жртвите: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>.
- Директива 2011/99/ЕУ за Европскиот налог за заштита-ЕПО: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32011L0099>
- Регулатива (ЕУ) бр. 606/2013 за меѓусебно признавање на мерките за заштита во граѓански работи: <http://eur-lex.europa.eu/правно-содржина/HR/TXT/?uri=CELEX:32013R0606>.

- Директива 2006/54/ЕЗ: <https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/council-directive-2006-54-ec>.
- Директива 2004/113/ЕЗ: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32004L0113>.
- Директива 2010/41/ЕУ: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0041&from=МК>.
- Резолуција за елиминирање на насилството врз жените: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+ТА+P7-ТА-2009-0098+0+DOC+XML+V0//МК>.
- Резолуција од 5 април 2011 година за приоритети и преглед на нова политичка рамка на ЕУ за борба против насилството врз жените: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/european-parliament-resolution-5-april-2011-priorities-and-outlinenew-eu-policy-framework_en.
- Насилство: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022AE1395&qid=1680612514516&from=EN>
- РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА КОМИСИЈАТА ПЕРСОБНИК- ИЗВРШНО РЕЗИМЕ НА ИЗВЕШТАЈОТ ОД ОЦЕНКА НА ВЛИЈАНИЕТО. Во прилог на документот ПРЕДЛОГ ЗА ДИРЕКТИВА НА ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И НА СОВЕТОТ за борба против насилството врз жените и семејното насилство <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022SC0063&from=EN>
- ЕУ, Жените Резолуција на Европскиот парламент од 24 ноември 2016 година за пристапување на ЕУ кон Истанбулската конвенција на спречување и борба против насилството врз жените <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0451&qid=1680612514516&from=EN>.
- ЕУ, Приоритетите на Европската унија во областа на правдата, слободата и безбедноста. Видете повеќе на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/МК/TXT/?uri=uriserv:jl0034>.
- Упатства на ЕУ за насилство врз жени и девојки и борба против сите форми на дискриминација врз нив: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16173cor.en08.pdf>.
- ЕУ, Заклучоци на Советот за искоренување на насилството врз жените: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/113226.pdf.
ЕУ, Заклучоци за насилство врз жени и обезбедување услуги за поддршка на жртвите од семејно насилство: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/134081.pdf.
- ЕУ, Заклучоци на Советот за спречување и борба против сите форми на насилство врз жените и девојчињата, вклучително и жените и генитално осакатување: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/jha_violence_girls_council_conclusions_2014_en.pdf.

- Патоказ за еднаквост помеѓу жените и мажите 2006-2010 година: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:c10404>.
- Стратегија за еднаквост помеѓу жените и мажите 2010-2015 година: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/strategy_equality_women_men_en.pdf.
- Работен документ за персоналот за стратешки ангажман за родова еднаквост 2016-2019 година: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/documents/151203_strategic_engagement_en.pdf.
- ЕУ, Заклучоци на Европскиот совет (25/26 јуни 2015) (EUCO 22/15)
- Трансформирање на животот на девојчињата и жените преку надворешни односи на ЕУ 2016-2020: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/staff-working-document-gender-2016-2020-20150922_en.pdf.
- Агенцијата на ЕУ за основни права (ФРА) <http://fra.europa.eu/en>.
- FRA (2014). Насилство врз жени: истражување ширум ЕУ. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-research-main-results-report-report>.
- Европскиот институт за родова еднаквост (ЕИГЕ) <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0114718hrn.pdf>.
- Извештај „Извештај за прегледот на имплементацијата на Пекиншката платформа за акција во земјите -членки на ЕУ: Насилство врз жените, поддршка на жртвите“. Видете повеќе на: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/violence-against-women>
- http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm.
- [OAS : MESECVI : Belém do Pará Convention](#)
- [PROTOCOL TO THE AFRICAN CHARTER ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS ON THE RIGHTS OF WOMEN IN AFRICA \(The Maputo Protocol of 2003\) | She Stands For Peace \(un.org\)](#)
- [Home - Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence \(coe.int\)](#)
- UN Doc E/CN.6/591/Add. 1 (1976)
- Конвенцијата на Обединетите нации за елиминација на сите форми на дискриминација против жените (1993) 91;
- Кејт Роуз-Сендер, „Појавување од сенките: насилство врз жените и женска конвенција“ во Ингрид Вестендорп (ед) Женската конвенција наполни 30 години: достигнувања, неуспеси и перспективи (Intersentia, 2012) 453, 455-458.
- ООН, Шестиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминал и третман на престапниците, Каракас, 25 август - 5 септември 1980 година, Глава I, Дел Б, UN Doc A/CONF.87/14/Rev.1 (1981 г.)
- ООН, Извештај од Светската конференција на Декадата на Обединетите нации за жени, Копенхаген, 14-30 јули 1980 година (Обединети нации, 1980 година), UN Doc A/CONF.94/35, резолуција 5.

- ООН. Извештај од Светската конференција за преглед и оценување на достигнувањата на Декадата на Обединетите нации за жени: еднаквост, развој и мир, Најроби, 15-26 јули 1985 година (Обединети нации, 1986 година), UN Doc A/CONF.116/28/ Rev.1, став 76, 258 и 288.
- ООН, Канцеларија на Високиот комесаријат за човекови права на Обединетите нации, Законодавна историја на Конвенцијата за правата на детето (Обединети нации 2007 година), том II, 512-521.
- ООН, ГА резолуција 40/36 (1985).
- Резолуција на ECOSOC 1988/2.
- ООН, Резолуција на ЕКОСОК 1989/67 година.
- ООН, Резолуција на ЕКОСОК 1990/19.
- Резолуција на Генералното собрание 45/114 (1990).
- ООН, [CEDAW Committee General Recommendation No. 19 on Violence Against Women \(wunrn.com\)](http://www.unhcr.org/refugees/cedaw/cedaw-committee-general-recommendation-no-19-on-violence-against-women.html)
- Извештај SRVAW 2014 година, над п 2, став 68., цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- Извештај на специјалниот известувач за насилството врз жените, неговите причини и последици, Рашида Манџу [Извештај SRVAW 2015], Совет за човекови права на ООН, 29-та сесија, став 63, UN Doc A/HRC/29/27 (2015)., цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- Извештај SRVAW 2015, над п 17, став 64. Цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- Меѓународна правна комисија, „Заклучок 13[12]: Изјави на стручни договорни тела“, Извештај на Комисијата за меѓународно право, шеесет и осма сесија, 2 мај-10 јуни и 4 јули-12-август 2016 година, претходна верзија (18 Август 2016) [ИЛЦ 2016 Извештај], UN Doc A/71/10, 247-258 (2016) и Меѓународна правна комисија, Четврти извештај за последователните договори и последователна практика во врска со толкувањето на договорите од Георг Нолте, специјален известувач [Nolte Fourth Report], Шеесет и осма сесија, UN Doc A/CN.4/694 (2016). Цитирано според <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IWRAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- Марк Вилигер, Коментар на Виенската конвенција од 1969 година за правото на договори (Лајден, 2009)):
- Ендрју Бирнс, „Значењата на меѓународното право: владин монопол, експертска област или право на народот?“ (2014) 32 Австралиски годишник на меѓународното право 11-32.
- Кривичен законик на РСМ, КЗ;

- Законот за извршување на санкции ЗИС;
- Законот за средно образование ЗСО;
- Законот за високо образование ЗВО;
- Законот за здруженијата на граѓани и фондации ЗЗГФ;
- Законот за политички партии ЗПП;
- Законот за внатрешни работи ЗВР;
- Законот за локални избори ЗЛИ;
- Законот за наследување ЗН,
- Законот за семејство ЗС;
- Законот за културата ЗК,
- Закон за радиодифузна дејност ЗРД.
- <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>
- Член 9 од Устав на РСМ,
<https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>
- https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/2017/precisten%20tekst%202015%20na%20ZEM_nov.pdf
- „Службен весник на Република Македонија,, бр.80/92, 9/96, 38/04.
- „ Службен весник на Република Македонија,, бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04.
- Комитет за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената. Заклучни согледувања кон шестиот периодичен извештај на БЈРМ , 2018.
- Член 3 од Законот за спречување и заштита од дискриминација,
- Влада на Република Македонија .Стратегија за родова еднаквост 2013 -2020 година. Достапна на : <http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/Strategija-2013-2020.pdf>
- ЕУ, Директива 97/80/ЕЗ за товарна докажување во случаите на дискриминација врз основа на полот;
- ЕУ, Директивата 76/207/ЕЕЗ која го имплементира принципот на еднаков третман помеѓу мажите и жените во однос на пристапот до вработување, професионална обука и унапредување, и работните услови;
- ЕУ, Директива 2002/73/ЕЗ, која претставува измена и дополнување на Директива 76/207/ЕЕЦ, а која содржи нова дефиниција на индиректната дискриминација, вознемирување како форма на дискриминација;
- ЕУ, Директива 2000/78/ЕЗ за општата рамка за еднаков третман при вработување и занимање;
- ЕУ, Директивата 2002/73/ЕЗ за спроведување на принципот за еднаков третман на мажи и жени во однос на пристапот за вработување, стручна обука и унапредување на работните услови;
- ЕУ, Директива 86/378/ЕЗ за еднаков третман на мажи и жени во шемите за социјално осигурување при вработување
- ЕУ, Директива 96/34/ЕЗ за Рамковен договор за родителско отсуство

- ЕУ, Директива 86/613/ЕЕЗ за примена на принципот за еднаков третман меѓу мажите и жените ангажирани во некоја активност, вклучувајќи и земјоделие, во капацитетите на самовработен и за самовработените жени за време на бременост и мајчинство; Директива бр. 2004/113/ЕЗ на Советот од 13 декември 2004 година;
- ЕУ, Директивата 75/117/ЕЕЗ која се однесува на принципот на еднаква плата за иста работа за мажите и жените,
- ЕУ, Директивата 92/85/ЕЕЗ за безбедност и здравје на бремени работнички и работнички кои родиле или дојат,
- ЕУ, Директива 2006/54/ЕЗ за имплементација на принципот на еднакви можности на мажите и жените за прашања поврзани со вработување и професионално ангажирање.
- ЕУ, Препорака 96/694/ЕЦ за балансирано учество на мажите и жените во процесот на одлучување;
- ЕУ, Препорака 84/635/ЕЕЦ за промоција на спроведувањето на мерки за позитивни акции за жените;
- ЕУ, Препорака 92/131/ЕЕЦ за заштита на достоинството на мажите и жените на работа;
- ЕУ, Препорака 87/567/ЕЕЦ за стручно усовршување на жените;
- Закон за ратификација на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство, бр. 198/2017.
- ООН, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, General Recommendation No. 35 on gender based violence against women, updating general recommendation No. 19, U.N.Doc. C/GC/25 (2017).
- https://mtsp.gov.mk/pocetna-ns_article-nacionalniot-plan-za-sproveduvanje-na-konvencijata-za-sprecuvanje-i-borba-protiv-nasilstvoto-vrz-zen.nspk
- Изборен законик пречистен текст (2006). Неофицијална верзија изготвена од стручната служба на Државна Изборна Комисија – Достапна на овој линк <https://www.sobranie.mk/content/%D0%98%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8/%D0%98%D0%97%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9D%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%20%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%A7%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9D%20%D0%A2%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%A2%20%D0%9C%D0%90%D0%88%202016.pdf>
- Указ за прогласување на Законот за прекинување на бременоста 19 Мај 2019 – достапен на овој линк <https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2019/05/Zakon-za-prekinuvane-na-bremenosta-22-05-2019.pdf>
- Указ за прогласување на Законот за спречување и заштита од дискриминација 27 Октомври 2020 – достапен на овој линк <https://www.mtsp.gov.mk/content/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%20%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D1%88%D0>

[1%82%D0%B8%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D0%B4%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0.pdf](https://reactor.org.mk/wp-content/uploads/2020/05/Izvestaj-vo-senka-2015-MK-web.pdf)

- Реактор – Истражување во акција (2015). Извештај во сенка за имплементацијата на националната стратегија за родова еднаквост во 2015 година, достапна на овој линк <https://reactor.org.mk/wp-content/uploads/2020/05/Izvestaj-vo-senka-2015-MK-web.pdf>
- Извештај за напредок на РСМ (2019-2020). Достапни на линк <https://www.sep.gov.mk/category/?id=46>
- Акциски план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство на Република Македонија 2018-2023. Достапен на овој линк https://mtsp.gov.mk/pocetna-ns_article-nacionalniot-plan-za-sproveduvanje-na-konvencijata-za-sprecurvanje-i-borba-protiv-nasilstvoto-vrz-zen.nspх
- Европска Комисија 2020. Извештај за Северна Македонија. Достапен на овој линк <https://www.sep.gov.mk/post/?id=5657#ZDG7KHZBxPY>
- Мета.мк, „Во првите три месеци за 17 проценти е зголемен бројот на пријави во МВР за семејно насилство“, 2020, достапно на овој линк <https://meta.mk/vo-prvite-tri-mesecci-za-17-proczeni-e-zgolemen-brojot-na-prijavi-vo-mvr-za-semejno-nasilstvo/>
- А1он.мк, „Два феминициди за две недели-невладините бараат системски одговор на родовото и семејното насилство, 2020, достапно на овој линк <https://a1on.mk/macedonia/dva-femicidi-za-dve-nedeli-nevladinite-baraat-sistemski-odgovor-na-rodovoto-i-semejno-nasilstvo/>
- Правдико.мк, „Затворени две текстилни фабрики во Свети Николе, пријавени се случаи на коронавирус“, 2020, достапно на овој линк <https://www.pravdiko.mk/zatvoreni-dve-tekstilni-fabriki-vo-sveti-nikole-prijaveni-se-sluchai-na-koronavirus/>
- Локално.мк, „Корона криза: Се затвораат неколку текстилни фабрики во Скопје и <https://lokalno.mk/korona-kriza-se-zatvoraat-nekolku-tekstilni-fabriki-vo-skopje-i-shtip/>
- Државен Завод за Статистика (2015). Анкета за користење на времето. Достапна на <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.15.20.pdf>
- <http://www.unwomen.org/en/about-us>.
- http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf.
- <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.
- <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.
- <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/international-regulations>.
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>.
- <https://www.un.org/development/desa/en/>.
- <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>.

- <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/453/27/PDF/N1645327.pdf?OpenElement>
- <https://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/priracnik.pdf>
- [Introduction to the Committee | OHCHR](#)
- <https://eprints.ugd.edu.mk/20958/1/Organiziran%20kriminal%20i%20korupcija%20%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf>
- http://semper.org.mk/wpcontent/uploads/2017/07/konvencija_na_obedinetite_nacii_protiv_transnacionalniot_organiziran_kriminal_mkd.pdf
- <https://documents-dny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/10/IMG/NR004310.pdf?OpenElement>
- <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/775/21/IMG/N9777521.pdf?OpenElement>
- <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/01/beijing-declaration>
- <https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/beijing+5.htm>
- <https://www.un.org/ecosoc/en/documents/search-documents>
- <https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/pdf/E-1987-24.pdf>
- <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2009/resolution-2009-15.pdf>
- <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/434/38/PDF/N1343438.pdf?OpenElement>
- [Commission on the Status of Women | UN Women – Headquarters](#)
- [United Nations Population Fund \(unfpa.org\)](#)
- <https://northmacedonia.unfpa.org/mk/%D1%83%D0%BD%D1%84%D0%BF%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0>
- <https://www.dhl.com/content/dam/dhl/local/at/dhl-global-forwarding/documents/pdf/at-global-forwarding-warsaw-convention-en.pdf>
- http://ec.europa.eu/justice/newsroom/gender-equality/news/160304_en.htm 34
- <http://www.coe.int/en/web/conventions/full->
- <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/-the-former-yougoslav-republic-of-macedonia-ratifies-the-istanbul-convention>
- <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts>.
- <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>.
- <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/the-convention-in-brief>.

- <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805c95b0>.
- <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/timetable>.
- <https://rm.coe.int/168008371d>
- <https://rm.coe.int/16805d58c4>
- <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSigasp?NT=201&CM=1&DF=&CL=ENG>.
- <http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>.
- http://www.paragraf.rs/100pitanja/strazbur/evropski_sud_za_ljudska_prava.html
- <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/echr-case-law>.
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22app>
- http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
- http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
- <http://hudoc.echr.coe.int/mk#%22appno%22%2F1069090%2F92> }
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22%3AITH%22001-57420%22> }
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22%3A%22X%20and%20Y%20v.%20The%20Netherlands%22%2C%22itemid%22%3A%22001-57603%22> }
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22%3AITH%22001-86875%22> }
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22%3A%22Branko%20Tomic%20v.%20Croatia%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-90625%22> }
- http://ec.europa.eu/justice/criminal/victims/index_en.htm.
- http://ec.europa.eu/justice/grants1/open-calls/index-pp_en.htm.
- http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/other-institutions/good-practices/index_en.htm.
- http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-violence/eliminating-female-genital-mutilation/index_en.htm.
- <http://fra.europa.eu/en>.
- https://commission.europa.eu/system/files/2017-06/strategic_engagement_en.pdf
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>
- <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/violence-against-women-an-eu-wide-survey/>
- <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/covid-19-wave-of-violence-against-women/>
- <https://eurogender.eige.europa.eu/events/violence-against-women-and-covid-19-how-do-we-tackle-two-pandemics-once#resources>
- <https://eige.europa.eu/publications/intimate-partner-violence-and-witness-intervention-what-are-deciding-factors>

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>
- Повелба за жени: <http://www.scwo.org.sg/resources/womens-charter/>.
- https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/eu_strategy_tow_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf
- <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IW-RAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979 | OHCHR](https://www.ohchr.org/en/instruments-treaties/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women)
- [CEDAW Committee General Recommendation No. 19 on Violence Against Women \(wunrn.com\)](https://www.unhcr.org/refugees/cerda/cerda-recommendation-no-19-on-violence-against-women)
- <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IW-RAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IW-RAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>
- <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Framework/2.IW-RAW-AsiaPacificDiscussionPaperOptionInternationalMechnisms.pdf>